

Ανωτάτη Διακλαδική Σχολή Πολέμου
Εκδήλωση Αριστοτελείου Πανεπιστημίου
Θεσσαλονίκης με τίτλο:

**Από τα Καλάβρυτα στο Ναβαρίνο:
Η στρατιωτική αφήγηση της Επανάστασης**

Θεσσαλονίκη, Ιανουάριος 2021

Ανωτάτη Διακλαδική Σχολή Πολέμου
Εκδήλωση Αριστοτελείου Πανεπιστημίου
Θεσσαλονίκης με τίτλο:

**Από τα Καλάβρυτα στο Ναβαρίνο:
Η στρατιωτική αφήγηση της Επανάστασης**

Υποναύαρχος Δημήτριος Καβουλάκος ΠΝ

Σμήναρχος (Ι) Χαρίτων Χαρούσης

Πλοίαρχος Ιωάννης Σαμοθράκης ΠΝ

Συνταγματάρχης (Πβ) Αναστάσιος Μπλέτσας

Δρ. Αικατερίνη Μπάλλα

Φυλλάδιο: Πλοίαρχος Ιωάννης Σαμοθράκης ΠΝ

Μεταφορά σε ενιαίο κείμενο: Υποναύαρχος Δημήτριος Καβουλάκος
ΠΝ

Θεσσαλονίκη, Ιανουάριος 2021

Ευχαριστίες

Θα θέλαμε να ευχαριστήσουμε το Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης (ΑΠΘ) στο πρόσωπο του Πρύτανη Δρ. Νικόλαου Παπαϊωάννου, καθώς και τον Αναπληρωτή Κοσμήτορα Καθηγητή κύριο Παναγιώτη Γκλαβίνη για την ιδιαίτερα τιμητική και ταυτόχρονα συγκινητική ευκαιρία που μας έδωσαν να παρουσιάσουμε σε εκδήλωση του Πανεπιστημίου τις στρατιωτικές επιχειρήσεις της Επανάστασεως του 1821, σε ακαδημαϊκούς, φοιτητές και προσωπικό του Πανεπιστημίου, παράλληλα με προσωπικό, εκπαιδευτές και σπουδαστές της Ανώτατης Διακλαδικής Σχολής Πολέμου (ΑΔΙΣΠΟ).

Επιπλέον, θα θέλαμε να ευχαριστήσουμε ολόψυχα, τη διακεκριμένη και ιδιαίτερα αναγνωρισμένη συγγραφέα, Μαρία Λαμπαδαρίδου Πόθου, που παρακολούθησε την εν λόγω εκδήλωση και μας τίμησε ιδιαίτερος αφιερώνοντάς μας τα ακόλουθα ιδιαίτερα συγκινητικά σχόλια:

“...ένα συναρπαστικό ταξίδι στην Ιστορία μας, στις αρετές μας, ως λαού, στις αδυναμίες μας, σε έναν ύψιστο ηρωισμό σε μια αυτοθυσία – και γυναικών – που φέρνει κόμπο στο λαιμό... τιμήσατε και βγάλατε από τη λήθη ονόματα ξεχασμένα ή και αγνοημένα...

...αυτή η θαυμάσια εργασία θα πρέπει σίγουρα να αξιοποιηθεί, να γίνει ένας οδηγός για κάθε Έλληνα ή φίλο της Ελλάδας...

... χωρίς καθόλου συναισθηματική φόρτιση χωρίς εκφράσεις μιας αυθόρμητης λεκτικής λυρικότητας αλλά μόνο με την αυστηρή και ουσιαστική περιχάραξη των γεγονότων, επιτελέσατε ένα μέγιστο έργο, που δημιουργεί άπειρη συγκίνηση και βαθειά ελληνικότητα και μύρια συναισθήματα στην ψυχή μας...

... περιηγηθήκατε στα τοπία της Ιστορίας μας που είναι, κατά βάση, τοπία εσωτερικά, και τα ζωντανέψατε, τα κάνατε υπαρκτά στις επιλήσιμες μέρες μας...”

Τα έργα της Μαρίας Λαμπαδαρίδου Πόθου περιλαμβάνουν το «Πήραν την Πόλη, πήραν την...», «Το ξύλινο Τείχος», «Ο άγγελος της στάχτης» και πολλά άλλα βιβλία, ποιήματα και δημοσιεύσεις όπως παρουσιάζονται επίσης στην ιστοσελίδα της: <https://marialampadaridoupothou.gr>

Περίληψη

Οι στρατιωτικές επιχειρήσεις της επανάστασης του 1821 διήρκεσαν εννέα έτη, από τον Φεβρουάριο του 1821 έως τον Φεβρουάριο του 1830. Η Εθνεγερσία αποτελεί απότοκο πολιτικής βουλήσεως, καθώς έχει προέλθει από την βούληση τριών πατριωτών που οργάνωσαν για αυτό τον σκοπό μυστική εταιρεία, εργάστηκαν για εξίμισι έτη και πραγματοποίησαν τον σκοπό τους, με την έκρηξη της επαναστάσεως το 1821, βασιζόμενοι πάντα στην επιθυμία και το πάθος του έθνους για ελευθερία, μια και αυτή ήταν ουσιαστικά η κινητήριος δύναμη για όλα όσα επακολούθησαν.

Ο αγώνας άρχισε κυρίως στις περιοχές όπου στρατιωτικά είχε πιθανότητες επιτυχίας, όπως ήταν η Πελοπόννησος και η Στερεά Ελλάδα, ή ως αντιπερισπασμός, όπως στη Μολδοβλαχία, στην Μακεδονία και στην Θράκη. Σε άλλες περιοχές δεν υπήρχαν ευνοϊκοί παράγοντες, όπως στην Ήπειρο, όπου οι Οθωμανοί διέθεταν πολλά ισχυρά κάστρα και υπήρχε ισχυρό τουρκαλβανικό στοιχείο. Επίσης στη Θεσσαλία ήταν δύσκολος ο ανταρτοπόλεμος λόγω των πεδινών εκτάσεων. Σε απομονωμένες δε περιοχές με ισχυρή οθωμανική παρουσία, όπως στην Κρήτη και στο Πήλιο, η επανάσταση ομοίως καταπνίγηκε.

Περιεχόμενα

Περιεχόμενα	v
Κατάλογος Εικόνων	vii
Συντομογραφίες & Ακρωνύμια	ix
Εισαγωγή	1
Γενικά	1
Σκοπός της Επανάστασης	2
Μέθοδος Ανάλυσης	2
Δομή Μελέτης	3
Χρησιμότητα Μελέτης	3
Κεφάλαιο 1: Χαρακτηριστικά της Εποχής	5
1.1. Το Γεωπολιτικό περιβάλλον και οι Μεγάλες Δυνάμεις	5
1.2. Επαναστατικά κινήματα	6
Κεφάλαιο 2: SWOT ANALYSIS	8
2.1. Δυνατά Σημεία	8
2.2. Αδυναμίες	9
2.3. Ευκαιρίες	10
2.4. Απειλές	11
Κεφάλαιο 3: Σχέδιο Φιλικής Εταιρείας	13
Κεφάλαιο 4: Στρατιωτική Οπτική του Αγώνα	18
4.1. Γενικά	18
4.2. Στρατιωτική Επιχειρησιακή Σχεδίαση	22
4.3. Ελληνική Στρατιωτική Στρατηγική και Δυνάμεις	24
4.4. Ελληνική Ναυτική Στρατηγική και δυνάμεις	27
4.5. Οι γυναίκες στον αγώνα	29
4.6. Το οθωμανικό στράτευμα	34
Κεφάλαιο 5: Τακτικές & Όπλα του Αγώνα	41
5.1. Χαρακτηριστικά και τακτικές ανταρτοπόλεμου	41
5.2. Ο αγώνας στη θάλασσα	45
5.3. Οι Ελληνικές Τακτικές Δυνάμεις	50
Κεφάλαιο 6: Χαρακτηριστικές Φάσεις & Γεγονότα	53
6.1. Η περίοδος των επιτυχιών-1821-1823	53
6.2. Η περίοδος της κάμψης, 1824-1827	53
6.3. Η Καποδιστριακή περίοδος (1828-1832)	55
6.4. Η επανάσταση στη Μακεδονία	55
6.5. Η επανάσταση στην Κρήτη	57
6.6. Χαρακτηριστικές Μάχες & Γεγονότα στη Νότιο Ελλάδα	61
6.6.1. Μάχη Βασιλικών	61
6.6.2. Σχέδιο Κατάληψης της Τρίπολης	63
6.6.2.1. Μάχη στο Λάλα	65
6.6.2.2. Γράνα	66
6.6.3. Μάχη στα Δερβενάκια	68
6.6.4. Η Πυρπόληση της οθωμανικής Ναυαρχίδας στη Χίο	70
6.6.5. Η Ναυμαχία των Σπετσών	70
6.6.6. Τα γεγονότα στη Δυτική Ελλάδα	71
6.6.7. Ναυμαχία του Γέροντα	73
6.6.8. Προσπάθεια πυρπόλησης του Αιγυπτιακού ναυστάθμου της Αλεξάνδρειας	76
6.6.9. Μάχη στους Μύλους της Λέρνης	77

6.6.10. Απόπειρα αιχμαλωσίας του Ιμπραήμ	80
6.6.11. Η Ναυμαχία της Αγκάλης (Ιτέα).....	80
6.6.12. Η Ναυμαχία του Ναβαρίνου	81
6.6.13. Η Μάχη της Πέτρας.....	82
Κεφάλαιο 7: Συμπεράσματα.....	84
Απόφαση για την Επανάσταση των Ελλήνων	84
Το σχέδιο της Φιλικής Εταιρείας	84
Συμμετοχή	85
Συγκριτικά Ισχυρά Σημεία – Αδυναμίες Ελληνικών – Οθωμανικών Δυνάμεων ..	85
Εξέλιξη του Σχεδίου – Στρατηγική - Διεξαγωγή Επιχειρήσεων	86
Επίλογος.....	89
Επίμετρο	91
Χαιρετισμός Πρύτανη ΑΠΘ κου Νικόλαου Παπαϊωάννου.....	91
Χαιρετισμός Αναπληρωτή Κοσμήτορα Νομικής Σχολής ΑΠΘ	93
Βιβλιογραφία	94
ΠΑΡΑΤΗΜΑ Α: Σύντομα Βιογραφικά Σημειώματα	97
Υποναύαρχος Δημήτριος Καβουλάκος ΠΝ.....	97
Σμήναρχος (Ι) Χαρίτων Χαρούσης.....	99
Πλοίαρχος Ιωάννης Σαμοθράκης ΠΝ	100
Συνταγματάρχης (ΠΒ) Αναστάσιος Μπλέτσας.....	101
Δρ. Αικατερίνη Μπάλλα	102
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Β: Φωτογραφικό Υλικό.....	103

Κατάλογος Εικόνων

Εικόνα 1: Η Μάχη του Προύθου (Λιθογραφία, Μουσείο Μπενάκη).....	4
Εικόνα 2: Η Ευρώπη μετά το συνέδριο της Βιέννης	5
Εικόνα 3: Τα Επαναστατικά Κινήματα των αρχών του 19 ^{ου} αιώνα.	7
Εικόνα 4: Η Συνθήκη του Λονδίνου (U. Halbreiter, T. Guggenberger)	11
Εικόνα 5: Χάρτης της Μολδοβλαχίας των αρχών του 19ου αιώνα.....	16
Εικόνα 6: Περιοχές που εξαπλώθηκε η Επανάσταση	17
Εικόνα 7: Χάρτης τοπωνυμίων της Επανάστασης.....	18
Εικόνα 8: Χάρτης βάσεων του Επαναστατικού Στόλου.....	20
Εικόνα 9: Η Μάχη Έλληνα και Πασά (Eugene Delacroix).....	25
Εικόνα 10: Έλληνες αγωνιστές (Θάνος Βασιλικός).....	26
Εικόνα 11: Η έξοδος του Άρεως (Κων/νος Βολανάκης)	28
Εικόνα 12: Ναυμαχία Σπετσών (Ιωάννης Κούτσης)	29
Εικόνα 13: Το σκλαβοπάζαρο (Paul Emil Jacobs).....	30
Εικόνα 14: Η Μάχη της Ακρόπολης (Nikolas Gosse)	31
Εικόνα 15: Η Συμμετοχή των γυναικών στον Αγώνα.....	33
Εικόνα 16: Οι Μανιάτισσες στη μάχη του Δυρού.....	34
Εικόνα 17: Χάρτης Οθωμανικών Κάστρων	35
Εικόνα 18: Επίθεση Οθωμανικού Στρατού (Hasan Raza).....	37
Εικόνα 19: Οθωμανικό στρατόπεδο (Adolf Schreyer)	38
Εικόνα 20: Οθωμανός ναύτης (Luis Dupre)	39
Εικόνα 21: Ο Κλέφτης (Ludovico Liparini)	41
Εικόνα 22: Ο Διάκος συγκεντρώνει πολεμιστές (Peter von Hess).....	42
Εικόνα 23: Σκηνή από Μάχη (Θεόδωρος Βρυζάκης)	44
Εικόνα 24: Η Πυρπόληση της τουρκικής ναυαρχίδας (Ivan Aivazovski)	46
Εικόνα 25: Η Ατμοκίνητη Κορβέτα ΚΑΡΤΕΡΙΑ	47
Εικόνα 26: Υπεροχή ατμοκινήτου ναυτιλίας έναντι της ιστιοφόρου	48
Εικόνα 27: Μετά την καταστροφή των Ψαρών (Νικόλαος Γκύζης).....	49
Εικόνα 28: Ο Ιερός Λόχος (Peter von Hess).....	50
Εικόνα 29: Ο όρκος των αγωνιστών (Θεόδωρος Βρυζάκης)	53
Εικόνα 30: Η έξοδος του Μεσολογγίου (Θεόδωρος Βρυζάκης)	54
Εικόνα 31: Η Επανάσταση στην Μακεδονία	57
Εικόνα 32: Η Επανάσταση στην Κρήτη	58
Εικόνα 33: Η σφαγή των Χανίων (Hydacobe).....	60
Εικόνα 34: Η Μάχη των Βασιλικών.....	62
Εικόνα 35: Σχέδιο κατάληψης της Τρίπολης.....	64
Εικόνα 36: Μάχη χαρακωμάτων - Γράνα.....	67
Εικόνα 37: Η Μάχη των Δερβενακίων	69
Εικόνα 38: Πυρπόληση της οθωμανικής Ναυαρχίδας (Νικηφόρος Λύτρας).....	70
Εικόνα 39: Οι συγκρούσεις στη Δυτική Ελλάδα.....	72
Εικόνα 40: Οι ναυτικές επιχειρήσεις του ενωμένου Οθωμανοαιγυπτιακού Στόλου	73
Εικόνα 41: Η Ναυμαχία του Γέροντα	75
Εικόνα 42: Η Μάχη στους Μύλους της Λέρνης.....	78
Εικόνα 43: Το ΚΑΡΤΕΡΙΑ στη ναυμαχία της Αγκάλης.....	80
Εικόνα 44: Η Ναυμαχία του Ναβαρίνο (Abroise Garneray)	82

Εικόνα 45: Λιθογραφία (Μουσείο Μπενάκη)	90
Εικόνα 46: Υπογραφή Μνημονίου Συνεργασίας μεταξύ Διοικητού ΑΔΙΣΠΟ & Πρυτάνεως ΑΠΘ	103
Εικόνα 47: Ανταλλαγή αναμνηστικών.....	103
Εικόνα 48:Χαιρετισμός Πρύτανη ΑΠΘ	104
Εικόνα 49: Παρουσίαση από τον Υποναύαρχο Δημήτριο Καβουλάκο ΠΝ	104
Εικόνα 50: Παρουσίαση από τον Πλοίαρχο Ιωάννη Σαμοθράκη ΠΝ	105
Εικόνα 51: Παρουσίαση από τον Σμήναρχο (Ι) Χαρίτωνα Χαρούση.....	105
Εικόνα 52: Οι συντελεστές της εκδήλωσης από πλευράς ΑΔΙΣΠΟ.....	106
Εικόνα 53: Παρουσίαση από τον Συνταγματάρχη (ΠΒ) Αναστάσιο Μπλέτσα	106
Εικόνα 54: Παρουσίαση από την Δρ Αικατερίνη Μπάλλα.....	107
Εικόνα 55: Χαιρετισμός από τον Αναπληρωτή Κοσμήτορα της Νομικής Σχολής του ΑΠΘ	107
Εικόνα 56: Συζήτηση - σχολιασμός από τα στελέχη της ΑΔΙΣΠΟ	108
Εικόνα 57: Συμπεράσματα & Επίλογος από τον Υποναύαρχο Δημήτριο Καβουλάκο ΠΝ.....	108
Εικόνα 58: Αφίσα της Εκδήλωσης	109

Συντομογραφίες & Ακρωνύμια

ΑΔΙΣΠΟ	Ανωτάτη Διακλαδική Σχολή Πολέμου
ΑΝΣΚ	Αντικειμενικός Σκοπός
ΑΠΘ	Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης
ΑΠΣ	Αποφασιστικά Σημεία
ΓΕΕΘΑ	Γενικό Επιτελείο Εθνικής Αμύνης
ΕΔ	Ένοπλες Δυνάμεις
ΕΤΚ	Επιθυμητή Τελική Κατάσταση
ΚΒ	Κέντρο Βάρους

Εισαγωγή

Γενικά

Η επανάσταση που απελευθέρωσε το έθνος μας και του έδωσε κρατική οντότητα στην σύγχρονη εποχή, είναι ένα γεγονός που συγκινεί και ενθουσιάζει. Ωστόσο αν και όχι τόσο μακρινό, δεν αποτελεί συχνά αντικείμενο στρατιωτικής ή στρατηγικής ανάλυσεως, πολλές φορές διότι έχουμε την εντύπωση ότι η σύγχρονη Ελλάδα ανεξαρτητοποιήθηκε ως αποτέλεσμα μίας έκρηξης πατριωτισμού, ενός εθνικού «Big Bang», μίας εκδήλωσης στο πεδίο αιωνίων εθνικών αρετών και ευνοϊκών διεθνών συγκυριών, που φθάνουν στα όρια του θαύματος και ίσως τα ξεπερνούν. Οι πρόγονοί μας, που υλοποίησαν και έζησαν αυτό το θαύμα, είναι στο μυαλό μας ενδεχομένως χαρακτήρες από μια άλλη πραγματικότητα, με ιδέες και συμπεριφορές αξιοθαύμαστες αφενός, κοντά στα όρια του γραφικού αφετέρου.

Ως εκ τούτου, αποφασίσαμε ότι ως Σχολή, που ανάμεσα στα αντικείμενά της συμπεριλαμβάνει την στρατηγική και την μελέτη στρατιωτικών επιχειρήσεων, θα ήταν καλή ιδέα να μελετήσουμε την επανάσταση με στρατιωτικές μεθόδους και εργαλεία και κατόπιν, να παρουσιάσουμε τα αποτελέσματα, με ορθολογισμό και δίκαιη ματιά, διότι κατά την άποψή μας αυτός είναι ο ελληνικός τρόπος, ο σεβασμός του εχθρού, το γνώθι σε αυτόν και η αυτοκριτική.

Θα πρέπει ωστόσο να ομολογήσουμε ότι παρά την ψυχρή επαγγελματική μας ανάλυση, η Επανάσταση του 21 χωρίς το πανηγυρικό της ένδυμα και τη γιορτινή της ατμόσφαιρα, αναδύθηκε πιο επιβλητική, οι δε ήρωες και οι καθημερινοί άνθρωποι, οι αγωνιστές και οι πρωταγωνιστές, γνωστοί και άγνωστοι ξεπροβάλλουν πιο μεγάλοι, πιο αξιοθαύμαστοι.

Κατά την διάρκεια της επαναστάσεως διεπράχθησαν πολλές ακρότητες τόσο μεταξύ των εμπολέμων, όσο και κατά των αμάχων. Πράξεις που σήμερα αποκαλούμε εγκλήματα πολέμου. Πολύ συχνά όταν μιλάμε για την επανάσταση και τι αυτή πέτυχε, αναδύεται κάποιος αντίλογος που φέρνει στην συζήτηση αυτές τις ακρότητες. Εδώ θα θέλαμε να παροτρύνουμε όποιον είναι έτοιμος να χαρακτηρίσει αυτές τις πράξεις βαρβαρότητες απολίτιστων ανθρώπων, να αναλογιστεί σε ποιές ακρότητες έφθασαν οι πολιτισμένες ευρωπαϊκές κοινωνίες και τα έθνη, στους παγκοσμίους πολέμους και στις συγκρούσεις του 20^{ου} αιώνα.

Σκοπός της Επανάστασης

Η επανάσταση δεν αποτέλεσε αυτοσκοπό. Ο ιερός σκοπός ήταν η απελευθέρωση του έθνους, ενώ η επανάσταση αποτελούσε μια εκ των τριών λύσεων. Οι άλλες δύο ήταν:

- Η εκ των έσω άλωση της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας στις παλαιές ελληνικές χώρες, με προώθηση και ενδυνάμωση του ελληνικού στοιχείου στην διοίκηση, το εμπόριο, τις επιστήμες και την κυβέρνηση, κάτι αντίστοιχο με την σταδιακή εδραίωση του ελληνισμού στην ανατολική Ρωμαϊκή Αυτοκρατορία.
- Η απόκτηση αυτονομίας με την παρέμβαση της Ρωσίας, όταν οι συνθήκες θα ήταν κατάλληλες. Με τη χρήση δε επιδέξιων χειρισμών, θα συμπεριλαμβανόταν ως αυτόνομες περιοχές το σύνολο των κρατών της Βαλκανικής, κατάσταση αντίστοιχη με εκείνη των ηγεμονιών της Μολδαβίας και της Βλαχίας. Θα προηγούνταν η Σερβία και η Βουλγαρία και εν καιρώ θα ακολουθούσε η Ελλάδα.

Φυσικά, οι δύο ανωτέρω λύσεις, είχαν ελάχιστους κινδύνους για το ελληνικό στοιχείο και οι μνήμες από τις καταστροφικές συνέπειες των προηγούμενων αποτυχημένων ξεσηκωμών, τις έκαναν δελεαστικές. Ωστόσο οι Έλληνες θα εξαρτώνταν από τις διαθέσεις και τις πολιτικές των Οθωμανών ή/και της Ρωσίας, στις οποίες δεν θα μπορούσαν να έχουν παρά ελάχιστη επιρροή ως προς το τι, το πότε και το πως.

Με την αύξηση της αυτοπεποίθησης που είχε φέρει η ενδυνάμωση του έθνους σε βασικούς τομείς, όπως η οικονομία, η παιδεία και η απόκτηση εμπειρίας σε πολεμικές επιχειρήσεις σε ξηρά και θάλασσα, οι Φιλικοί επέλεξαν την οδό της επαναστάσεως.

Μέθοδος Ανάλυσης

Το εν λόγω πόνημα αποτελεί απότιση φόρου τιμής προς όλους εκείνους που ξεκίνησαν και πέτυχαν την απελευθέρωση της Ελλάδας, ενάντια σε μια αυτοκρατορία. Μέσω αυτού, επιχειρείται να παρουσιαστούν με αντικειμενική θεώρηση και κριτικό πνεύμα οι στρατιωτικές επιχειρήσεις της επαναστάσεως από γεωπολιτική, στρατηγική, επιχειρησιακή και τακτική οπτική, όχι στο σύνολό τους και όχι ανάλογα με την σπουδαιότητά τους. Κάτι τέτοιο δεν θα ήταν δυνατόν να υλοποιηθεί χωρίς να αδικήσουμε μάχες και ήρωες.

Τα περιστατικά παρουσιάζονται ως μία αλληλουχία δράσεων ενός πολέμου κινήσεων σε όλα τα επίπεδα, εντός μίας περιοχής ευρύτερης της Πελοποννήσου και της Στερεάς Ελλάδος που ξεκινά από τη Μολδοβλαχία και εκτείνεται στην Ανατολική Μεσόγειο, κυρίως μεταξύ των επαναστατών και του Σουλτάνου, αλλά και των Δυνάμεων της εποχής.

Δομή Μελέτης

Η δομή της παρούσας μελέτης περιλαμβάνει τα ακόλουθα επτά Κεφάλαια:

Στο Πρώτο Κεφάλαιο παρατίθενται τα γεωπολιτικά χαρακτηριστικά της εποχής.

Στο Δεύτερο Κεφάλαιο φιλοξενείται η **SWOT ANALYSIS**¹, αποσκοπώντας στην ιχνηλάτιση των δυνατών σημείων (**Strengths**), των αδυναμιών (**Weaknesses**), των ευκαιριών (**Opportunities**) και των απειλών (**Threats**), του εν λόγω εγχειρήματος.

Στο Τρίτο Κεφάλαιο αποτυπώνεται το Σχέδιο της Φιλικής Εταιρείας.

Στο Τέταρτο Κεφάλαιο καταγράφεται η Στρατιωτική Οπτική του Αγώνα.

Στο Πέμπτο Κεφάλαιο αναπτύσσονται οι Τακτικές & τα Όπλα του 1821.

Στο Έκτο Κεφάλαιο παρουσιάζονται Χαρακτηριστικές Φάσεις & Γεγονότα της Επανάστασεως.

Στο Έβδομο Κεφάλαιο φιλοξενούνται τα Συμπεράσματα της Μελέτης.

Χρησιμότητα Μελέτης

Παραφράζοντας μία από τις γνωστές ρήσεις του Κινέζου στρατηγού Sun Tzu² από το βιβλίο του «Η Τέχνη του Πολέμου», θα θέλαμε να τονίσουμε ότι η επιτυχία σε οποιοδήποτε πεδίο μάχης (στρατιωτικό, επιχειρηματικό, πολιτικό, κοινωνικό, ψυχολογικό) είναι απόρροια όχι μόνο της άριστης γνώσης του αντιπάλου, αλλά και του ίδιου μας του εαυτού. Η παρούσα Μελέτη επιχειρεί να υπηρετήσει αυτή ακριβώς την ανάγκη, φωτίζοντας μέσω της ιστορίας και της επιχειρησιακής σχεδίασης, τόσο τον αντίπαλο, όσο και τον ίδιο μας τον εαυτό, ο οποίος ενίοτε με τις ενέργειές του υποθήκευσε το μέλλον του έθνους. Ως εκ τούτου, η χρησιμότητα της παρούσας εργασίας έγκειται στην:

¹ Αποτελεί εργαλείο στρατηγικού σχεδιασμού που χρησιμοποιείται για την ανάλυση του εσωτερικού και εξωτερικού περιβάλλοντος μίας επιχείρησης, με σκοπό την λήψη μίας απόφασης.

² Κινέζος στρατηγός που έζησε τον 5^ο π.Χ. αιώνα. Θεωρείται ως ένας από τους πρωτοπόρους της Ρεαλιστικής Σχολής στο πεδίο των Διεθνών Σχέσεων, αποτελώντας το «αντίπαλο δέος» του Θουκυδίδη στο γεωπολιτικό χώρο της Άπω Ανατολής.

- Κατανόηση και ανάδειξη της πολυπλοκότητας των καταστάσεων και παραμέτρων της συγκρούσεως.
- Σημασία της εμπλοκής του διεθνούς παράγοντα είτε στο διπλωματικό, είτε στο στρατιωτικό επίπεδο, ως προς την εξέλιξη των στρατιωτικών επιχειρήσεων.
- Καταγραφή και σχολιασμό των εσφαλμένων και ορθών χειρισμών που επιλέχθηκαν από τους αντιμαχόμενους σε στρατηγικό, επιχειρησιακό και τακτικό επίπεδο, με σκοπό την προς όφελός τους διαχείριση ή και μεγιστοποίηση των αποτελεσμάτων αυτής της σύγκρουσης.

Εικόνα 1: Η Μάχη του Προύθου (Λιθογραφία, Μουσείο Μπενάκη)

Κεφάλαιο 1: Χαρακτηριστικά της Εποχής

1.1. Το Γεωπολιτικό περιβάλλον και οι Μεγάλες Δυνάμεις

Οι γεωπολιτικές εξελίξεις των αρχών του 19^{ου} αιώνα επηρέασαν το έδαφος για την επανάσταση στην Ελλάδα. Ήδη από τον προηγούμενο αιώνα η έκρηξη της Γαλλικής Επανάστασης οδήγησε τους Ευρωπαίους Μονάρχες σε μεθοδεύσεις για την αποτροπή εκδήλωσης επαναστατικών κινημάτων. Η γενικότερη αναταραχή, οι καταστροφές που επέφεραν οι Ναπολεόντειοι Πόλεμοι και η ανάδειξη των κινημάτων του φιλελευθερισμού³ και του εθνικισμού⁴, έθιγαν ευθέως τα καθεστώτα της εποχής, και οδήγησαν τον Σεπτέμβριο του 1815 στην ίδρυση της Ιεράς Συμμαχίας μεταξύ Αυστρίας, Πρωσίας και Ρωσίας, ως δύναμης ενάντια σε κάθε επαναστατικό κίνημα, που θα έθιγε τα συμφέροντά τους.

Στο Συνέδριο της Βιέννης το 1814-15 επισφραγίστηκε η ανακατανομή της ισχύος στην Ευρώπη, κατά την οποία η Βρετανία ήταν κερδισμένη ειδικά έναντι της Γαλλίας. Επιπροσθέτως, ανασυγκροτήθηκαν τα γερμανικά κράτη και ενισχύθηκαν γεωπολιτικά η Αυστρία, η Πρωσία και η Ρωσία. Την ίδια εποχή η Οθωμανική Αυτοκρατορία, παρά τις περιπέτειες που είχε περάσει, παρέμενε κραταιά στα Βαλκάνια, τη Μικρά Ασία, τη Συρία και την Αίγυπτο.

Εικόνα 2: Η Ευρώπη μετά το συνέδριο της Βιέννης

³ Αποτελεί πολιτική φιλοσοφία θεμελιωμένη στις ιδέες της ατομικής ελευθερίας και ιδιοκτησίας.

⁴ Αποτελεί ιδεολογία που προωθεί τα συμφέροντα του έθνους, με σκοπό την απόκτηση της κυριαρχίας και ανεξαρτησίας.

Ένα χαρακτηριστικό παράδειγμα αλλαγής στάσης λόγω τετελεσμένων γεγονότων, αλλά και λόγω των αναδυόμενων ευκαιριών, αποτέλεσε η Βρετανία, η οποία αν και είχε κηρύξει την ουδετερότητά της με το ξέσπασμα της επανάστασης, λόγω της ιδιαίτερα επικερδούς συμφωνίας που είχε με την Υψηλή Πύλη, έδειξε εύνοια προς τους Οθωμανούς, επιτρέποντας την προσόρμιση πλοίων στα Επτάνησα χωρίς να επιτρέπει κάτι αντίστοιχο στα ελληνικά πλοία, παρέχοντας πληροφορίες και προστασία προς τους Οθωμανούς και επιβάλλοντας ταυτόχρονα αυστηρές κυρώσεις στους Έλληνες των Επτανήσων που μετείχαν στην επανάσταση, ενώ παράλληλα ηρνείτο να συνομιλήσει με τους επαναστάτες, καθώς δεν αναγνωριζόταν από τις Βρετανικές αρχές οιαδήποτε ελληνική οντότητα.

Ωστόσο καθώς, ύστερα από δύο περίπου χρόνια η επανάσταση δεν είχε σβήσει, ο Βρετανός Υπουργός Εξωτερικών Τζωρτζ Κάνινγκ (George Canning) σημείωνε ότι: «σε μία de facto ελληνική κυβέρνηση δύσκολα θα μπορούσε κανείς να αρνηθεί στοιχειώδη δικαιώματα εμπόλεμου», ενώ η διστακτική πολιτική του Τσάρου Αλεξάνδρου της Ρωσίας που είχε απογοητεύσει τους Έλληνες, έδινε στην Βρετανία την ευκαιρία να αποκτήσει αυξημένη επιρροή σε ένα χώρο που η ίδια θεωρούσε ότι, η Ρωσία είχε τον κύριο λόγο.

1.2. Επαναστατικά κινήματα

Οι συμβάσεις της Γαλλικής Επανάστασης για ελευθερία και αυτοδιάθεση δεν λησμονήθηκαν από τους λαούς του Ευρωπαϊκού Νότου, με τους Ισπανούς να επαναστατούν πρώτοι εναντίον του αυταρχικού βασιλιά Φερδινάνδου Ζ', το 1820. Την ίδια χρονιά ξεγέρθηκαν και οι καρμπονάροι του Βασιλείου των δύο Σικελιών στην Ιταλία. Ο αναβρασμός στις δύο χώρες, οδήγησε στην επέμβαση της Ιεράς Συμμαχίας και στην καταστολή των επαναστατικών κινήματων, στην Ιταλία το 1821 από τους Αυστριακούς και στην Ισπανία το 1823 από τον γαλλικό στρατό. Την ίδια αποτυχία γνώρισαν και τα επαναστατικά κινήματα στο Πιεμόντε και τη Λομβαρδία, με αποτέλεσμα το κλίμα να είναι ιδιαίτερα βαρύ για όλα τα φιλελεύθερα και αυτονομιστικά κινήματα των αρχών του 19^{ου} αιώνα.

Η Φιλική εταιρεία, ύστερα από τις συμβουλές Ελλήνων του εξωτερικού και ειδικά τις συμβουλές του Ιωάννη Καποδίστρια που γνώριζε τον τρόπο που λειτουργούσαν και σκέφτονταν οι ευρωπαϊκές κυβερνήσεις εκείνη την εποχή, έδινε ιδιαίτερη σημασία στην αποφυγή αφορμών για στρατιωτική επέμβαση της Ιεράς Συμμαχίας, επ' ωφελεία των Οθωμανών. Το πάζλ που έπρεπε να μελετήσουν οι

Φιλικοί, με σκοπό να σχεδιάσουν τα βήματα για την Επανάσταση θα παρουσιαστεί στο επόμενο Κεφάλαιο, με μία μέθοδο που χρησιμοποιείται σε κάθε είδους επιχείρηση για τη λήψη αποφάσεων, την SWOT ANALYSIS.

Εικόνα 3: Τα Επαναστατικά Κινήματα των αρχών του 19^{ου} αιώνα.

Κεφάλαιο 2: SWOT ANALYSIS

Πριν από την Επανάσταση του 1821 πραγματοποιήθηκαν κατά τη διάρκεια της Τουρκοκρατίας στον Ελλαδικό χώρο, 123 αποτυχημένες απόπειρες κινημάτων και επαναστάσεων. Ως εκ τούτου, δεν υπήρξε ούτε μία ελληνική γενιά σε αυτά τα 400 χρόνια της υποδούλωσης, που να μην εξεγέρθηκε εναντίων των Οθωμανών.

Εάν θα μπορούσαμε να πραγματοποιήσουμε ένα νοερό ταξίδι στο παρελθόν, γυρνώντας 200 έτη πίσω στο χρόνο, με σκοπό να μεταφερθούμε στο κρησφύγετο της Φιλικής Εταιρείας την περίοδο που προετοίμαζε τα σχέδια της επανάστασης, τα οποία θα οδηγούσαν στην ανεξαρτησία των Ελλήνων (γιατί αυτό ήταν το ζητούμενο) και χρησιμοποιήσουμε την **SWOT ANALYSIS**, επιχειρώντας να εντοπίσουμε τα δυνατά σημεία (**Strengths**), τα αδύνατα σημεία (**Weaknesses**), τις ευκαιρίες (**Opportunities**) και τις απειλές (**Threats**), του εν λόγω εγχειρήματος θα εντοπίζαμε τα εξής:

2.1. Δυνατά Σημεία

α. Οι περιοχές της Πελοποννήσου, της Στερεάς Ελλάδας, των νησιών του Αργοσαρωνικού και των Κυκλάδων, όπου υπήρχε ισχυρή παρουσία του ελληνικού στοιχείου, που άγγιζε το 10:1 σε σχέση με τους Οθωμανούς.

β. Η ύπαρξη ισχυρής (τόσο οικονομικά όσο και πολιτικά) ομογένειας (Διασποράς) στα χριστιανικά κράτη της Ευρώπης, η οποία θα μπορούσε να ενισχύσει την Επανάσταση και να δημιουργήσει ευνοϊκό κλίμα στην κοινή γνώμη της Ευρώπης υπέρ της αυτοδιάθεσης των Ελλήνων.

γ. Η εκμετάλλευση του ηπειρωτικού & θαλάσσιου ανάγλυφου του Ελλαδικού χώρου. Λόγω της συντριπτικής υπεροχής του αντιπάλου οι επαναστάτες θα έπρεπε να επιλέξουν ως πεδία συγκρούσεων στενά περάσματα και περιορισμένα ύδατα, όπου ο αντίπαλος δεν θα μπορούσε να χρησιμοποιήσει το σύνολο των πλεονεκτημάτων του.

δ. Τα εμπειροπόλεμα και ιδιαίτερα ικανά σώματα των Κλεφταρματολών, που θα αποτελέσουν τον πυρήνα της στρατιωτικής δύναμης της επανάστασης.

ε. Τα εξοπλισμένα με κανόνια εμπορικά πλοία για λόγους αυτοπροστασίας από τους πειρατές, καθώς και η έντονη δραστηριοποίηση των πληρωμάτων τους στην διάσπαση του ναυτικού αποκλεισμού, που είχε επιβάλει η

Βρετανία στην Γαλλία κατά τους Ναπολεόντειους πολέμους. Για πρώτη φορά στην μακράιωνη περίοδο της Τουρκοκρατίας, οι επαναστάτες ελέγχουν ικανή ναυτική δύναμη, η οποία αν και υποδεέστερη σε μέσα, είναι ιδιαίτερα αξιόμαχη σε έμπυχο υλικό, ικανή να προστατεύσει την Επανάσταση από τη θάλασσα, να εξασφαλίσει τόσο τον ανεφοδιασμό και την υποστήριξη των επαναστατικών στρατευμάτων από την θάλασσα, όσο και να αποτρέψει τον αντίστοιχο ανεφοδιασμό και την υποστήριξη των αντιπάλων από τον Στόλο τους.

στ. Η μεγάλη εξάρτηση του οθωμανικού Στόλου από ελληνικά πληρώματα. Την πρώτη 20ετία του 19^{ου} αιώνα περίπου το 70% των θέσεων των πυροβολητών και αρμενιστών του Οθωμανικού Στόλου επανδρώνονται από Έλληνες, οι οποίοι σε περίπτωση πολέμου είτε θα λιποτακτήσουν εγκαταλείποντας το στόλο του Σουλτάνου, είτε θα εκτοπιστούν από τους Οθωμανούς λόγω έλλειψης εμπιστοσύνης.

ζ. Στα δυνατά σημεία τέλος κατατάσσονται και οι χαρισματικές προσωπικότητες και στρατιωτικές ικανότητες ηγετών όπως οι Κολοκοτρώνης, Μιαούλης, Ανδρούτσος, Κανάρης, Μπουμπουλίνα, Μαυρογένους, Λογοθέτης, Μεταξάς, Καραϊσκάκης, Μπότσαρης, Καποδίστριας, που όταν αφήνονται να δράσουν αποτελούν πολλαπλασιαστές ισχύος σε όλα τα επίπεδα.

2.2. Αδυναμίες

α. Η απουσία ελληνικής κεντρικής διοίκησης και ως εκ τούτου, η ύπαρξη σοβαρών δυσχερειών στον οργανωτικό και διοικητικό τομέα.

β. Η ετερογένεια, οι εσωτερικές έριδες και η απουσία συλλογικής προσπάθειας, λαμβανομένου υπόψη ότι αυτή την περίοδο της ελληνικής ιστορίας η ιδιαίτερη πατρίδα κάποιου είχε μεγάλη σημασία πχ Ρούμελη, Μοριάς, Μάνη (Σπαρτιατικά στρατεύματα), Ύδρα, Σπέτσες, Σφακιά.

γ. Η έλλειψη κανονικών πολεμικών πλοίων στη θάλασσα, καθώς και η απουσία πυροβολικού, ιππικού, μηχανικού και τακτικού στρατεύματος στην ξηρά από πλευράς επαναστατών, καθιστούν απαγορευτική την κατά παράταξη μάχη με τις δυνάμεις των αντιπάλων.

δ. Η έλλειψη κρατικών οικονομικών πόρων, που οδηγεί αναπόφευκτα στη χρηματοδότηση μέσω ιδιωτικών διαύλων, στα λάφυρα, στην λεία, ή στην πειρατεία, με σκοπό τη σίτιση των οικογενειών των επαναστατών, που δεν είχαν άλλες προσόδους βιοπορισμού. Η πειρατεία όμως δεν αποτελεί ελληνικό

προνόμιο. Τουναντίον αποτελεί τη μάστιγα της Ανατολικής Μεσογείου. Για του λόγου το αληθές, θα αναφερθούμε στα ονόματα δύο διαβόητων για την σκληρότητά τους Οθωμανών πειρατών που αιματοκύλισαν τους νησιωτικούς πληθυσμούς του Αιγαίου: του ΧΑΡΙΕΝΤΙΝ ΜΠΑΡΜΠΑΡΟΣ και του ΟΥΡΟΥΤΣ ΡΕΙΣ, οι οποίοι έδρασαν στα τέλη του 15^{ου} με αρχές του 16^{ου} αιώνα.

ε. Αδυναμία τέλος αποτελεί και η συντριπτική υστέρηση των επαναστατών σε πλήθος μαχητών, πολεμικών μέσων και πόρων σε σύγκριση με την Οθωμανική Αυτοκρατορία.

2.3. Ευκαιρίες

α. Η κοινή γνώμη των ευρωπαϊκών κρατών που γαλουχείται σε περιβάλλον λιγότερο δεσποτικό και θεοκρατικό από αυτό που επικρατεί στην Οθωμανική Αυτοκρατορία. Ως εκ τούτου, η ευρωπαϊκή κοινή γνώμη αντιμετωπίζει με συμπάθεια ή έστω με συγκατάβαση τα εθνικοαπελευθερωτικά κινήματα, σε αντίθεση με τις αντίστοιχες ευρωπαϊκές κυβερνήσεις.

β. Οι δυσχέρειες που αντιμετωπίζει η Οθωμανική Αυτοκρατορία στη εσωτερική εμφύλια σύγκρουση που επικρατεί μεταξύ προοδευτικών και συντηρητικών δυνάμεων.

γ. Η οικονομική κατάρρευση των αρχών του 19^{ου} αιώνα που πλήττει σε μεγάλο βαθμό το εμπόριο, τη ναυτιλία και τη βιοτεχνία εντός της Οθωμανικής επικράτειας. Αιτίες της κρίσης είναι η βιομηχανική επανάσταση που κατέστησε μη ανταγωνιστικά τα βιοτεχνικά προϊόντα, καθώς και η λήξη των Ναπολεόντειων Πολέμων που σηματοδότησε μία γενικότερη αστάθεια, λόγω της αλλαγής στους συσχετισμούς ισχύος στην περιοχή της Ανατολικής Μεσογείου.

δ. Η εξέγερση του Αλή Πασά στην Ήπειρο (1820 – 1822), οι χειρισμοί του Καποδίστρια που υπονοούν επικείμενη ρωσική επίθεση στα βόρεια της Οθωμανικής αυτοκρατορίας, καθώς και η αναμενόμενη έναρξη του Οθωμανοπερσικού πολέμου (1821 – 1823), αποτελούν ιδανικό αντιπερισπασμό, απασχολώντας σημαντικές δυνάμεις του Σουλτάνου, μακράν του θεάτρου επιχειρήσεων της Νότιας Ελλάδας.

ε. Ευκαιρία τέλος αποτελεί και ο ανταγωνισμός των Μεγάλων Δυνάμεων για την κατανομή ισχύος στην Ανατολική Μεσόγειο, λόγω της σταδιακής παρακμής της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας.

2.4. Απειλές

α. Η ύπαρξη ισχυρής Κρατικής δομής της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας (κυβέρνηση, προϋπολογισμός, ένοπλες δυνάμεις, διπλωματία).

β. Το μοναρχικό σύστημα της Ευρώπης που επιδιώκει τη διατήρηση του υφιστάμενου status quo, καθώς θεωρεί ότι οποιαδήποτε αλλαγή αποτελεί απειλή έναντι της ευρωπαϊκής τάξης και ασφάλειας.

γ. Η αναμενόμενη ενίσχυση των στρατευμάτων του Σουλτάνου με στρατεύματα ισχυρών Πασάδων, ιδίως αιγυπτιακών, τόσο στην ξηρά όσο και στη θάλασσα, καθώς και οι ηγετικές ικανότητες του Ιμπραήμ Πασά που θα ηγείτο των εν λόγω στρατευμάτων.

δ. Τα σκληρά αντίποινα έναντι αμάχων που επιβάλλονται από τους Οθωμανούς και το κλίμα τρομοκρατίας που επικρατεί, στο πλαίσιο της συλλογικής ευθύνης.

ε. Τέλος απειλή αποτελεί και η συνήθης εκμετάλλευση των Επαναστάσεων ή κινημάτων που υποκινούνται από τις Μεγάλες Δυνάμεις χάριν των γεωπολιτικών τους συμφερόντων, που όταν επιτυγχάνονται, ο γηγενής πληθυσμός εγκαταλείπεται στην Οθωμανική βαναυσότητα.

Τα αποτελέσματα της ανωτέρω ανάλυσης παρουσιάζονται σχηματικά στην ακόλουθη σελίδα.

Εικόνα 4: Η Συνθήκη του Λονδίνου (U. Halbreiter, T. Guggenberger)

(Τοιχογραφία της Αίθουσας Ελ. Βενιζέλος της Βουλής των Ελλήνων)

STRENGTHS

- α. Κυριαρχία ελληνικού στοιχείου σε Πελοπόννησο, Στερεά Ελλάδα & νησιά
- β. Φιλέλληνες & απόδημος ελληνισμός
- γ. Χρησιμοποίηση γεωγραφικού ανάγλυφου
- δ. Ύπαρξη επαναστατικού στρατιωτικού πυρήνα και γνώση των στρατιωτικών τακτικών του αντιπάλου.
- ε. Δυνατότητα εξοπλισμού εμπορικών πλοίων με κανόνια και εξάσκηση στο ναυτικό πόλεμο λόγω πειρατείας και διασπάσεων ναυτικών αποκλεισμών.

WEAKNESSES

- α. Απουσία κεντρικής διοίκησης – οργανωτικές διοικητικές αδυναμίες
- β. Ετερογένεια, εσωτερικές έριδες & απουσία συλλογικής προσπάθειας.
- γ. Έλλειψη πολεμικών πλοίων, πυροβολικού, πεζικού & ιππικού στην ξηρά
- δ. Έλλειψη οικονομικών πόρων
- ε. Συντριπτική υστέρηση σε πλήθος μαχητών & ισχύ πυρός

SWOT

OPPORTUNITIES

- α. Ευρωπαϊκή κοινή γνώμη
- β. Εμφύλια διαμάχη μεταξύ συντηρητικών και μεταρρυθμιστικών δυνάμεων στην Οθωμανική αυτοκρατορία.
- γ. Οικονομική κρίση αρχών του 18^{ου} αιώνα.
- δ. Εξέγερση Αλή Πασά, φόβος για ρωσική απειλή και Οθωμανοπερσικός πόλεμος.
- ε. Ανταγωνισμός Μεγάλων Δυνάμεων για τον έλεγχο της Ανατολικής Μεσογείου.

THREATS

- α. Κρατική δομή της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας (κυβέρνηση, προϋπολογισμός, κρατικές ένοπλες δυνάμεις, διπλωματία)
- β. Μοναρχικό σύστημα διατήρηση του υπάρχοντος status quo.
- γ. Ενίσχυση Σουλτάνου από ισχυρούς Πασάδες (Αίγυπτος)
- δ. Διωγμοί & σκληρά αντίποινα που επιβλήθηκαν σε προγενέστερες επαναστατικές προσπάθειες, στο πλαίσιο της συλλογικής ευθύνης.
- ε. Εκμετάλλευση της Επανάστασης από τις Μ. Δυνάμεις χάριν των γεωπολιτικών τους συμφερόντων.

Κεφάλαιο 3: Σχέδιο Φιλικής Εταιρείας

Έχοντας πλήρη επίγνωση των δυσκολιών και των κινδύνων για ένα τόσο παράτολμο εγχείρημα, οι Φιλικοί κατέστρωσαν σχέδιο λαμβάνοντας υπόψιν ένα πλήθος παραγόντων. Από την ανάλυση προέκυψε το ακόλουθο σχέδιο της Φιλικής Εταιρείας με τον τίτλο «Σχέδιον Γενικόν», το οποίο περιελάμβανε τα παρακάτω στάδια:

- Εξέγερση στην Μολδοβλαχία. Επικεφαλής της εξεγέρσεως θα τίθετο ο Αρχηγός της Φιλικής Εταιρείας, Αλέξανδρος Υψηλάντης, γεγονός που θα ενίσχυε αφενός μεν το ηθικό των επαναστατών, καθώς υπονοούσε επικείμενη ρωσική επέμβαση, αφετέρου δε τον φόβο της Υψηλής Πύλης ότι τα σώματα των επαναστατών δεν ήταν παρά οι προφυλακές του ρωσικού Στρατού, που θα έφθανε μέσω της Μολδοβλαχίας⁵ στην Κωνσταντινούπολη. Το σχέδιο των Επαναστατών για την Μολδοβλαχία περιελάμβανε:

- Αύξηση του επαναστατικού στρατού και κίνησή του προς την Ελλάδα για ενίσχυση των εκεί κινημάτων, αποφυγή αλλαγής του εδαφικού καθεστώτος της Μολδοβλαχίας και χρήσης της Μολδοβλαχίας ως ορμητήριο για τις επαναστατικές δυνάμεις.
 - Αποφυγή έκθεσης του Τσάρου της Ρωσίας στην Ιερά Συμμαχία, γεγονός που θα μπορούσε να οδηγήσει σε στρατιωτική παρέμβαση της Ιεράς Συμμαχίας.
 - Αποφυγή προσεταιρισμού των ακτημόνων, ώστε να μην δοθεί η εντύπωση κοινωνικής και όχι εθνικής επαναστάσεως, γεγονός που θα μπορούσε να οδηγήσει σε στρατιωτική παρέμβαση της Ιεράς Συμμαχίας.
- Επανάσταση των Σέρβων.
 - Επανάσταση των Βουλγάρων.
 - Εξέγερση των ελληνικών πληρωμάτων του οθωμανικού Στόλου που ναυλοχούσε στην Κωνσταντινούπολη και εμπρησμός αυτού πριν φθάσουν στην Πόλη τα νέα της Μολδοβλαχίας.
 - Αιχμαλωσία του Σουλτάνου που θα κινούνταν στην περιοχή του Ναυστάθμου, για να επιληφθεί της καταστάσεως.

⁵ Από τις εν ισχύ συνθήκες δεν επιτρεπόταν η είσοδος οθωμανικών στρατευμάτων στις ηγεμονίες, πέραν από τις ήδη τοποθετημένες, χωρίς άδεια της Ρωσίας.

- Εξέγερση στην Στερεά Ελλάδα και την Πελοπόννησο.
- Εξέγερση σε όσες περισσότερες περιοχές είναι δυνατόν, ώστε να μην είναι εύκολη η αποστολή ενισχύσεων του οθωμανικού στρατού στην Πελοπόννησο.
- Στην Πελοπόννησο απώθηση των Οθωμανών στα Κάστρα και σε μεγάλες πόλεις και αποκλεισμός τους έως ότου παραδοθούν.
- Στην Στερεά Ελλάδα αποκλεισμός των περασμάτων που οδηγούν από τις πόλεις και περιοχές με μεγάλες συγκεντρώσεις οθωμανικού Στρατού στην Πελοπόννησο.
- Εξέγερση των νησιών και των πόλεων με ναυτικές δυνάμεις. Οι ναυτικές δυνάμεις ήταν αποφασιστικής σημασίας για την επιτυχία της Επανάστασης και είχαν να επιτελέσουν τα ακόλουθα έργα:
 - Αποκλεισμό των παραθαλάσσιων προπυργίων των Οθωμανών από θαλάσσης, ώστε μην είναι δυνατός ο ανεφοδιασμός τους και η ενίσχυσή τους.
 - Προστασία των εξεγερμένων νησιών και των παραθαλάσσιων περιοχών από τον οθωμανικό Στόλο και τις οθωμανικές Δυνάμεις. Προστασία και εξασφάλιση του από θαλάσσης ανεφοδιασμού των επαναστατών.
 - Διεξαγωγή Επιδρομών.
- Δημιουργία ενιαίας Διοικήσεως για τον συντονισμό όλων των ενεργειών σε πολιτικό, διπλωματικό και στρατιωτικό επίπεδο.
- Δραστηριότητα στο διπλωματικό επίπεδο.
- Διατήρηση της Πελοποννήσου και των νησιών της ευρύτερης θαλάσσιας περιοχής της, τουλάχιστον, ως πρώτη περιοχή του ελληνικού κράτους για αρκετό χρόνο, ώστε να επιτευχθεί η de facto αναγνώρισή της από τις ευρωπαϊκές δυνάμεις.
- Επίτευξη αντίστοιχης καταστάσεως σε όσες περιοχές είναι δυνατόν.

Για να δοθεί χρόνος στην Επανάσταση να εδραιωθεί στην Πελοπόννησο, η Φιλική Εταιρεία οργάνωσε και κατάφερε να παραπλανήσει στρατηγικά τον Σουλτάνο, ο οποίος γνώριζε το σχέδιο των Φιλικών αρκετά πριν την εφαρμογή του, πείθοντάς τον για τα ακόλουθα:

- Οι Έλληνες δεν ξεσηκώθηκαν μόνοι τους, αλλά αποτελούν όργανο των Ρώσων, που την κατάλληλη στιγμή θα ενισχύσουν τους εξεγερμένους στην

Μολδοβλαχία και θα επιτεθούν στην Κωνσταντινούπολη. Ως εκ τούτου, στην Μολδοβλαχία εκδηλώνεται η κύρια προσπάθεια του εχθρού.

- Η επικείμενη Επανάσταση στην Πελοπόννησο είναι φήμη του επίφοβου εχθρού του Σουλτάνου, Αλή Πασά, για να επιστρέψει ο ικανότατος Χουρσήτ Πασάς με τον εμπειροπόλεμο στρατό του, που πολεμούσε τον Αλή Πασά στην Ήπειρο, στην έδρα του την Πελοπόννησο.
- Παρά το ξέσπασμα της επαναστάσεως στην Πελοπόννησο και σε άλλες περιοχές, κύρια προσπάθεια των Επαναστατών και των Ρώσων υποκινητών τους είναι η Κωνσταντινούπολη.

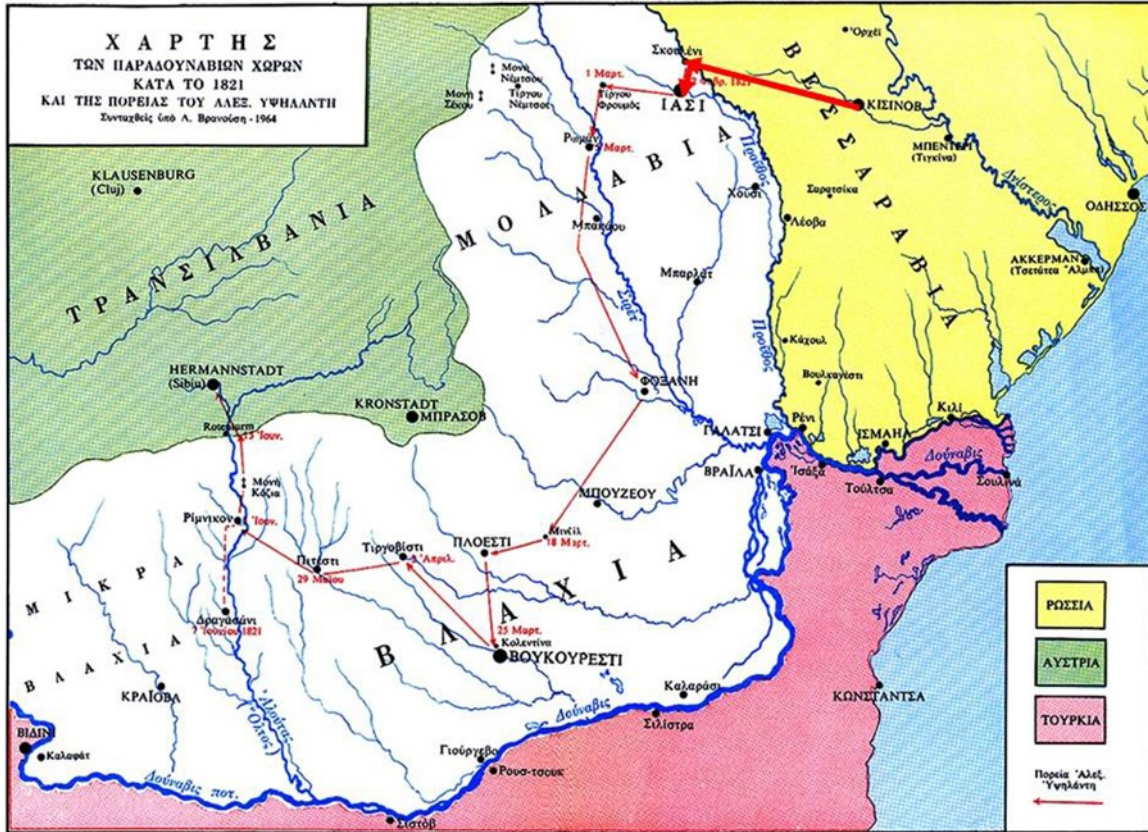
Η ρωσική επέμβαση ή η ρωσική υποστήριξη στους Επαναστάτες που όλοι οι υψηλόβαθμοι Φιλικοί ήξεραν ότι δεν υφίσταται, χρησιμοποιήθηκε αρχικά για ενθαρρύνει τους διστακτικούς Έλληνες να γίνουν μέλη της Φιλικής Εταιρείας. Στην συνέχεια χρησιμοποιήθηκε για να παραπλανήσει τον Σουλτάνο, τους συμβούλους του και τους Ευρωπαίους συμμάχους του, αλλά και για να ενθαρρύνει όσους Έλληνες δίσταζαν να επαναστατήσουν, ώστε να κάνουν το μεγάλο βήμα.

Η επιτυχημένη παραπλάνηση οδήγησε τον Σουλτάνο στην απόφαση να μην στείλει αρχικά στην Πελοπόννησο μονάδες από τον Στρατό που ήδη είχε συγκεντρώσει σε μεγάλο αριθμό στην Κωνσταντινούπολη και να αναθέσει στις στρατιωτικές δυνάμεις που βρίσκονταν στον Ελλαδικό ή περί τον Ελλαδικό χώρο, την καταστολή της επανάστασης στην Πελοπόννησο. Αντίστοιχο παράδειγμα στην πιο σύγχρονη εποχή, είναι η επιχείρηση στρατηγικής παραπλάνησης των Συμμάχων κατά τον Β' ΠΠ, οι οποίοι είχαν καταφέρει να πείσουν τον Χίτλερ ότι η απόβαση στην Νορμανδία ήταν η δευτερεύουσα ενέργεια τους και η κύρια προσπάθεια θα εκδηλωνόταν αργότερα στο Καλαί, έτσι ώστε να μην εμπλέξει ο Χίτλερ τις πιο ισχυρές γερμανικές δυνάμεις στην Νορμανδία, μέχρι να εδραιωθεί το προγεφύρωμα.

Οι στρατιωτικές επιχειρήσεις στην Μολδοβλαχία χρήζουν ξεχωριστής ανάλυσης και ναι μεν η ήττα κατά την μάχη του Δραγατσανίου αποτέλεσε βαρύ πλήγμα, ωστόσο η επανάσταση διατηρήθηκε μέχρι το τέλος Σεπτεμβρίου 1821, δίνοντας πολύτιμο χρόνο στην κύρια προσπάθεια. Στα σώματα των επαναστατών είχαν καταταγεί και Έλληνες από τα Επτάνησα, την Μάνη, τα Σφακιά, την Μακεδονία, την Θράκη, την Ήπειρο, την Πελοπόννησο, Έλληνες του εξωτερικού, Φιλέλληνες, Κεφαλλονίτες ναυτικοί αλλά και ναυτικοί από το Αιγαίο και τα Ιόνια

γενικά κοκ. Οι μάχες έγιναν σε ιδιαίτερα σύνθετο περιβάλλον που συνδύαζε ποτάμια, βουνά, πεδιάδες και θάλασσα με τον τοπικό χριστιανικό πληθυσμό να αποτελείται και από άλλες εθνότητες πέραν των Ελλήνων.

Εικόνα 5: Χάρτης της Μολδοβλαχίας των αρχών του 19ου αιώνα

Ακολουθώντας το σχέδιο, σχεδόν ένα μήνα μετά, άρχισαν να ξεσηκώνονται και οι περιοχές της Πελοποννήσου, της Στερεάς, των Κυκλάδων, η Σάμος, η Μακεδονία, η Θράκη, η Θεσσαλία, η Κρήτη κοκ. Ο ιδιαίτερα πυκνός σε πληροφορίες χάρτης της Εικόνας 6 που ακολουθεί, παρουσιάζει τις ημερομηνίες ξεσηκωμού ανά περιοχή όπως καταγράφονται στον τόμο ΙΒ της Ιστορίας του Ελληνικού Έθνους της Εκδοτικής Αθηνών. Σε όλες σχεδόν τις περιοχές που ξέσπασε η επανάσταση οι Οθωμανοί κλείστηκαν στις πόλεις τα φρούρια και τις οχυρωμένες τοποθεσίες τους.

Ακολούθησαν ανακοινώσεις και διακηρύξεις προς τους προξένους των ευρωπαϊκών δυνάμεων, ωστόσο, από τις ευρωπαϊκές κυβερνήσεις η επανάσταση έγινε δεκτή με, και αυτή είναι μία στρογγυλεμένη έκφραση, σκεπτικισμό, που ίσως συναισθηματικά να μας ενοχλεί, αλλά δεν θα πρέπει να ξεχνάμε ότι τότε η Οθωμανική Αυτοκρατορία ήταν κράτος με κυβέρνηση, πρέσβεις, εκπροσώπους,

συμφωνίες κοκ και η προοπτική εξασθένησής της ενεργοποίησε τα αναμενόμενα ανακλαστικά για την υπεράσπιση των συμφερόντων του κάθε κράτους.

Εικόνα 6: Περιοχές που εξαπλώθηκε η Επανάσταση

Κεφάλαιο 4: Στρατιωτική Οπτική του Αγώνα

4.1. Γενικά

Κατά τρόπο όμοιο με την Επανάσταση στην Μολδοβλαχία, η οποία είχε ως αποτέλεσμα την δέσμευση σημαντικών δυνάμεων στην περιοχή της Κωνσταντινουπόλεως, η επανάσταση στην Μακεδονία με τον Εμμανουήλ Παπά και τον Κασομούλη απασχόλησε τον ικανότατο και ισχυρότατο Πασά της Θεσσαλονίκης. Σημαντικό παράγοντα για την διατήρηση της Επανάστασεως στην Χαλκιδική αποτελούσαν τα πλοία των Ψαρών και της θρακικής πόλης της Αίνου που φρόντιζαν να εφοδιάζουν τους Επαναστάτες, καθώς και να τους προστατεύουν από θαλάσσης από τα πλοία του Πασά της Θεσσαλονίκης και από τον σουλτανικό στρατό.

Εικόνα 7: Χάρτης τοπωνυμίων της Επανάστασης

Αντίστοιχα, οι Σουλιώτες ερχόμενοι σε συνεννόηση με την Φιλική Εταιρεία και τους Επαναστάτες στην Πελοπόννησο, κράτησαν ανοιχτούς τους διαύλους

επικοινωνίας τόσο με τον Χουρσήτ Πάσα, όσο και με τον Αλή Πασά, ενθαρρύνοντας πότε τον έναν και πότε τον άλλον, για πιθανή σύναψη συμμαχίας μαζί τους, με σκοπό την από κοινού αντιμετώπιση του έτερου Πασά. Παράλληλα απέφυγαν να σηκώσουν την Σημαία της Επανάστασεως, γεγονός που θα μπορούσε να ενώσει τους δύο Πασάδες εναντίον τους, ώστε να μην δοθεί η ευκαιρία στον Αλή Πασά, που ήταν ήδη πιεσμένος από τον Χουρσήτ αλλά πάντοτε επικίνδυνος, να προτείνει στον Σουλτάνο να καταστείλει την επανάσταση στην Ήπειρο, με αντάλλαγμα την αμνηστία.

Τόσο οι Σουλιώτες, όσο και οι μαχητές του Ολύμπου, της Μακεδονίας, της Θράκης και της Χαλκιδικής όταν αναγκάστηκαν να εγκαταλείψουν την πατρίδα τους, αφού εξασφάλισαν τις οικογένειές τους, κινήθηκαν νότια και είτε υπό τους οπλαρχηγούς τους, είτε με τα πλοία τους, είτε μεμονωμένα, εντάχθηκαν εκ νέου σε επαναστατικές μονάδες και συνέχισαν τον αγώνα.

Το άνοιγμα τόσων μετώπων, υποχρέωσε τον Σουλτάνο να χρησιμοποιήσει για την καταστολή της επανάστασεως στην Στερεά και στην Πελοπόννησο, κατά βάση τις δυνάμεις που έδρευαν εκεί, με κατά περίπτωση ενισχύσεις από την Θεσσαλία, χωρίς αυτό να σημαίνει ότι οι εν λόγω δυνάμεις δεν ήταν σημαντικά ισχυρότερες από εκείνες των επαναστατών. Σε αυτό το σημείο χρήζει επισήμανσης το γεγονός ότι, ο Σουλτάνος γνώριζε το σχέδιο των επαναστατών, αλλά θεωρούσε αδιανόητο οι Έλληνες να επαναστάτησαν από μόνοι τους, καθώς ήταν σίγουρος ότι υποκινούνταν από την Ρωσία, η οποία πολύ σύντομα θα δρούσε στρατιωτικά, με αποτέλεσμα η κύρια προσπάθεια να αναμένεται ότι θα εκδηλωθεί στην περιοχή της Κωνσταντινουπόλεως.

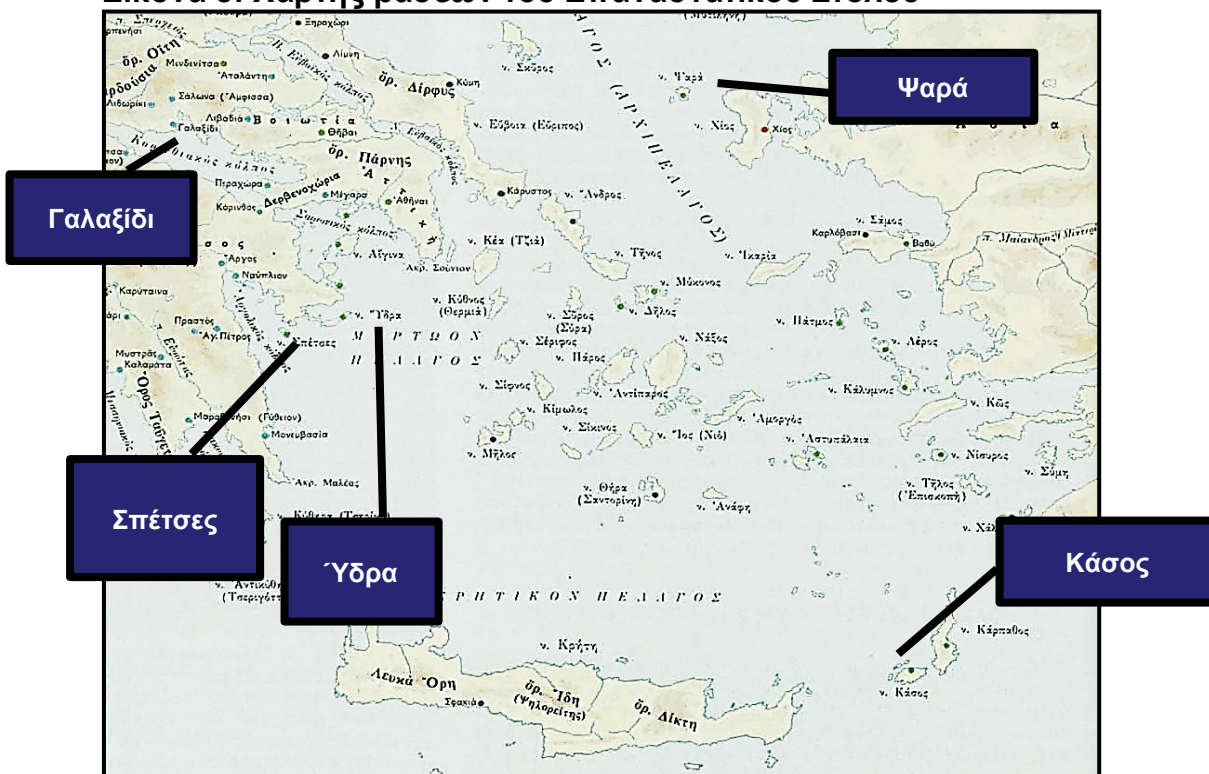
Ως προς την Στερεά Ελλάδα τα «κλειδιά» για τον έλεγχο της κρατούσαν, το Μεσολόγγι από δυτικά και η Αθήνα από ανατολικά. Κάθε στρατός που προέλαυε από ανατολικά θα έπρεπε να έχει εξασφαλισμένη την Εύβοια, η οποία χρησίμευε επίσης και ως βάση διοικητικής μέριμνας των οθωμανικών στρατευμάτων, ενώ παράλληλα μπορούσε εύκολα να παρέχει από θαλάσσης ανεφοδιασμό, καθώς ήταν εύκολη η δια θαλάσσης μεταφορά στρατευμάτων από την Εύβοια στην Αττική. Στην δυτική Στερεά η κατοχή της Ναυπάκτου και του Αντιρρίου επέτρεπε την διά θαλάσσης μεταφορά στρατευμάτων από και προς την Πελοπόννησο. Οι επαναστάτες είχαν φθάσει κοντά στο να αποκτήσουν τον έλεγχο της Ευβοίας,

ωστόσο ο συνδυασμός διαφόρων παραγόντων, με τις διχόνοιες και τις έριδες να διαδραματίζουν τον πρωτεύοντα ρόλο, δεν έφερε σε αίσιο τέλος τις προσπάθειες.

Αντίστοιχα στην Πελοπόννησο τα «κλειδιά» για τον έλεγχο της κρατούσε η Τρίπολη, λόγω της κεντρικής της θέσης και του μεγέθους της, η οποία επέτρεπε στον στρατό που την κατείχε να κινείται οπουδήποτε στην Πελοπόννησο επιθυμούσε, ενώ η Πάτρα, η Μεθώνη, η Κορώνη και το Ναύπλιο είχαν σημασία για τον εφοδιασμό από την θάλασσα και η Κόρινθος για την συγκοινωνία με την Στερεά Ελλάδα από ξηράς.

Οι Φιλικοί αλλά και οι Επαναστάτες γνώριζαν ότι χωρίς τη συμμετοχή ναυτικών δυνάμεων ο αγώνας ήταν καταδικασμένος. Οι επιχειρήσεις στην θάλασσα είχαν πολλές διαστάσεις, μεταξύ των οποίων ήταν η διατήρηση ανοιχτών γραμμών επικοινωνίας και εφοδιασμού των επαναστατημένων Ελλήνων, καθώς και ο αποκλεισμός των γραμμών επικοινωνίας των σουλτανικών στρατευμάτων μιας και ο ανεφοδιασμός διά θαλάσσης ήταν τότε όπως και τώρα η προσφορότερη μέθοδος η προσβολή των οθωμανικών στρατευμάτων και θέσεων από θαλάσσης, η προστασία των επαναστατημένων περιοχών από επιθέσεις και επιδρομές του οθωμανικού Στόλου και των οθωμανικών δυνάμεων εν γένει.

Εικόνα 8: Χάρτης βάσεων του Επαναστατικού Στόλου

Η καθορισμένη ημερομηνία για την έναρξη της επανάστασης στην νότιο Ελλάδα, ήταν η 25η Μαρτίου 1821. Ωστόσο κάθε περιοχή κήρυξε την επανάσταση

λαμβάνοντας υπόψη και αντικειμενικούς παράγοντες, όπως κινήσεις οθωμανικών περιπολιών, και δυνάμεων, καθώς τα μέτρα επαγρύπνησης είχαν αυξηθεί κατόπιν της επανάστασης στην Μολδοβλαχία και της πρώτης πολεμικής επιχείρησης στους Πύργους των Καλαβρύτων στις 21 Μαρτίου. Ως εκ τούτου, η Καλαμάτα κήρυξε την επανάσταση στις 23 Μαρτίου, ενώ στην συνέχεια έως τις 28 Μαρτίου η επανάσταση είχε εξαπλωθεί σε ολόκληρη την Πελοπόννησο. Στον έλεγχο της Πύλης παρέμενε η Πάτρα, το Ναύπλιο, η Ακροκόρινθος, η Τρίπολη, η περιοχή του Λάλα στην Ηλεία, καθώς και τα φρούρια του Ρίου, του Αντιρρίου και της Ναυπάκτου, της Μεθώνης και Κορώνης, από όπου ο Σουλτάνος μπορούσε να αποβιβάζει στρατεύματα στην Πελοπόννησο για να χτυπούν τους επαναστάτες, να ενισχύσουν τα οθωμανικά στρατεύματα και να λύσουν τις πολιορκίες.

Μία από τις σημαντικότερες μορφές πολέμου κατά τον Αγώνα για την Ανεξαρτησία ήταν οι πολιορκίες. Οι Έλληνες, ως στερούμενοι μέσων και τεχνογνωσίας, για να κυριεύσουν μία πόλη ή οχυρή θέση, επιχειρούσαν να την αποκόψουν από τον εφοδιασμό και αφού εξαντλήσουν τους υπερασπιστές να τους εξαναγκάσουν σε παράδοση με διαπραγματεύσεις, ή να καταλάβουν την πόλη με κάποιας μορφής αιφνιδιαστική ενέργεια (χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί η Τρίπολη).

Αντίστοιχα ως πολιορκούμενοι είχαν να αντιμετωπίσουν ισχυρές δυνάμεις του αντιπάλου τόσο σε αριθμούς όσο και σε μέσα. Χαρακτηριστικές περιπτώσεις αποτελούν οι πολιορκίες του Νιόκαστρου, της Ακροπόλεως των Αθηνών, καθώς και οι πολιορκίες του Μεσολογγίου. Ειδικά η δεύτερη πολιορκία του Μεσολογγίου, έλαβε επικές διαστάσεις ως προς την πολυπλοκότητα των επιχειρήσεων, στην θάλασσα, την ξηρά αλλά και υπόγεια (λαγούμια), την έντασή τους, την διάρκεια και το γεγονός ότι οι υπερασπιστές δεν καταβλήθηκαν στρατιωτικά παρά τις κατά κράτος υπέρτερες δυνάμεις των Οθωμανών, αλλά επέλεξαν την έξοδο όταν είχαν εξαντληθεί όλες οι τροφές. Όσοι υπερασπιστές δεν ήταν σε θέση να εξέλθουν πολεμώντας, έμειναν στα σπίτια με όπλα και πυρίτιδα για να πολεμήσουν μέχρι τελευταίας ρανίδος. Ανάμεσα στους νεκρούς στα χαλάσματα της πόλης και έξω από αυτή βρέθηκαν και πολλές γυναίκες οπλισμένες και ντυμένες με ανδρικά ρούχα. Κάνοντας μία αναγωγή στην σύγχρονη εποχή θα θέλαμε να επαναλάβουμε τα λόγια ενός γερμανού βετεράνου του ανατολικού μετώπου κατά τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο, ο οποίος όταν ήρθε αντιμέτωπος με τις γυναίκες του κόκκινου

στρατού είπε: «Όταν είδαμε γυναίκες στρατιώτες να μας πολεμάνε, καταλάβαμε ότι δεν πολεμάμε εναντίον ενός στρατού, αλλά εναντίον ενός ολόκληρου λαού».

Συμπερασματικά, παρά τις προβλέψεις των Ευρωπαίων ότι μέχρι το φθινόπωρο του 1821 η επανάσταση θα είχε σβήσει, το τέλος του 1822 βρίσκει την Επανάσταση να έχει υπερνικήσει σοβαρότατους κινδύνους και να παραμένει ισχυρή. Το αρχικό σχέδιο των επαναστατών ήταν επιτυχημένο παρά της εγγενείς αδυναμίες και τα μειονεκτήματα της ελληνικής πλευράς. Οι επόμενες προκλήσεις και απειλές θα προέκυπταν αρχικά, από τις εσωτερικές έριδες και διχόνοιες, που πήραν την μορφή ενός καταστροφικού εμφυλίου πολέμου, αλλά και από την απόφαση του Σουλτάνου να εμπλέξει τις δυνάμεις της Αιγύπτου για την από κοινού κατάπνιξη της επανάστασης, και την κήρυξη τζιχάντ⁶ (ιερού πολέμου) έναντι των Ελλήνων.

4.2. Στρατιωτική Επιχειρησιακή Σχεδίαση

Στην ανάλυση που θα ακολουθήσει θα χρησιμοποιήσουμε όρους, διαδικασίες και εργαλεία της επιχειρησιακής σχεδίασης, όπως αυτή χρησιμοποιείται στις Ένοπλες Δυνάμεις (ΕΔ). Προκειμένου να γίνουμε κατανοητοί από το μη στρατιωτικό κοινό, είναι χρήσιμο να εξηγήσουμε συνοπτικά τα εξής:

Στην επιχειρησιακή σχεδίαση λαμβάνονται υπόψη **Βασικοί Επιχειρησιακοί Παράγοντες**. Αυτοί είναι:

- **Χρόνος** (διάρκεια ενεργειών, κρίσιμες ημερομηνίες, χρονικός συντονισμός ενεργειών).
- **Χώρος** (φυσικά γεωγραφικά χαρακτηριστικά που επιδρούν στη σχεδίαση και την εξέλιξη των επιχειρήσεων).
- **Δύναμη** (οργάνωση και μαχητική ισχύς των αντιπάλων).

Οι παράγοντες αυτοί συνδέονται ευθέως με κρίσιμες λειτουργίες των ΕΔ, που σχετίζονται άμεσα με τη διοίκηση και έλεγχο των στρατευμάτων, τις επικοινωνίες και την απόκτηση πληροφοριών για τον αντίπαλο. Πριν από 200 χρόνια η τεχνολογία δεν ευνοούσε αυτές τις λειτουργίες όπως τις γνωρίζουμε

⁶ Για το Κοράνι οι τέσσερις βασικές κατηγορίες της τζιχάντ είναι: τζιχάντ αλ-φανς (του ίδιου του εαυτού, για τις αξίες της ηθικής ζωής), τζιχάντ αλ-σαιφ (του ξίφους, ο πόλεμος), τζιχάντ αλ-λισαν (της γλώσσας, επί της θεολογίας) και τζιχάντ αλ-γιαντ (του χεριού, των πράξεων).

σήμερα. Αυτό όμως δεν σημαίνει ότι δεν υπήρχαν, απλά επιτυγχάνονταν με μεγαλύτερη δυσκολία και με πιο βραδύ ρυθμό.

Στην παραγωγή ενός επιχειρησιακού σχεδίου κυριαρχούν θεμελιώδη ερωτήματα για το **ποιός, τι, που, πότε, πώς και γιατί**. Επίσης χρησιμοποιούνται οι εξής έννοιες και εργαλεία:

Επιθυμητή Τελική Κατάσταση (ΕΤΚ). Καθορίζει τις πολιτικές ή/και στρατιωτικές συνθήκες, οι οποίες θα πρέπει να επικρατούν με την ολοκλήρωση μιας επιχείρησης.

Αντικειμενικός Σκοπός (ΑΝΣΚ). Είναι ένας σαφώς καθορισμένος και εφικτός στόχος, η επίτευξη του οποίου συνεισφέρει στην ολοκλήρωση της ΕΤΚ.

Κέντρο Βάρους (ΚΒ). Το ΚΒ είναι μια πρωτεύουσα πηγή ισχύος που επιτρέπει την επίτευξη των αντικειμενικών σκοπών. Μπορεί να είναι χαρακτηριστικό, ικανότητα, τοποθεσία ή προσωπικότητα, στην οποία μία δύναμη βασίζει την ισχύ και τη θέλησή της να πολεμήσει. Μοιάζει με το θεμέλιο ενός οικοδομήματος, η καταστροφή του οποίου ρίχνει το οικοδόμημα.

Αποφασιστικά Σημεία (ΑπΣ). Είναι τα νοητά βήματα τα οποία οδηγούν στην εξουδετέρωση των εχθρικών ΚΒ και στην προστασία των φίλιων ΚΒ.

Γενικά θα λέγαμε ότι η απάντηση στο ερώτημα του **τι θέλω να πετύχω**, δίνεται από την ΕΤΚ, ενώ η απάντηση στο ερώτημα του **πώς θα το πετύχω** δίνεται από τα ΑπΣ.

Σε ότι αφορά στην Στρατηγική, η Επιχειρησιακή Προσέγγιση διακρίνεται σε άμεση και σε έμμεση. Άμεση προσέγγιση σημαίνει εμπλοκή με τα ισχυρά σημεία του αντιπάλου, και είναι κατάλληλη για μια δύναμη που η ισχύς της υπερέχει αυτής του αντιπάλου. Η έμμεση προσέγγιση επιδιώκει να εκμεταλλευτεί τις φυσικές και ηθικές αδυναμίες της αντίπαλης δύναμης, αποφεύγοντας τα ισχυρά της σημεία και την φθορά των φιλιών δυνάμεων. Αυτή ήταν η προσέγγιση που ακολούθησαν οι Έλληνες στις περισσότερες περιπτώσεις.

Βασιζόμενοι στην ανωτέρω ανάλυση κατανοούμε την λογική και τον σχεδιασμό που οδηγούν τις επιχειρήσεις των Οθωμανών, οι οποίες μέχρι την αλλαγή τους με την δραστηριοποίηση του Ιμπραήμ το

1825, είχαν ως σκοπό την αποκατάσταση της εδαφικής ακεραιότητας της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας, υπό το καθεστώς που είχε πριν την Επανάσταση.

Όταν η διεθνής κοινότητα άρχισε να αποδέχεται μίας μορφής ελληνική, αυτονομία έως ανεξαρτησία, που είχε δημιουργηθεί de facto τουλάχιστον στην Πελοπόννησο, ο στρατηγικός σχεδιασμός του Σουλτάνου άλλαξε. Η Πελοπόννησος θα παραχωρούνταν στον Μοχάμεντ Άλι της Αιγύπτου για εποικισμό, ως αντάλλαγμα για την συμμετοχή του στην καταστολή της Επανάστασης, και οι επιχειρήσεις όπως και οι αντικειμενικοί τους σκοποί πήραν τελείως διαφορετική μορφή, γεγονός που επηρέασε τον σχεδιασμό και τις επιχειρήσεις από ελληνικής πλευράς.

4.3. Ελληνική Στρατιωτική Στρατηγική και Δυνάμεις

Από την ανάλυση προκύπτει ότι η Επιθυμητή Τελική Κατάσταση για τις ελληνικές χερσαίες δυνάμεις ήταν η απελευθέρωση των επαναστατημένων ηπειρωτικών περιοχών του ελλαδικού χώρου.

Ως εκ τούτου, ο Αντικειμενικός Σκοπός ήταν η επικράτηση έναντι των οθωμανικών χερσαίων δυνάμεων και η εδραίωση της επανάστασης.

Τα **Κέντρα βάρους** ήταν:

- Οι ορεινοί όγκοι της Πελοποννήσου και της Στερεάς Ελλάδας, που αποτελούσαν τις χερσαίες βάσεις των επαναστατών, ενώ η Στερεά έδινε και Στρατηγικό βάθος στην Πελοπόννησο, αποτελώντας “κυματοθραύστη” και πρώτη γραμμή άμυνας στις Οθωμανικές δυνάμεις και ενισχύσεις που έρχονταν μέσω ξηράς.
- Τα σώματα αρματολών και κλεφτών. Πυρήνας και βάση των Ελληνικών χερσαίων ενόπλων δυνάμεων.
- Οι έμπειροι οπλαρχηγοί με στρατιωτική ικανότητα και στρατηγική ευφυΐα. Ηγετικές μορφές που επηρέασαν αποφασιστικά την εξέλιξη των επιχειρήσεων (Κολοκοτρώνης, Ανδρούτσος, Μπότσαρης, Καραϊσκάκης κοκ).
- Η θέληση των ελληνικών πληθυσμών να υποστηρίξουν τον αγώνα.

Ως **Αποφασιστικά Σημεία** θα μπορούσαν να χαρακτηρισθούν τα ακόλουθα:

- Η κατάληψη κέντρων αντιστάσεως των Οθωμανών, (πόλεων και κάστρων) ως στόχοι υψηλής αξίας, με κύριο στόχο την Τρίπολη ως Διοικητικό και Στρατιωτικό κέντρο της Πελοποννήσου και σημαντικό στόχο την Πάτρα.
- Η νίκη επί των οθωμανικών δυνάμεων στις επαναστατημένες περιοχές.
- Ο έλεγχος των χερσαίων γραμμών συγκοινωνίας.
- Η παρεμπόδιση ανεφοδιασμού από ξηράς των οθωμανικών κάστρων και των εκστρατευτικών σωμάτων και η απαγόρευση αποστολής ενισχύσεων από άλλα οθωμανικά κέντρα.

Πέρα από τη στρατηγική σχεδίαση, σημασία έχει και η ανάλυση του μαχητή, ο οποίος κλήθηκε να την υλοποιήσει, καθώς και τα διατιθέμενα μέσα και τις τακτικές που χρησιμοποίησε (δηλαδή τον τρόπο διεξαγωγής των επιχειρήσεων σε τακτικό επίπεδο). Η ταυτότητα του μαχητή που συμμετείχε στον κατά ξηρά αγώνα εξελίχθηκε μέσω των συχνών συγκρούσεων με τους Οθωμανούς την περίοδο προ της επανάστασεως. Ο αγώνας διεξαγόταν από άτακτα σώματα, τον πυρήνα των οποίων αποτελούσαν κυρίως ομάδες προερχόμενες από τους «Κλέφτες» και τους Αρματολούς», κάτω από την διοίκηση οπλαρχηγών, με πείρα μόνο στον ανταρτοπόλεμο.

Εικόνα 9: Η Μάχη Έλληνα και Πασά (Eugene Delacroix)

Τα άτακτα σώματα στερούνταν επαρκούς και ποιοτικού οπλισμού, ικανής ποσότητας εφοδίων, στρατιωτικής εκπαίδευσης και πειθαρχίας. Στην αρχή της επανάστασης δεν διέθεταν πυροβολικό και ιππικό, και αριθμούσαν περίπου 22.000 πεζούς σε ετερόκλητες ομάδες, χωρίς σταθερό αριθμό ενόπλων. Οι αρχηγοί, μη έχοντας μεταξύ τους καμιά ιεραρχία, δύσκολα μπορούσαν να συνεργαστούν για τον κοινό σκοπό. Συμμετείχαν σε κοινές επιχειρήσεις μόνο με

συγκατάβαση και συμφωνία μεταξύ «ίσων», χωρίς να αναγνωρίζουν όλοι την ίδια κεντρική αρχή ή διοίκηση.

Αν και αυτά μοιάζουν απαγορευτικά στοιχεία για την επιτυχία στο πεδίο των μαχών, εντούτοις, με το θάρρος, την τόλμη και τις ικανότητες στο τακτικό επίπεδο, οι επαναστάτες κατάφεραν ισχυρά πλήγματα στον οθωμανικό Στρατό. Στην αρνητική πλευρά, οι οργανωτικές αδυναμίες επικεντρώνονταν στην έλλειψη κεντρικής διοίκησης και την ελλιπή υποστήριξη σε θέματα Διοικητικής Μέριμνας και χρηματοδότησης. Αυτές, μείωσαν κατά διαστήματα την ετοιμότητα, το συντονισμό και τη δυνατότητα επέμβασης μακριά από τα κέντρα εφοδιασμού, ενώ εμπόδισαν και τη δημιουργία τακτικού στρατεύματος.

Επιχειρώντας να συνοψίσουμε την ταυτότητα του Έλληνα μαχητή διαπιστώνουμε τα ακόλουθα χαρακτηριστικά γνωρίσματα:

- Ατομικότητα και τοπικισμός που οφειλόταν στον τρόπο διαβίωσης σε απομονωμένα ορεινά μέρη και στην ανάγκη προστασίας και στήριξης των οικογενειών τους.

Εικόνα 10: Έλληνες αγωνιστές (Θάνος Βασιλικός)

- Επινοητικότητα και τόλμη λόγω του άγονου εδάφους των βουνών και της έλλειψης εφοδίων και πόρων.
- Γενναιότητα. Διότι Σε όλες τις συγκρούσεις ο αντίπαλος ήταν υπεράριθμος, αλλά αυτό ήταν η πραγματικότητα και το σύνηθες και πριν την επανάσταση.
- Ταχύτητα αντίληψης και Ευελιξία προσαρμογής στις συνθήκες και την εξέλιξη της μάχης με χρήση τακτικών τεχνασμάτων.

- Απειθαρχία και έλλειψη συντονισμού. Ο Έλληνας μαχητής δύσκολα έμπαινε στα καλούπια του τακτικού στρατεύματος ή στο πλαίσιο κεντρικής διοίκησης και ιεραρχίας.

4.4. Ελληνική Ναυτική Στρατηγική και δυνάμεις

Η **Επιθυμητή Τελική Κατάσταση** για τον ελληνικό στόλο ήταν η απελευθέρωση των νησιωτικών και παραθαλάσσιων περιοχών του ελλαδικού χώρου και η προστασία των επαναστατημένων περιοχών από την θάλασσα.

Ως εκ τούτου, ο **Αντικειμενικός Σκοπός** ήταν η εξουδετέρωση του οθωμανικού στόλου, η προστασία και η υποστήριξη των χερσαίων επιχειρήσεων, σκοποί που επιτεύχθηκαν σε ικανοποιητικό βαθμό κατά την διάρκεια της επαναστάσεως.

Ως **Αποφασιστικά Σημεία** θα μπορούσαν να χαρακτηρισθούν τα ακόλουθα:

- Έλεγχος των θαλάσσιων γραμμών συγκοινωνίας.
- Εξασφάλιση και προστασία του ανεφοδιασμού των επαναστατών.
- Προστασία επαναστατημένων περιοχών από δράσεις τους οθωμανικού στόλου (π.χ. αποβάσεις ή αποβιβάσεις στρατευμάτων, ή υποστήριξη επαναστατημένων περιοχών).
- Απαγόρευση ανεφοδιασμού των οθωμανικών κάστρων και των εκστρατευτικών οθωμανικών δυνάμεων από τη θάλασσα.

Τα **Κέντρα βάρους** από πλευράς ναυτικού αγώνα ήταν τα ακόλουθα τρία:

- Τα Ναυτικά νησιά και πόλεις (κυρίως Ύδρα, Σπέτσες, Ψαρά αλλά και η Κάσος και το Γαλαξίδι), που αποτελούσαν τις ναυτικές βάσεις των επαναστατών, καθώς και οι αντίστοιχοι στόλοι που διέθεταν.
- Η Ικανότατη Ηγεσία των Ναυάρχων και κυρίως του Μιαούλη, καθώς επίσης το θάρρος η τόλμη και οι ικανότητες Ναυμάχων όπως του Κανάρη που αποτελούσαν πολλαπλασιαστή ισχύος.
 - Η θέληση των νησιωτών να αγωνιστούν για την ελευθερία.

Η ταυτότητα του πολεμιστή που συμμετείχε στον κατά θάλασσα αγώνα σφυρηλατήθηκε μέσω των επιχειρήσεων διασπάσεων ναυτικού αποκλεισμού, καθώς και από τις συχνές συγκρούσεις με τους πειρατές, που αποτελούσαν τη

μάστιγα της Μεσογείου την περίοδο της επανάστασης. Η παράδοση αναφέρει ότι στο πλαίσιο της διάσπασης των ναυτικών αποκλεισμών ο Μιαούλης ως νεαρός καπετάνιος συνελήφθη από τους Βρετανούς και οδηγήθηκε ενώπιον του Ναυάρχου Νέλσον. Όταν ο ναύαρχος ρώτησε τον Μιαούλη τι θα έπραττε εκείνος στη θέση του, ο Μιαούλης με παρρησία απάντησε ότι θα τον κρεμούσε από το πιο ψηλό κατάρτι. Είτε διότι η απάντηση αυτή εντυπωσίασε τον Ναύαρχο, είτε διότι ο Μιαούλης είχε στο πλοίο του Ρωσική σημαία και ως εκ τούτου η σύλληψη ρωσικού πλοίου από τους Βρετανούς θα μπορούσε να περιπλέξει τις σχέσεις των δύο κρατών, αποφασίσθηκε η ελευθέρωση του Μιαούλη.

Επιχειρώντας να ψυχογραφήσουμε τον Έλληνα ναύτη κατά την περίοδο της επανάστασης του '21 θα διαπιστώναμε ότι είχε έντονα ανεπτυγμένη την:

- Ατομικότητα, τραχύτητα και τοπικισμό που οφειλόταν στην απομόνωσή του, λόγω του θαλάσσιου στοιχείου που περιβάλλει τα νησιά.
- Επινοητικότητα και τόλμη αφενός μεν λόγω του άγονου εδάφους των νησιών και της έλλειψης πόρων, που έστρεψαν τον νησιώτη στην ναυτιλία και το εμπόριο, αφετέρου λόγω του γεγονότος ότι πάντοτε αντιμετώπιζε ισχυρότερους σε μέσα αντιπάλους.
- Εγρήγορη και ταχύτητα αντίληψης, λόγω της αδιάκοπης μάχης τους με το θαλασσινό στοιχείο και τους πειρατές.

Εικόνα 11: Η έξοδος του Άρεως (Κων/νος Βολανάκης)

- Γενναιότητα συνδυασμένη με ναυτική οξυδέρκεια, που καταδεικνύεται emphatically μεταξύ άλλων και από το μοναδικό στα παγκόσμια ναυτικά χρονικά περιστατικό, όπου ένα και μόνο πλοίο το ΑΡΗΣ, αντιτάχθηκε τον Απρίλιο του 1825 στον όρμο του Ναβαρίνου έναντι ενός ολόκληρου στόλου, του ενωμένου οθωμανοαιγυπτιακού Στόλου, αρνούμενο να παραδοθεί. Και το πιο εκπληκτικό είναι ότι ενάντια σε κάθε λογική διέφυγε διασπώντας μαχόμενο τον αποκλεισμό.
- Τέλος στα χαρακτηριστικά γνωρίσματα κατατάσσεται και η Συνείδηση για την αρχαιοελληνική κληρονομιά και συνέχεια του Έθνους. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί ο Ναύαρχος Κανάρης, ο οποίος σύμφωνα με τις περιγραφές έβρεχε με τα δάκρυά του τις σελίδες του βιβλίου της ιστορίας του Μεγάλου Αλεξάνδρου που κρατούσε πάντα στον κόρφο του. Αντίστοιχα ο οπλαρχηγός Ιωάννης Γκούρας μετά την απόκρουση τουρκικών στρατευμάτων στον Μαραθώνα, έγραψε στην Διοίκηση ότι «...αυτή η νίκη ήταν μεγάλη γιατί νικήσαμε εκεί που νίκησε ο Μιλτιάδης»

Εικόνα 12: Ναυμαχία Σπετσών (Ιωάννης Κούτσης)

4.5. Οι γυναίκες στον αγώνα

Η Επανάσταση στην εθνική συνείδηση των Ελλήνων είναι υπόθεση ανδρική. Η ιστορία εξαίρει τους άνδρες ήρωες-αγωνιστές για το θάρρος και την

αυτοθυσία τους, αλλά παρασιωπά τη συμβολή των γυναικών στον εθνικό αγώνα. Το βέβαιο είναι πως ο ρόλος των γυναικών στον επαναστατικό αγώνα ήταν δυναμικός τόσο στην πρώτη γραμμή της μάχης όσο και στο παρασκήνιο, δουλεύοντας για την επιβίωση της οικογένειας, κρατώντας το σπίτι, τα χωράφια, τα ζώα, τα παιδιά, όταν οι άνδρες τους πολεμούσαν και σε πολλές περιπτώσεις, μεριμνώντας για την επιμελητεία των πολεμιστών.

Βασικό κίνητρο για τη συμμετοχή τους στον Αγώνα ήταν ο φόβος της ατίμωσης, καθώς οι υπόδουλες γυναίκες αποτελούσαν δυνητικές σκλάβες ή δυνητικές παλλακίδες για τα χαρέμια των Οθωμανών. Χαρακτηριστική είναι η μαρτυρία του Βρετανού πρόξενου για τις γυναίκες της Χίου που αιχμαλωτίστηκαν μετά τη σφαγή του πληθυσμού του νησιού, οι οποίες λιμοκτονούσαν μέχρι θανάτου, προκειμένου να γλιτώσουν την ατίμωση. Κυρίαρχος ήταν και ο φόβος των αντιποίνων των Οθωμανών, που συχνά οδηγούσαν τις γυναίκες του Αγώνα στη θανάτωση των παιδιών τους και κατόπιν στην δική τους αυτοκτονία τους. Αυτή την υπερήφανη στάση κράτησαν και οι Ναουσαίες που έπεσαν μαζί με τα παιδιά τους στον καταρράκτη της Αραπίτσας.

Εικόνα 13: Το σκλαβοπάζαρο (Paul Emil Jacobs)

Εξίσου σημαντικός παράγοντας για τον ξεσηκωμό ήταν και το πλήγμα που δέχονταν οι υπόδουλες γυναίκες αναφορικά με τη μητρότητα, με τον θεσμό του παιδομαζώματος να τους στερεί τα αρσενικά παιδιά τους. Ιδιαίτερη σημασία είχε,

επιπλέον, η επαφή με τον δυτικό κόσμο και η επίδραση του ευρωπαϊκού φιλελευθερισμού. Οι νέες τάσεις, αλλά και το νέο πρότυπο της αγωνίστριας γυναίκας που είχε διαμορφωθεί κατά τη Γαλλική και Αμερικανική επανάσταση είχαν μεγάλη απήχηση, εκ των πραγμάτων πρωτίστως στις νησιώτισσες, τις λόγιες και τις γυναίκες των προνομιούχων τάξεων, οι περισσότερες από τις οποίες είχαν μνηθεί από νωρίς στη Φιλική Εταιρεία.

Στους παραπάνω λόγους θα πρέπει να προστεθούν και η καταπίεση, η αδικία σε βάρος του υπόδουλου λαού, η οικονομική εξαθλίωση και η καταπάτηση βασικών ανθρωπίνων δικαιωμάτων που διαμόρφωσαν τις συνθήκες για τον μεγάλο ξεσηκωμό. Οι γυναίκες της Επανάστασης, επώνυμες και ανώνυμες, ήταν σύζυγοι και μητέρες αγωνιστών και η συμμετοχή τους στον Αγώνα είναι τουλάχιστον λογική και αναμενόμενη.

Εικόνα 14: Η Μάχη της Ακρόπολης (Nikolas Gosse)

Ο ηρωισμός και η γενναιότητα αποτελούσαν σημαντικά ιδανικά και κάποιες φορές ιεραρχούνταν πάνω από το συναίσθημα, όπως στην περίπτωση της Αγγελικής Τσάκαλη από τα Ψαρά, «που χώρισε τον άντρα της, γιατί στην εκστρατεία της Χίου, φοβήθηκε και το 'σκασε από το πυρπολικό του Κανάρη». Οι γυναίκες του Αχλαδόκαμπου πρόσφεραν στον Κολοκοτρώνη, «με μεγάλη προθυμία», εκτός από τρόφιμα και τους άνδρες τους: «Να τους άνδρας μας, να τους πάρης εις τον πόλεμον, και αν δεν είναι παλικάρια, να βγάλουν τ' άρματα και να

τα φορέσωμεν εμείς, τέτοιους άνδρας δεν τους θέλομεν».

Οι γυναίκες της Επανάστασης πολέμησαν και διακρίθηκαν σε πολλές μεγάλες μάχες. Η Λασκαρίνα Μπουμπουλίνα συμμετείχε με οκτώ πλοία στην πολιορκία του Ναυπλίου. Ενίσχυσε με χρήματα και πολεμοφόδια τους πολεμιστές στο Άργος, έλαβε μέρος στην πολιορκία της Τρίπολης, αλλά και στον εμφύλιο

πόλεμο, στο πλευρό του Κολοκοτρώνη, ενώ πολιόρκησε το φρούριο της Μονεμβασιάς, αναγκάζοντας του Τούρκους να παραδοθούν.

Η Δόμνα Βισβίζη, από την Αίνο της Ανατολικής Θράκης, εγκατέλειψε την πλούσια ζωή της για να συμπολεμήσει μαζί με τον άντρα και τα παιδιά της στις ναυμαχίες του Άθω, της Σάμου, της Λέσβου. Ανέκοψε την κάθοδο του Δράμαλη στην Αγία Μαρίνα της Λαμίας, σώζοντας τα κυκλωμένα στρατεύματα των Υψηλάντη, Ανδρούτσου και Νικηταρά. Μετά το θάνατο του άντρα της, συμμετείχε στην πολιορκία της Εύβοιας και ανεφοδίαζε με πολεμοφόδια και στρατεύματα τη Στερεά Ελλάδα έως το 1824, οπότε και παραχώρησε το πλοίο της που ήταν το Βρίκι ΚΑΛΟΜΟΙΡΑ, στην ελληνική διοίκηση. Το εν λόγω πλοίο μετασκευάστηκε σε Πυρπολικό και χρησιμοποιήθηκε από τον Πίπινο για την πυρπόληση της οθωμανικής Φρεγάτας Hasne Gemisi, η οποία μετέφερε τα ταμεία του οθωμανικού στόλου.

Η Μαντώ Μαυρογένους, με την έναρξη της Επανάστασης, εγκατέλειψε την Τεργέστη, όπου μεγάλωσε και έφτασε στην Ελλάδα με τα χρήματα της οικογένειας. Ξεσήκωσε τον λαό της Μυκόνου να συμμετάσχει στον απελευθερωτικό Αγώνα, ναυλώνοντας η ίδια δύο πλοία και προσφέροντας μεγάλα για την εποχή χρηματικά ποσά. Το 1822, πολέμησε στην πρώτη γραμμή και απέκρουσε περίπου διακόσιους Αλγερινούς πειρατές που αποβίβασαν στο νησί τα τουρκικά πλοία. Συμμετείχε στην εκστρατεία της Εύβοιας, στο Πήλιο και στη Φωκίδα και έστειλε χρήματα, πολεμοφόδια και άντρες, όπου χρειαζόταν. Εκμεταλλευόμενη τη μόρφωση και τη γλωσσομάθειά της, αλλά και τη φήμη που είχε αποκτήσει πια, η Μαυρογένους απηύθυνε επιστολές προς τις Γαλλίδες και τις Αγγλίδες, κάνοντας έκκληση για βοήθεια. Αντίστοιχες επιστολές έστειλαν στην Ευρώπη και άλλες λόγιες γυναίκες της εποχής, ανάμεσά τους και η Ευανθία Καΐρη.

Εκτός από τις επώνυμες, υπάρχουν και οι αναρίθμητες απλές, ανώνυμες γυναίκες του λαού. Τον Ιούλιο του 1822, ο Δράμαλης έχασε τουλάχιστον 600 άντρες στη μάχη του Αγιονορίου Κορινθίας, όταν ο Νικηταράς με λίγους άντρες καταδίωξε και απώθησε τους Τούρκους, συνεπικουρούμενος από τις γυναίκες του χωριού που τους πετούσαν πέτρες από ψηλά. Στη Δημητσάνα, την «μπαρουταποθήκη του Μοριά», οι γυναίκες εργάζονταν για το δέσιμο των φουσεκιών, χρησιμοποιώντας τα βιβλία της βιβλιοθήκης τους. Μαζί με τις γυναίκες των γειτονικών χωριών ζύμωναν εθελοντικά και έψηναν στους φούρνους ψωμί για τους πολεμιστές.

Εικόνα 15: Η Συμμετοχή των γυναικών στον Αγώνα

Οι γυναίκες του Μεσολογγίου μετείχαν στον αγώνα με κάθε τρόπο: εμπυχώνοντας τους άνδρες, μεταφέροντας πυρομαχικά και υλικά για τα οχυρωματικά έργα, περιθάλποντας τραυματίες και τελικά, κατά την περίφημη έξοδο (βλ. Εικόνα 30), πολεμώντας με ανδρική ενδυμασία ή αυτοκτονώντας για να μη συλληφθούν. Αντίστοιχη ήταν η συνδρομή των γυναικών και στην πολιορκία της Ακρόπολης, με την Ασήμω Γκούρα, να αναλαμβάνει την αρχηγία των Επαναστατών μετά το θάνατο του άντρα της το 1826.

Αξιομνημόνευτη είναι και η περίπτωση των γυναικών της Μάνης, την οποία «απαίτησε» αμαχητί ο Ιμπραήμ με την απειλή «άλλως να μην αφήσει ίχνος σπιτιού». Οι Μανιάτες έδωσαν τη μάχη τους στη Βέργα του Αλμυρού και οι Μανιάτισσες τη δική τους στο Δυρό, το 1826, όπου με τα δρεπάνια του θερισμού, με πέτρες και ξύλα κατάφεραν σημαντικές απώλειες στις δυνάμεις του Ιμπραήμ

Εικόνα 16: Οι Μανιάτισσες στη μάχη του Δυρού

4.6. Το οθωμανικό στράτευμα

Για να γίνει πλήρως αντιληπτή η στρατιωτική διάσταση των επιχειρήσεων, είναι απαραίτητη και η εξέταση του αντιπάλου.

Η **Επιθυμητή Τελική Κατάσταση** για τους Οθωμανούς ήταν η καταστολή της επανάστασης και η επιστροφή των επαναστατημένων περιοχών στην εξουσία του Σουλτάνου.

Σε ότι αφορά τον Οθωμανικό Στρατό, ο **Αντικειμενικός Σκοπός** ήταν:

- Ο έλεγχος των επαναστατημένων περιοχών.
- Η εξάλειψη των ελληνικών χερσαίων δυνάμεων.

Τα **Κέντρα βάρους** του Οθωμανικού Στρατού ήταν:

- Τα κέντρα διοίκησης και ισχύος του οθωμανοαιγυπτιακού Στρατού (Κωνσταντινούπολη και Αλεξάνδρεια).
- Τα ισχυρά κάστρα και οχυρωμένα σημεία που διέθεταν σε όλες τις μεγάλες πόλεις, τα περάσματα και τα νησιά.
- Τα σημεία συγκέντρωσης στρατευμάτων στην Κωνσταντινούπολη, την Αδριανούπολη, το Μοναστήρι και τη Θεσσαλονίκη.

Εικόνα 17: Χάρτης Οθωμανικών Κάστρων

- Οι ικανοί Ηγέτες όπως ο Ιμπραήμ Πασάς, ο Δράμαλης, ο Κιουταχής ή ο Χουρσήτ Πασάς.
- Το πολυπληθές στράτευμα.
- Οι διαθέσιμοι ανθρώπινοι και οικονομικοί πόροι και εφεδρείες.

Ως **Αποφασιστικά Σημεία** χαρακτηρίζονται:

- Η προστασία του οθωμανικού πληθυσμού και των κέντρων εξουσίας από τις επιθέσεις του επαναστατικού στρατεύματος.
- Η επικράτηση έναντι των ελληνικών επαναστατικών χερσαίων δυνάμεων.
- Η παρεμπόδιση ανεφοδιασμού των επαναστατικών ομάδων.
- Η διασφάλιση των οδών επικοινωνιών.
- Η κάμψη της θέλησης αντίστασης μέσω τρομοκράτησης του πληθυσμού, ή παροχής ευνοϊκών όρων για υποταγή.
- Η συγκέντρωση δυνάμεων για μεγάλες εκστρατείες.

Οι Οθωμανοί βάσιζαν την ισχύ τους σε ένα δίκτυο από οχυρωμένες πόλεις, κάστρα και οχυρά σε όλες τις κατακτημένες περιοχές. Τα κάστρα αυτά προστάτευαν το στρατό και τον πληθυσμό τους, και έλεγχαν σημαντικές διαβάσεις.

Το οθωμανικό Στράτευμα είχε συντριπτικά μεγαλύτερη ισχύ από τα ελληνικά Σώματα, μεγάλες εφεδρείες και πόρους. Θα πρέπει να σημειωθεί ότι τα αριθμητικά δεδομένα που παρουσιάζονται αφορούν όλη την έκταση της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας, η οποία ήταν πολλαπλάσια των περιοχών όπου ξέσπασε η ελληνική επανάσταση.

Το οθωμανικό στράτευμα είχε τις ακόλουθες δυνατότητες:

- Το πεζικό ήταν ικανό για ενέδρες και μικρής έκτασης αντεπιθέσεις. Έφτανε τους 220.000 άντρες.
- Το ιππικό που ήταν η κύρια δύναμη κρούσης, αποτελούταν από Σπαχήδες τιμαριούχους, οι οποίοι είχαν την περιουσία για να συντηρούν άλογο. Επίσης, από άτακτους ιππείς από τα Βαλκάνια και το Κουρδιστάν. Βασιζόταν στην ευκινησία και την ταχύτητα, και ήταν ικανό για επιθέσεις, αναγνωρίσεις και καταδίωξη και σε ημιορεινά εδάφη. Έφτανε τους 180.000 άντρες.
- Το πυροβολικό είχε εκσυγχρονιστεί με ευρωπαϊκή τεχνογνωσία, με 15.000 πυροβολητές.
- Οι Γενίτσαροι αποτελούσαν ιδιαίτερη στρατιωτική κάστα, χωρίς όμως ειδική εκπαίδευση. Το 19ο αιώνα ο θεσμός βρισκόταν σε παρακμή. Έφταναν τους 135.000, ελάχιστοι όμως συμμετείχαν σε επιχειρήσεις. Αντιστέκονταν στις αλλαγές και υπονόμευαν τη θέση του Σουλτάνου Μαχμούτ Β΄, με αποτέλεσμα την εξολόθρευσή τους, το 1826.
- Η προσπάθεια οργάνωσης τακτικών στρατευμάτων δυτικού τύπου άρχισε το 1792, όμως τα στρατεύματα αυτά, παρά την αποτελεσματικότητά τους, παραγκωνίστηκαν από το στρατιωτικό κατεστημένο. Μόλις το 1826 εμφανίστηκαν περιορισμένα οι πρώτες τακτικές οθωμανικές δυνάμεις.
- Η δύναμη αυτή ενισχύθηκε σημαντικά από τους Αιγύπτιους, οι οποίοι είχαν καλά οπλισμένα στρατεύματα, εκπαιδευμένα κατά το γαλλικό πρότυπο. Οι Αιγύπτιοι διέθεσαν 26.000 άντρες (οι 19.200 μάχιμοι), 1.000 ιππείς και

πυροβολικό, με εφεδρείες στη Σούδα και την Αίγυπτο, και βάσεις ανεφοδιασμού στην Πελοπόννησο, που υποστηρίζονταν από 400 πολεμικά και μεταφορικά πλοία

Εικόνα 18: Επίθεση Οθωμανικού Στρατού (Hasan Raza)

Στις αδυναμίες του οθωμανικού στρατεύματος συγκαταλέγονται τα εξής:

- Είχε φεουδαρχικά χαρακτηριστικά και τακτικές, που δεν ευνοούσαν τις μάχες εκ παρατάξεως.
- Ήταν διασπασμένο, διότι έπρεπε να προασπίσει μια τεράστια αυτοκρατορία.
- Εκπλήρωνε τα συμφέροντα της στρατιωτικής ελίτ, καταδυναστεύοντας τον πληθυσμό και υποδαυλίζοντας την πολιτική του Σουλτάνου.
- Ήταν ανομοιογενές. Οι τοπικοί άρχοντες συγκροτούσαν στρατεύματα από μισθοφόρους, αρματολούς, και πολιτοφύλακες.
- Κατά τις εκστρατείες δεν υπήρχε κεντρική διοίκηση και εφοδιασμός, αλλά αυτές ανατίθεντο κάθε φορά σε διοικητές με σημαντική εξουσία, ελευθερία κινήσεων και άφθονους πόρους.

Εικόνα 19: Οθωμανικό στρατόπεδο (Adolf Schreyer)

- Η συγκρότηση του στρατού ήταν προβληματική το χειμώνα, διότι οι Γενίτσαροι αποσύρονταν λόγω παράδοσης και οι Σπαχήδες ιππείς λόγω εργασιών.
- Η προσπάθεια οργάνωσης τακτικών στρατευμάτων δυτικού τύπου, παρά την αποτελεσματικότητά τους, παραγκωνίστηκε από το στρατιωτικό κατεστημένο.

Η **Επιθυμητή Τελική Κατάσταση** για το Οθωμανικό Ναυτικό ήταν η καταστολή της επανάστασης και η επιστροφή των επαναστατημένων νησιωτικών και παραθαλάσσιων περιοχών στην εξουσία του Σουλτάνου. Αντίστοιχα ο **Αντικειμενικός Σκοπός** του Οθωμανικού Ναυτικού ήταν ο έλεγχος των θαλάσσιων περιοχών και ο έλεγχος των νησιών.

Τα **Κέντρα βάρους** για την επίτευξη του σκοπού αυτού ήταν:

- Οι ναύσταθμοι του οθωμανοαιγυπτιακού Ναυτικού (Κωνσταντινούπολη και Αλεξάνδρεια) και οι αντίστοιχοι στόλοι.
- Ηγέτες όπως ο Ιμπραήμ Πασάς.
- Τα πλοία της γραμμής (κύριες Μονάδες Μάχης) και ιδιαίτερα τα πλοία έδρας των Διοικητών, δηλαδή οι ναυαρχίδες, που αποτελούσαν και τα εν πλω

Κέντρα Διοίκησης & Ελέγχου του Στόλου. Με σύγχρονους όρους θα μπορούσαν να χαρακτηρισθούν ως High Value Units (Μονάδες Υψηλής Αξίας).

Ως **Αποφασιστικά Σημεία** χαρακτηρίζονται τα ακόλουθα:

- Η προσβολή και ανάκτηση επαναστατημένων νησιών και παράκτιων περιοχών ειδικά λιμένων και όρμων κατάλληλων διεκπεραίωση στρατιωτικών δυνάμεων.
- Η προστασία των νησιωτικών και παραθαλάσσιων περιοχών από τις επιθέσεις του ελληνικού Ναυτικού και απαγόρευση ένταξής τους στην επανάσταση.
- Η διασφάλιση των θαλάσσιων διαδρομών συγκοινωνιών.
- Η ενίσχυση των οθωμανικών χερσαίων δυνάμεων με στρατό και εφόδια.
- Η παρεμπόδιση ανεφοδιασμού των κάστρων και των επαναστατικών σωμάτων.

Εικόνα 20: Οθωμανός ναύτης (Luis Dupre)

Για την επίτευξη της αποστολής του το οθωμανικό ναυτικό διέθετε πλοία με σύγχρονο βαρύ οπλισμό και ιστιοφορία, ενώ ήταν ανθεκτικά στα πλήγματα, καθώς έφεραν θωράκιση. Υπερτερούσε σε πλοία με μεγάλη ισχύ πυρός, καθώς το 1821 διέθετε περισσότερα από 150 πλοία, εκ των οποίων τα 73 βαριά εξοπλισμένα πολεμικά πλοία, ως εξής:

- 17 «Πλοία της Γραμμής», εκ των οποίων τα 4 ήταν τρίκροτα, δηλαδή με 3 σειρές κανόνια και ισχύ πυρός 120 πυροβόλων, και τα υπόλοιπα είχαν πυροβολικό που έφτανε τα 74 πυροβόλα.
- 10 Φρεγάτες των 50 πυροβόλων.
- 6 Κορβέτες των 30 πυροβόλων.
- 40 Βρίκια (Πάρωνες) των 20 πυροβόλων.

Οι Οθωμανοί υστερούσαν σε ναυτοσύνη. Με την έναρξη της επανάστασης ο οθωμανικός Στόλος έχασε πολλούς άριστους ναυτικούς λόγω της ελληνικής τους καταγωγής. Άλλωστε, σύμφωνα με μια παλιά Τουρκική Παροιμία, «ο Αλλάχ έδωσε στους πιστούς την ξηρά και στους απίστους τη θάλασσα».

Κεφάλαιο 5: Τακτικές & Όπλα του Αγώνα

5.1. Χαρακτηριστικά και τακτικές ανταρτοπόλεμου

Ο ανταρτοπόλεμος χαρακτηρίζεται από την ασυμμετρία δυνάμεων εις βάρος των ανταρτών, σε σύγκριση με τις δυνάμεις του τακτικού στρατού. Οι αντάρτες απαρτίζονται από ομάδες εθελοντών, οι οποίες είναι οργανωτικά διάσπαρτες. Δεν έχουν ενιαία διάταξη μάχης και κατά κανόνα δεν είναι σε θέση να αντιμετωπίσουν τις μεγάλες συγκεντρώσεις του αντίπαλου στρατεύματος σε αναπεπταμένο (ανοιχτό, ομαλό και ευρύ) πεδίο μάχης. Ο τακτικός στρατός διαθέτει μεγαλύτερη συνοχή, υψηλότερο βαθμό οργάνωσης, συγκεντρωμένη και ιεραρχική διοίκηση και κατά κανόνα τακτική υπεροχή στο πεδίο της μάχης.

Εικόνα 21: Ο Κλέφτης (Ludovico Liparini)

Ο Ελληνικός ανταρτοπόλεμος είχε τρία χαρακτηριστικά που στήριξαν την επιτυχία της επανάστασης:

Πρώτον, οι τοπικοί πληθυσμοί στις περιοχές που κυριαρχούσε το ελληνικό στοιχείο υποστήριζαν την Επανάσταση, παρέχοντας της ηθική υπεροχή αλλά και πρακτική ενίσχυση (εθελοντές, ανεφοδιασμούς, πληροφορίες για τις κινήσεις του εχθρού).

Δεύτερον, όσον αφορά τις τακτικές τους δυνατότητες, πολλά ελληνικά σώματα βρίσκονταν στο ίδιο επίπεδο με τα οθωμανικά στρατεύματα. Επίσης πολλοί οπλαρχηγοί είχαν υπηρετήσει ως αρματολοί και ήταν εξοικειωμένοι με τις οθωμανικές μεθόδους πολέμου.

Τρίτον, σε κρίσιμες μάχες και εκστρατείες οι Έλληνες ηγέτες αποδείχθηκαν ανώτεροι των Οθωμανών.

Οι επιτυχημένες ελληνικές επιχειρήσεις στη Νότια Ελλάδα, την περίοδο 1821-22, βασίστηκαν στον ακόλουθο συνδυασμό μορφών πολέμου και τακτικών:

- Ο **αποκεντρωμένος ανταρτοπόλεμος** παρενοχλούσε τα οθωμανικά στρατεύματα, τους προκαλούσε συνεχή φθορά και τους δημιουργούσε μεγάλη αβεβαιότητα, ως προς τη κατεύθυνση και την ισχύ των αντίπαλων Ελληνικών δυνάμεων. Αυτή η μορφή πολέμου είχε ιδιαίτερη επιτυχία στην αντιμετώπιση των οθωμανικών στρατών, που έρχονταν από βόρεια μέσω Στερεάς Ελλάδας προς την Πελοπόννησο.

Εικόνα 22: Ο Διάκος συγκεντρώνει πολεμιστές (Peter von Hess)

Στόχος των Ελλήνων ήταν η φθορά και η συσσωρευτική εξάντληση του αντιπάλου μέσω συνεχών συγκρούσεων, σε γεωγραφικά ευρεία περιοχή, αναγκάζοντας και τους Οθωμανούς σε διασπορά δυνάμεων. Για να επικρατήσει στον ανταρτοπόλεμο ο Οθωμανικός στρατός, έπρεπε να διαχυθεί στις περιοχές των επαναστατών, είτε για να τους κυνηγήσει και να τους εξολοθρεύσει, είτε για να θέσει υπό τον έλεγχο του όλες τις πόλεις, τις κωμοπόλεις και τα

χωριά, που χρειάζονταν οι Έλληνες για το δικό τους ανεφοδιασμό και υποστήριξη.

- Οι **ενέδρες** αποτέλεσαν την κύρια τακτική των Ελλήνων κατά την διάρκεια της επανάστασης. Ειδικά οι βαθιές ενέδρες με τη μορφή δολώματος και παγίδας ή «τυριού και φάκας» (όπως στα Βασιλικά Φθιώτιδας και στα Δερβενάκια που θα αναλυθούν στη συνέχεια), εξολόθρευσαν ισχυρές και πολυάριθμες εχθρικές δυνάμεις, αλλάζοντας την εξέλιξη αλλά και το τελικό αποτέλεσμα μίας ένοπλης σύρραξης. Ιστορικά αντίστοιχα παραδείγματα αποτελεί η καταστροφή των τριών ρωμαϊκών λεγεώνων στον Τευτομβούργιο (ή Μέλανα) δρυμό, η εξολόθρευση

Βρετανικού σώματος 16.000 ανδρών στον Πρώτο Αγγλοαφγανικό πόλεμο στα στενά του Μποκάν κ.α.

- Η **άλωση των οθωμανικών κάστρων**, έγκειτο κατά κύριο λόγο στην συγκέντρωση ικανών δυνάμεων για πολιορκία. Προϋπόθεση για τη συγκέντρωση στρατευμάτων ήταν η επιτυχής διεξαγωγή του ανταρτοπόλεμου και των ενεδρών μεγάλης εμβέλειας, μέσω των οποίων απομονωνόταν το κάστρο ή η πόλη στόχος. Αντίθετα, στις παραθαλάσσιες περιοχές τα οθωμανικά στρατεύματα διατήρησαν σημαντικό αριθμό οχυρών, αφενός διότι ανεφοδιάζονταν από το οθωμανικό ναυτικό, και αφετέρου διότι οι άτακτες ομάδες της ελληνικής πλευράς δεν είχαν πυροβολικό και μηχανικό για την πολιορκία και έτσι προτιμούσαν να δρουν κοντά στα ασφαλέστερα για αυτές ορεινά εδάφη.

Ο τρόπος διεξαγωγής των μαχών την εποχή εκείνη από τους Έλληνες και τους Οθωμανούς ήταν ο ακόλουθος:

Οι Έλληνες άτακτοι, πολεμούσαν κατά προτίμηση σε φυσικά αμυντικές τοποθεσίες, υψώματα ή στενωπούς (που περιορίζαν την αριθμητική υπεροχή των Οθωμανών, την κίνηση του ιππικού αλλά και την χρήση πυροβολικού). Επιδίωκαν δε την πρόσβαση και στήριξη σε ορεινούς όγκους, που αφενός έδιναν οδό διαφυγής και αφετέρου, ελέγχοντας τα γειτονικά περάσματα, παρείχαν ασφάλεια σε τυχόν κυκλωτικό ελιγμό, που θα οδηγούσε στην περικύκλωσή τους. Στις επιλεγμένες αυτές θέσεις οι Έλληνες «ταμπουρώνονταν», φτιάχνοντας ατομικές θέσεις μάχης - οχυρώσεις με υλικά (κυρίως πέτρες και κορμούς) που έβρισκαν επιτόπου και καλυμμένοι αντιμετώπιζαν τις αρχικές επιθέσεις και τα πυρά των αντιπάλων, αφήνοντας τους να προσεγγίσουν σε κοντινή απόσταση πριν την προσβολή τους με επικεντρωμένα οργανωμένα πυρά, για οικονομία πυρομαχικών και πρόκληση μέγιστων δυνατών απωλειών στον εχθρό, που ως συνεπακόλουθο είχε και την ψυχολογική τους τόνωση έναντι του αντιπάλου. Μόλις η επιθετική ορμή μειωνόταν, οι Έλληνες με «γιουρούσι» εκτελούσαν αντεπίθεση οδηγώντας τον εχθρό σε υποχώρηση. Αυτές οι επιθέσεις και αντεπιθέσεις γίνονταν κατά κύματα μέχρι οι εχθρικές απώλειες, αν και μικρές⁷ αναλογικά προς τη συνολική

⁷ Οι απώλειες σε αριθμό μαχητών στα πεδία μαχών της ελληνικής επανάστασης, αποτελούσαν μόνο ένα μικρό κλάσμα των τεράστιων απωλειών που σημειώθηκαν κατά τη διάρκεια των Ναπολεόντειων πολέμων.

δύναμη του αντιπάλου, να οδηγήσουν σε αποχώρησή του (τακτική ή άτακτη) από το πεδίο της μάχης.

Παρ' όλα αυτά η υπεροχή του οθωμανικού στρατού έναντι των επαναστατών όταν βρισκόταν εγγύτερα στα ισχυρά κέντρα και τις κύριες γραμμές επικοινωνίας του, καταδεικνύεται από την ευκολία με την οποία εξουδετερώθηκαν οι εστίες της Επανάστασης στη Βόρεια Ελλάδα.

Εικόνα 23: Σκηνή από Μάχη (Θεόδωρος Βρυζάκης)

Μετά το 1824 παρατηρείται μια ριζική αλλαγή, που οφείλεται στην χρησιμοποίηση των Αιγυπτιακών τακτικών δυνάμεων υπό τον Ιμπραήμ Πασά. Υιοθετήθηκε η θαλάσσια μεταφορά χερσαίων στρατευμάτων απευθείας στο κέντρο της εξεγέρσεως (Πελοπόννησος), καθώς και η χρήση σύγχρονων για την εποχή τακτικών πόλεμου, που ήταν πρωτοποριακές για τους Οθωμανούς και ελάχιστα γνωστές στους Έλληνες. Πλέον η επίτευξη του αντικειμενικού σκοπού ήταν αυτή που καθόριζε την εξέλιξη κάθε μάχης και όχι ο αριθμός των απωλειών που ήταν χαρακτηριστικά μεγαλύτερος σε σχέση με την ακολουθούμενη τακτική των μαχών που είδαμε προηγουμένως. Οι συντεταγμένες κινήσεις του πεζικού σε πυκνούς σχηματισμούς και η χρήση ξιφολόγχης κατά την έφοδο που μετέτρεπε τα τυφέκια σε λόγχες, έδιναν τακτικό πλεονέκτημα στον στρατό του Ιμπραήμ, που σε συνδυασμό με τη συντονισμένη δράση ιππικού και πυροβολικού (εκπαιδευμένου

από Ευρωπαίους Αξιωματικούς ή υπό την ηγεσία τους), επικρατούσε στα πεδία των μαχών.

Ο Κολοκοτρώνης ως στρατηγική αντιμετώπισης του Ιμπραήμ επέλεξε τον ολοκληρωτικό και συγκεντρωτικό κλεφτοπόλεμο, μέσω της χρησιμοποίησης της τακτικής της καμένης γης, καταβάλλοντας ιδιαίτερες προσπάθειες για τη διατήρηση της υποστήριξης του τοπικού πληθυσμού προς την Επανάσταση. Παράλληλα επέβαλε σκληρή τιμωρία σε ανθρώπους που αποδέχονταν την οθωμανική κυριαρχία.

Ωστόσο, ο χρόνος ήταν ένας κοινός σύμμαχος και εχθρός και για τις δύο πλευρές. Ο Ιμπραήμ είχε πληθώρα ενισχύσεων και προμηθειών, ωστόσο αυτό επέφερε σημαντικό οικονομικό κόστος. Οι Επαναστάτες επιδίωκαν να κερδίσουν χρόνο ευελπιστώντας σε ευρωπαϊκή παρέμβαση, αλλά καθώς περνούσε ο καιρός οι απώλειες στις τάξεις τόσο των πολεμιστών, όσο και των αμάχων, καθώς και η καταστροφή της γης στην Πελοπόννησο, έφεραν πολύ κοντά την κατάσταση στο να είναι μη αναστρέψιμη, οδηγώντας τον γηγενές πληθυσμό στα πρόθυρα του αφανισμού . Η διατήρηση του γηγενή ελληνικού πληθυσμού δεν αποτελούσε πλέον στόχο για τους Οθωμανούς, καθώς η Πελοπόννησος προοριζόταν για εποίκισμο από Αιγυπτίους φελάχους.

5.2. Ο αγώνας στη θάλασσα

Ο Γάλλος Φιλέλληνας και αγωνιστής της Επανάστασης του '21 Olivier Voutier⁸, θέλοντας να αποδώσει τον καταλυτικό ρόλο που διαδραμάτισε το Πολεμικό Ναυτικό στην επιτυχή έκβαση της Επανάστασης υπογράμμισε τα ακόλουθα:

«Δεν μπορούμε να μην επαναλαμβάνουμε επαρκώς στους Ευρωπαίους, ότι η ελευθερία της Ελλάδος εξαρτάται περισσότερο από τον πόλεμο στην θάλασσα και λιγότερο από τον πόλεμο στην ξηρά. Όσο οι Έλληνες είχαν την υπεροχή στην θάλασσα, κανένας τουρκικός στρατός δεν μπόρεσε να επικρατήσει στον Μοριά.»

⁸ Ο Olivier Voutier έλαβε το βαθμό του Συνταγματάρχου του Ελληνικού Στρατού και συμμετείχε σε πολλές επιχειρήσεις κατά τη διάρκεια της Επανάστασης του 1821. Μεταξύ αυτών συγκαταλέγονται η πολιορκία της Τρίπολης και η πολιορκία των Αθηνών, στην οποία και επέδειξε ιδιαίτερη προσήλωση στην προστασία των αρχαίων μνημείων της Ακρόπολης. Ο Voutier άλλωστε είναι ο άνθρωπος που ανακάλυψε το 1820 γλυπτό της Αφροδίτης της Μήλου, το οποίο και εκτίθεται στο Μουσείο του Λούβρου.

Λόγω της συντριπτικής υπεροχής του αντιπάλου σε πλήθος στελεχών, σε δύναμη πυρός, καθώς και σε πολεμικά μέσα και εφόδια, ο ελληνικός ναυτικός στρατηγικός σχεδιασμός επέβαλε τα ακόλουθα:

- Την αποφυγή της κατά παράταξη σύγκρουσης στην ανοιχτή θάλασσα και την επιλογή διεξαγωγής ναυμαχιών σε περιορισμένα ύδατα και στενά θαλάσσια περάσματα, στα οποία τα ελαφρά ελληνικά σκάφη θα μπορούσαν να αξιοποιήσουν την ικανότητα ελιγμών και την ταχύτητά τους, εν παραλλήλω με την χρήση πυρπολικών, συχνά υπό τη μορφή κεκαλυμμένων επιχειρήσεων, κατά τη διάρκεια νυκτερινών καταδρομικών επιθέσεων. Συγκεκριμένα, η χρησιμοποίηση του απαρχαιωμένου όπλου του πυρπολικού σε νέες τακτικές επίθεσης, εναντίον κινούμενων στόχων και όχι αγκυροβολημένων, αποτέλεσε έναν από τους σημαντικότερους παράγοντες της επικράτησης της επανάστασης στα αρχικά στάδια.

Εικόνα 24: Η Πυρπόληση της τουρκικής ναυαρχίδας (Ivan Aivazovski)

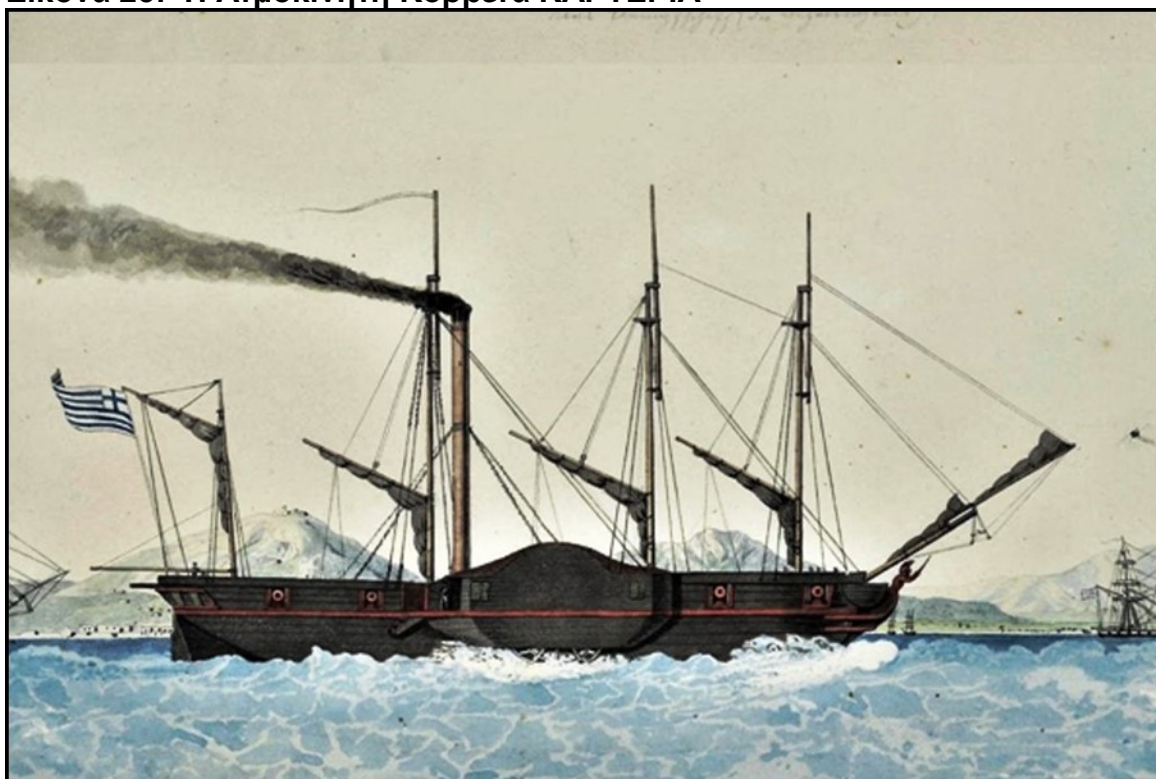

Επιπροσθέτως, οι ναυτικοί μας εξέλιξαν την τεχνική πυροδότησης του πυρπολικού, με αποτέλεσμα τη δραστική μείωση του χρόνου ανάφλεξής του. Πέρα όμως από τις επιτυχημένες προσβολές του εχθρού, η μεγαλύτερη ίσως επιτυχία των πυρπολικών εντοπίζεται στον ψυχολογικό τομέα. Είναι δεκάδες οι περιπτώσεις κατά τις οποίες και μόνο η εμφάνιση του ανορθόδοξου αυτού όπλου

της Επανάστασης, ήταν αρκετή για να αποδιοργανώσει τις τάξεις των Οθωμανών και να αποδημήσει τους σχηματισμούς μάχης.

Ο ναυτικός στρατηγικός σχεδιασμός επέβαλε την υιοθέτηση τεχνολογίας αιχμής, μέσω επαναστατικού καινοτόμου σχεδιασμού, που ως απότοκό της είχε την απόκτηση της Κορβέτας ΚΑΡΤΕΡΙΑ. Η εν λόγω Κορβέτα αποτελώντας το πρώτο πλοίο του είδους του που συμμετείχε σε πολεμικές επιχειρήσεις, εγκαινίασε την παγκόσμια ναυτική ιστορία της μηχανοκίνητης πρόωσης, κάτι το οποίο φάνταζε εκείνη την εποχή ως αδιανόητο ενδεχόμενο, που ερχόταν σε απευθείας σύγκρουση με την παγιωμένη νοοτροπία της πρόωσης μέσω ιστίων.

Εικόνα 25: Η Ατμοκίνητη Κορβέτα ΚΑΡΤΕΡΙΑ

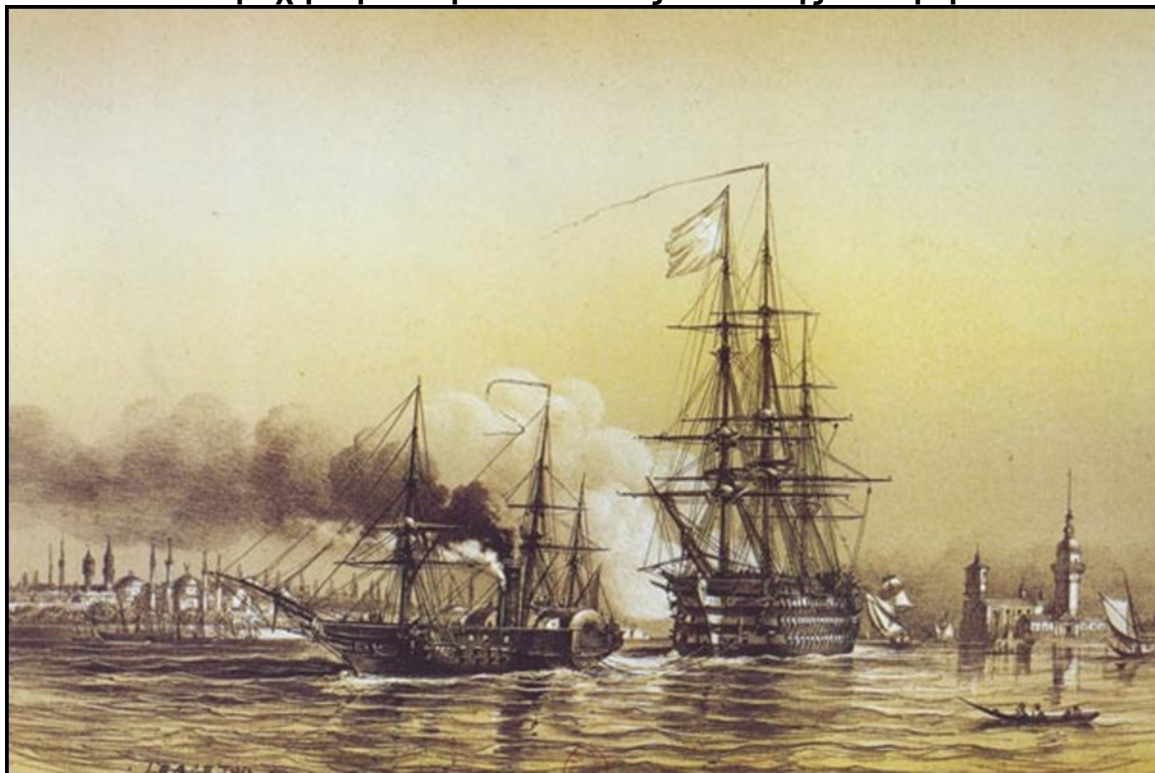

Εμπνευστής του ΚΑΡΤΕΡΙΑ ήταν ο Άγγλος Λόρδος Frank Abney Hastings, Αξιωματικός του Βασιλικού Ναυτικού, οραματιστής, ιδεολόγος και Φιλέλληνας. Ο Hastings είχε την καινοτόμο ιδέα της χρησιμοποίησης ατμόπλοιων σε πολεμικές επιχειρήσεις και μάλιστα εξοπλισμένων με ειδικά πυροβόλα που προσέβαλαν τα εχθρικά πλοία με πυρακτωμένα σιδερένια βλήματα. Στη ναυμαχία το ΚΑΡΤΕΡΙΑ είχε δύο τακτικά πλεονεκτήματα. Πρώτον μπορούσε να κινηθεί σε άπνοια με ταχύτητα 7 κόμβων. Δεύτερον, μέσω των μηχανών του μπορούσε να αλλάξει μέτωπο ταχύτατα. Επιπροσθέτως, τα σιδερένια βλήματα του σκάφους πυρακτώνονταν στις μηχανές του, πριν την εισαγωγή τους στα πυροβόλα, με

αποτέλεσμα οι βολές να είναι πολλαπλάσιως καταστροφικότερες από τις αντίστοιχες των συμβατικών πυροβόλων. Ο Λόρδος Hastings είχε θεμελιώδη ρόλο στην απόκτηση και την συμμετοχή του ΚΑΡΤΕΡΙΑ στις πολεμικές επιχειρήσεις του Αγώνα. Ήταν ο σχεδιαστής και ο πρώτος Κυβερνήτης της εν λόγω Κορβέτας, μέχρι τον θάνατό του στις επιχειρήσεις για την ανακατάληψη του Μεσολογγίου τον Ιούνιο του 1828. Συμμετείχε σε αναρίθμητες επιτυχημένες επιχειρήσεις και δαπάνησε μεγάλο μέρος της περιουσίας του για την απόκτηση, προετοιμασία και συμμετοχή του πλοίου στις πολεμικές επιχειρήσεις του Αγώνα.

Το ΚΑΡΤΕΡΙΑ επιλέχθηκε με σκοπό να αντισταθμίσει την παντελή απουσία κανονικών πολεμικών πλοίων από τον Ελληνικό Στόλο, τα οποία όχι μόνο είχαν πενταπλάσιο κόστος πρόσκτησης (63.000 λίρες Αγγλίας έναντι 15.000 λιρών), αλλά απαιτούσαν και την ύπαρξη εξαπλάσιου πληρώματος (900 άνδρες έναντι 150 ανδρών). Το ΚΑΡΤΕΡΙΑ παρά τις καινοτομίες του, πραγματοποίησε την πρεμιέρα του στο πεδίο της μάχης στο Παγασητικό τον Απρίλιο του 1827 ρυμουλκούμενο, λόγω έλλειψης καύσιμης ύλης που ήταν το κάρβουνο, το οποίο δεν είχε συγκεντρωθεί στις βάσεις ανεφοδιασμού.

Εικόνα 26: Υπεροχή ατμοκινήτου ναυτιλίας έναντι της ιστιοφόρου

Από ελληνικής πλευράς είχε παραγγελθεί η ναυπήγηση έξι ατμοπλοίων, από τα οποία παρελήφθη μόλις το ένα, που ονομάστηκε ΚΑΡΤΕΡΙΑ. Υπεύθυνος για την

κατασκευή των ατμομηχανών τους ήταν ο Βρετανός μηχανικός Alexander Galloway, του οποίου ο υιός εργαζόταν στην Αίγυπτο ως μηχανικός στα ναυπηγεία του Πασά της Αιγύπτου Μοχάμεντ Άλι. Ως εκ τούτου, φαντάζει πολύ πιθανό το σενάριο της σκόπιμης καθυστέρησης στην κατασκευή των μηχανών των ελληνικών ατμόπλοιων από πλευράς του πατέρα Galloway, εξαιτίας της πίεσης που του ασκείτο από τους Αιγυπτίους, ένεκα του υιού Galloway.

Κατά τη διάρκεια του αγώνα οι ελληνικές ναυτικές δυνάμεις κατάφεραν σημαντικά, αλλά όχι αποφασιστικά πλήγματα στους αντιπάλους. Οι οργανωτικές δυσχέρειες που επικεντρώνονταν στην έλλειψη κεντρικής διοίκησης του Στόλου, καθώς και η ελλιπής χρηματοδότησή του που βασιζόταν σε ιδιωτικά κεφάλαια, μείωσαν κατά διαστήματα την ετοιμότητά του με αποτέλεσμα την αδυναμία:

- Ικανής προστασίας της Επανάστασης στην Χαλκιδική, την Μαγνησία, το Σούλι και την Κρήτη από θαλάσσης, με αποτέλεσμα να περάσουν στα χέρια των Οθωμανών.

Εικόνα 27: Μετά την καταστροφή των Ψαρών (Νικόλαος Γκύζης)

- Υπεράσπισης τόσο της Κάσου, όσο και των Ψαρών, που αποτελούσαν προκεχωρημένες ελληνικές ναυτικές βάσεις, οι οποίες έλεγχαν τις κινήσεις του Οθωμανικού και Αιγυπτιακού Στόλου.
- Απαγόρευσης στον Ιμπραήμ να αποβιβασθεί, να ενισχυθεί και να χρησιμοποιεί ως βάση την Κρήτη.

- Ανακοπής της μεταφοράς των στρατευμάτων του Ιμπραήμ στην Πελοπόννησο και του απρόσκοπτου εφοδιασμού και ενίσχυσής του, που οδήγησε σχεδόν στην καταστολή της Επανάστασης.
- Ανεφοδιασμού του Μεσολογγίου που οδήγησε στην πτώση του, καθώς και την αδυναμία προστασίας της Χίου που οδήγησε στη σφαγή των κατοίκων της.

5.3. Οι Ελληνικές Τακτικές Δυνάμεις

Κοινό χαρακτηριστικό των αντιπάλων ήταν η οργάνωση ελάχιστων σύγχρονων τακτικών στρατευμάτων. Στους τακτικούς στρατούς της εποχής οι στρατιώτες παρατάσσονταν γραμμικά, έβαλαν ομαδικά και συντονισμένα, και εκτελούσαν κινήσεις ακριβείας, σε συνδυασμό με ισχυρές Μονάδες πυροβολικού και ιππικού. Χαρακτηριστικό των όπλων τους ήταν η προσθήκη της ξιφολόγχης, που τους έδινε πλεονέκτημα σε μάχες σώμα με σώμα, αλλά και στην αντιμετώπιση επιθέσεων του ιππικού. Οι τακτικές και τα όπλα αυτά πολλαπλασίαζαν την ισχύ πυρός και την αποτελεσματικότητα των Μονάδων.

Εικόνα 28: Ο Ιερός Λόχος (Peter von Hess)

Σε ορισμένες περιπτώσεις οι Έλληνες προσπάθησαν να αντισταθμίσουν την οθωμανική υπεροχή σε πλήθος μαχητών, επιδιώκοντας την δημιουργία στρατευμάτων υψηλής επιχειρησιακής αξίας. Η πρώτη τακτική Μονάδα ήταν ο Ιερός Λόχος. Συγκροτήθηκε στις 3 Μαρτίου 1821 από τον Αλέξανδρο Υψηλάντη, στο Ιάσιο της Μολδαβίας. Αποτελούνταν από ένα τάγμα Πεζικού δυνάμεως 500 ανδρών, μία πυροβολαρχία (τεσσάρων πυροβόλων) και 200 ιππείς. Οι στρατιώτες του πολέμησαν γενναία αλλά με απειρία, και ο Ιερός Λόχος διαλύθηκε στις 8 Ιουνίου 1821 στη Μάχη του Δραγατσανίου.

Τον Ιούνιο του 1821 ο Δημήτριος Υψηλάντης ανέθεσε στον κορσικανικής καταγωγής, γεννημένο από Ελληνίδα μητέρα, φιλέλληνα Βαλέστ ή Βαλέστρα, την οργάνωση τακτικής Μονάδας 300 αντρών. Η Μονάδα αυτή απέτρεψε την απόβαση του τουρκικού στόλου στην Καλαμάτα και έδρασε επιτυχημένα σε μάχες στον Κορινθιακό, το Ναύπλιο και την Τρίπολη. Η Μονάδα διαλύθηκε τον Ιανουάριο του 1822, λόγω των απωλειών, της απειθαρχίας των άτακτων που συμπολεμούσαν και της απομάκρυνσης του Υψηλάντη. Ο Βαλέστρα στάλθηκε και στην Κρήτη για να εμπλουτίσει με τις χρήσιμες πρακτικές και την τεχνογνωσία επί του «τακτικού» τους επαναστάτες. Σκοτώθηκε σε μάχη κοντά στο Ρέθυμνο, στις 14 Απριλίου 1822.

Ιδιαίτερη μνεία αξίζει να γίνει στα επανησιακά σώματα που επιχειρούσαν στην Πελοπόννησο. Οι άντρες των σωμάτων αυτών είχαν προϋπηρεσία στο βρετανικό στρατό και ήταν εκπαιδευμένοι στο τρόπο πολέμου με τακτικά στρατεύματα. Ταυτόχρονα τα εν λόγω Σώματα μπορούσαν να συνδυάσουν τον ανταρτοπόλεμο με την τακτική αντιπαράθεση, και ήταν ιδιαίτερα αποτελεσματικά, καλά οργανωμένα, και διέθεταν καλή επιμελητεία και πυροβολικό. Διαδραμάτισαν δε κύριο ρόλο στην εξουδετέρωση των Λαλαίων που θεωρούνταν «τα καλύτερα τουφέκια του Μοριά».

Στις 23 Απριλίου 1822 συγκροτήθηκε από την Κυβέρνηση Μαυροκορδάτου Σύνταγμα δύναμης 520 αντρών, εξοπλισμένο σύμφωνα με τα ευρωπαϊκά πρότυπα. Στις τάξεις του είχαν προσχωρήσει αρκετοί φιλέλληνες. Το Σύνταγμα υπέστη μεγάλες απώλειες στη Μάχη του Πέτα στις 4 Ιουλίου 1822, κυρίως διότι δεν είχε την ευελιξία να προσαρμοστεί στις τακτικές των κλεφταρματολών, αλλά και να αντιληφθεί την αξία των τακτικών αυτών εναντίον υπέρτερου εχθρού. Στη συνέχεια πολέμησε στην Αθήνα και το Ναύπλιο, αλλά τελικά διαλύθηκε λόγω έλλειψης πόρων.

Η ανασύσταση της τακτικής δύναμης των 500 αντρών επαναλήφθηκε τον Ιούλιο του 1824, μέσω της οικονομικής ρευστότητας που παρείχεται από τη λήψη του αγγλικού δανείου. Το Μάιο του 1825 αποφασίστηκε η υποχρεωτική στρατολόγηση με κλήρο⁹ μεταξύ των νέων 18 έως 30 ετών. Επίσης ανατέθηκε στο Γάλλο Συνταγματάρχη Φαβιέρο η συγκρότηση τακτικού Στρατού, το λεγόμενο και

⁹Εξού και ο όρος «κληρωτός» που σήμερα σημαίνει το στρατιώτη θητείας.

«Τακτικόν», το οποίο διέθετε δύναμη 4.000 άντρες, οργανωμένους σε 5 Τάγματα, 3 Ίλες Ιππικού και Πυροβολικό.

Παρά την έλλειψη πόρων, το «Τακτικόν» επιχείρησε να καταλάβει ανεπιτυχώς το φρούριο της Καρύστου. Στις 13 Δεκεμβρίου του 1826 διέσπασε τον οθωμανικό κλοιό της Ακρόπολης και ανεφοδίασε τους πολιορκημένους Έλληνες, με αποτέλεσμα να παραταθεί η ελληνική αντίσταση στην Αθήνα κατά 4 μήνες. Η χρησιμοποίηση του στη Χίο, το 1827 απέτυχε, διότι δεν είχε επιτευχθεί ο αποκλεισμός του νησιού από το ναυτικό.

Συνοπτικά, αν και τα τακτικού τύπου στρατεύματα απέδειξαν την αξία τους, η οργάνωσή τους ήταν δύσκολη λόγω έλλειψης πόρων, αλλά και του ανεξάρτητου χαρακτήρα των Ελλήνων και της δυσπιστίας τους σε ηγέτες ή αξιωματικούς που δεν είχαν αποδείξει την αξία τους στην μάχη. Πολλές φορές αυτή η δυσπιστία απεδείχθη σωστή με χαρακτηριστικό παράδειγμα την καταστροφική ήττα στον Ανάλατο (Άλιμο) στην Αττική μετά τον θάνατο του Καραϊσκάκη

Η έλευση του Καποδίστρια, τον Ιανουάριο του 1828, σηματοδότησε την ανασύσταση του Τακτικού, καθώς και την ανασυγκρότηση Ιππικού, Πυροβολικού και Μηχανικού. Επίσης δόθηκε ιδιαίτερη βαρύτητα στην επιμόρφωση των στελεχών, με την ίδρυση σχολείων. Κορωνίδα αυτής της προσπάθειας ήταν η ίδρυση της Σχολής Ευελπίδων, του πρώτου ακαδημαϊκού ιδρύματος της σύγχρονης Ελλάδας.

Κεφάλαιο 6: Χαρακτηριστικές Φάσεις & Γεγονότα

6.1. Η περίοδος των επιτυχιών-1821-1823

Ένα μήνα μετά με την εξέγερση στις Παραδουνάβιες Ηγεμονίες, ξέσπασε η επανάσταση στον νότιο ελλαδικό χώρο, όπου οι συνθήκες ήταν περισσότερο ευνοϊκές για τους Έλληνες αλλά και σε όσες περιοχές ήταν δυνατή η εξέγερση και η καθήλωση των Οθωμανικών Δυνάμεων .

Εικόνα 29: Ο όρκος των αγωνιστών (Θεόδωρος Βρυζάκης)

Η Επανάσταση κηρύχτηκε τον Μάρτιο του 1821 στα Καλάβρυτα, την Πάτρα, την Καλαμάτα και τα Σάλωνα. Οι Τούρκοι οχυρώθηκαν στα κάστρα, ενώ οι επαναστατημένοι Έλληνες έλεγχαν τις ανοχύρωτες πόλεις, την ύπαιθρο και τα χωριά. Πολύ σύντομα, η Επανάσταση απλώθηκε στην υπόλοιπη Στερεά Ελλάδα, την Κρήτη, τα περισσότερα νησιά στο Αιγαίο και ορισμένες περιοχές στη Θεσσαλία, τη Μακεδονία και την Ήπειρο. Παράλληλα, οι θαλάσσιες δυνάμεις έδιναν τις δικές τους μάχες στις θάλασσες, συμμετείχαν σε

πολιορκίες, προστάτευαν και ανεφοδίαζαν τις χερσαίες επιχειρήσεις.

6.2..Η περίοδος της κάμψης, 1824-1827

Τις νίκες των πρώτων χρόνων που οδήγησαν στην απελευθέρωση της Πελοποννήσου, της Στερεάς Ελλάδας και αρκετών νησιών στο Αιγαίο, διαδέχτηκε ο εθνικός διχασμός, οι τοπικιστικές αντιθέσεις και η πολιτική διαμάχη αναφορικά με τη δομή του νέου κράτους και τον διαμοιρασμό της εξουσίας. Ο δριμύς και καταστροφικός εμφύλιος πόλεμος των ετών 1824-25 έδωσε την ευκαιρία στον Ιμπραήμ της Αιγύπτου, που στο μεταξύ είχε συμπράξει με τον σουλτάνο Μαχμούτ Β,' να ανακαταλάβει το μεγαλύτερο τμήμα της Πελοποννήσου, από τις

καταπονημένες ελληνικές δυνάμεις και τον εξαθλιωμένο πληθυσμό . Παράλληλα, ο Κιουταχής σε συνεργασία με τον Ιμπραήμ, κατέλαβε τη δυτική Στερεά Ελλάδα και πολιορκήσε το Μεσολόγγι, οδηγώντας τους κατοίκους του στην απελπισμένη έξοδο. Μέσα σε κλίμα απελπισίας πραγματοποιήθηκε την άνοιξη του 1826 η Γ' Εθνοσυνέλευση, με τους Έλληνες έτοιμους να αποδεχτούν έστω και κάποια αυτονομία μέσα στο Οθωμανικό κράτος. Ένα χρόνο αργότερα, η Εθνοσυνέλευση ψήφισε το «Πολιτικό Σύνταγμα της Ελλάδος» και θέσπισε το αξίωμα του Κυβερνήτη..

Εικόνα 30: Η έξοδος του Μεσολογγίου (Θεόδωρος Βρυζάκης)

Μετά την πτώση της Ακρόπολης (Μάιος του 1827), στο μέτωπο του πολέμου η Ελληνική Επανάσταση φαινόταν σχεδόν καταδικασμένη. Η κακή έκβαση των πραγμάτων αποφεύχθηκε, λόγω της βοήθειας των Μεγάλων Δυνάμεων (Αγγλίας, Ρωσίας, Γαλλίας), οι οποίες είχαν υιοθετήσει πλέον μια ευνοϊκότερη στάση τόσο απέναντι στον Αγώνα των Ελλήνων όσο και στην προοπτική ενός αυτόνομου ελληνικού κράτους. Η αρχή της επίλυσης του «ελληνικού ζητήματος» επισφραγίστηκε με τη Συνθήκη του Λονδίνου στις 24

Ιουνίου 1827 που προέβλεπε τη δημιουργία ανεξάρτητου ελληνικού κράτους. Η μη τήρηση των όρων της συνθήκης από την οθωμανοαιγυπτιακή πλευρά οδήγησε στη σύγκρουση του συμμαχικού στόλου με τον Ιμπραήμ στο λιμάνι του Ναβαρίνου, στις 8 Οκτωβρίου 1827, και την συντριβή του τελευταίου, που αποτελεί κομβικό γεγονός για την ελευθερία της Ελλάδας.

6.3. Η Καποδιστριακή περίοδος (1828-1832)

Ο Ιωάννης Καποδίστριας έφτασε στο Ναύπλιο τον Ιανουάριο του 1828, ως ο πρώτος Κυβερνήτης της Ελλάδας. Ένας από τους πρωταρχικούς στόχους του ήταν η ανακατάληψη περιοχών της Πελοποννήσου και της Στερεάς Ελλάδας, προκειμένου να τις συμπεριλάβει στα όρια του νέου κράτους. Οι επιχειρήσεις ήταν επιτυχείς, με την τελευταία μάχη να δίνεται στην Πέτρα της Βοιωτίας το 1829.

Σε πολιτικό και διπλωματικό επίπεδο, η περίοδος χαρακτηρίστηκε από τις έντονες διαβουλεύσεις αναφορικά με τον καθορισμό των συνόρων του νέου κράτους και την πολιτειακή του υπόσταση: αυτονομία ή ανεξαρτησία. Οι κύριοι παράγοντες για τον καθορισμό των συνόρων ήταν η κυριαρχία από στρατιωτικής πλευράς, η σημαντικά μεγαλύτερη αναλογία ελληνικού στοιχείου ως προς το οθωμανικό και η ύπαρξη φυσικών συνόρων (οροσειρές, ποτάμια, θάλασσες). Το Πρωτόκολλο του Λονδίνου, το 1830, αναγνώρισε το Ελληνικό κράτος ως ανεξάρτητο, με μοναρχικό πολίτευμα και με τα βόρεια σύνορά του να ορίζονται στη γραμμή Αχελώου-Σπερχειού. Με το Πρωτόκολλο του 1832 το βόρειο όριο του νέου κράτους ορίστηκε στη γραμμή Αμβρακικού-Παγασητικού.

6.4. Η επανάσταση στη Μακεδονία

Παράλληλα με τις μάχες στη Νότια Ελλάδα, η επανάσταση ξέσπασε και στη Μακεδονία και υποστηρίχτηκε από την Θράκη, ως μέρος του ευρύτερου σχεδίου των Φιλικών για την επιτυχία του ξεσηκωμού. Τα **Κέντρα Βάρους** των Οθωμανών στη Μακεδονία συνοψίζονται στα εξής:

- Τα ισχυρά κέντρα Καβάλας, Θεσσαλονίκης και Βέροιας.
- Η γειτνίαση με σημεία συγκέντρωσης στρατευμάτων στην Ανατολική Θράκη.
- Οι πεδινές εκτάσεις, που δεν ευνοούσαν τον ανταρτοπόλεμο.

- Ο έλεγχος των διαβάσεων και των χερσαίων συγκοινωνιών.

Αποφασιστικά Σημεία, δηλαδή απαραίτητα βήματα για την επιτυχία της επανάστασης στη Μακεδονία ήταν:

- Η αποκοπή της συγκοινωνίας μεταξύ Οθωμανικών δυνάμεων και κέντρων.
- Η κατάληψη σημαντικών κέντρων.
- Η παρεμπόδιση ενισχύσεων.
- Η προστασία των επαναστατών από την θάλασσα.
- Η προσβολή των Οθωμανών από την θάλασσα.
- Ο ανεφοδιασμός δια θαλάσσης.

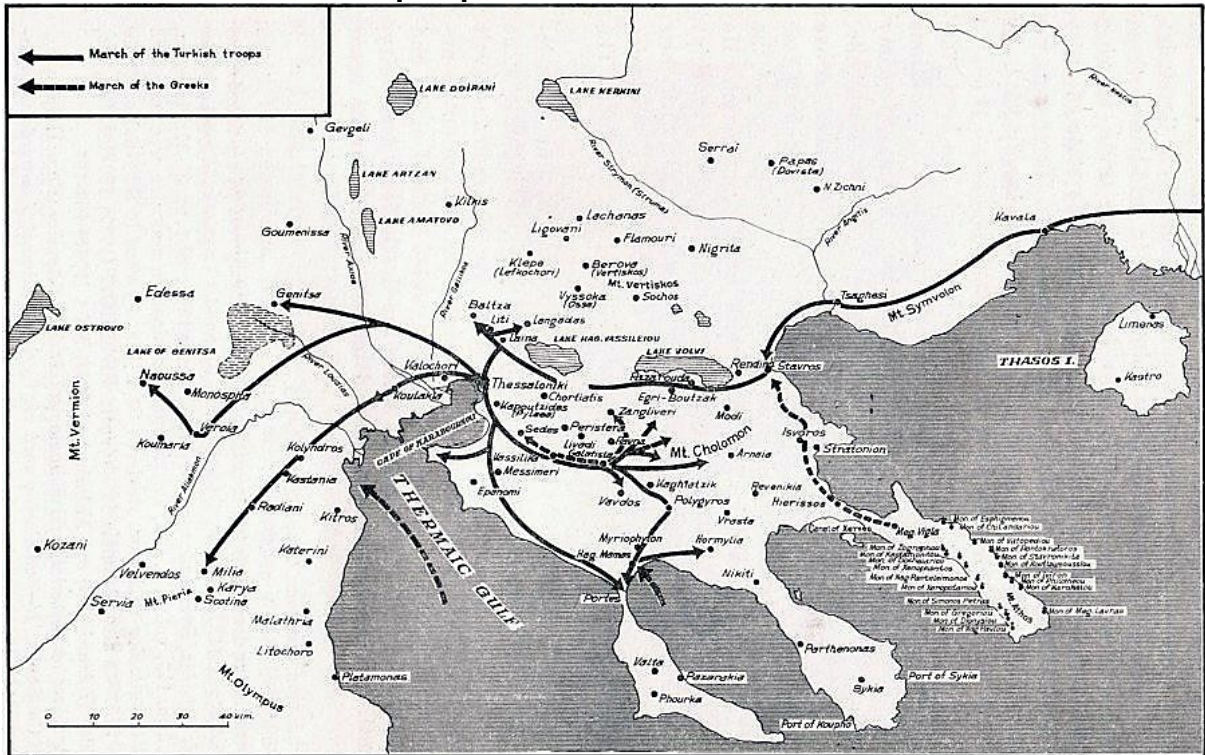
Μετά την έναρξη των μαχών στο Μοριά, οι Οθωμανοί έλαβαν προληπτικά μέτρα, με αποτέλεσμα την επιτάχυνση των ενεργειών για τον ξεσηκωμό. Αυτή πραγματοποιήθηκε σε τρεις φάσεις:

- Ξεκίνησε στις 17 Μαΐου 1821 στη Χαλκιδική, υπό τον Εμμανουήλ Παπά, ο οποίος εξαναγκάστηκε να επισπεύσει την έναρξη των επιχειρήσεων, λόγω των οθωμανικών μέτρων. Οι ελληνικές δυνάμεις τάχτηκαν στα περάσματα της Ρεντίνας, με σκοπό να αποκόψουν την Θεσσαλονίκη από την Καβάλα και την Κωνσταντινούπολη. Ταυτόχρονα επιτέθηκαν προς τη Θεσσαλονίκη. Χωρίς ενισχύσεις και αντιμετωπίζοντας ελλείψεις εφοδίων, οι Έλληνες αποκλείστηκαν στη Χαλκιδική και παρά τις προσπάθειες πλοίων από τα Ψαρά και την Αίνο της Θράκης ηττήθηκαν την 30η Οκτωβρίου 1821.

- Το Σεπτέμβριο του 1821 οι Κασομούλης και Υψηλάντης εκπόνησαν σχέδιο κατάληψης των Τεμπών, της γέφυρας του Αξιού και των στενών της Καστοριάς. Το σχέδιο βασιζόταν στους κλέφτες και αρματολούς του Ολύμπου, του Βερμίου και των Πιερίων. Οι επιχειρήσεις στην Πιερία διήρκεσαν από την 8η Μαρτίου μέχρι την 2η Απριλίου 1822. Τα ολιγάριθμα Σώματα δεν κατόρθωσαν να εξασφαλίσουν τα απαραίτητα εφόδια και ενισχύσεις και διαλύθηκαν εύκολα.

- Στις 19 Φεβρουαρίου 1822 η επανάσταση ξέσπασε στη Βέροια, τη Νάουσα και την Έδεσσα, με ηγέτη τον Τάσο Καρατάσσο. Οι Έλληνες κατέλαβαν το φρούριο της Βέροιας, όμως οι Οθωμανοί, με ενισχύσεις από τη Θεσσαλονίκη, τους εξόντωσαν την 9η Απριλίου 1822.

Εικόνα 31: Η Επανάσταση στην Μακεδονία

Τα αίτια αποτυχίας της επανάστασης στη Μακεδονία ήταν:

- Η έλλειψη ενιαίου σχεδιασμού.
- Η απουσία κεντρική αρχής και συντονισμού.
- Η απουσία αμοιβαίας υποστήριξης μεταξύ των στρατιωτικών Σωμάτων.
- Τα μεγάλα προβλήματα ανεφοδιασμού.
- Η εύκολη ενίσχυση των Οθωμανών από γειτονικά στρατιωτικά κέντρα.

Παρά την αποτυχία της, η επανάσταση στη Μακεδονία λειτούργησε ως αντιπερισπασμός, καθήλωσε σημαντικές οθωμανικές δυνάμεις, και έδωσε χρόνο στους επαναστάτες της Νότιας Ελλάδας να εδραιώσουν τον αγώνα τους.

Πολλοί Μακεδόνες και Θράκες μαχητές διέφυγαν νοτιότερα για να συνεχίσουν τον Αγώνα σε άλλες περιοχές (όπως στο Τρίκερι, τα Ψαρά, την Εύβοια, τη Στερεά Ελλάδα την Κρήτη κοκ).

6.5. Η επανάσταση στην Κρήτη

Στην απομονωμένη Κρήτη η επανάσταση αποφασίστηκε να κηρυχθεί στις 7 Απριλίου 1821, αν και η Φιλική Εταιρεία δεν είχε διείσδυση στην περιοχή.

Αντικειμενικός Σκοπός των Ελλήνων ήταν η αποτίναξη του τουρκικού ζυγού. Στην Κρήτη, λόγω του ισχυρού οθωμανικού στοιχείου, οι Έλληνες είχαν υποστεί μεγάλες διώξεις, ο οθωμανικός πληθυσμός ήταν σχεδόν ισάριθμος με τον Ελληνικό και δεν υπήρχε οργανωμένο σύστημα προεστών όπως στην Πελοπόννησο.

Τα **Κέντρα Βάρους** των Οθωμανών ήταν:

- Τα ισχυρά κάστρα, πόλεις και οχυρά. Όπως φαίνεται στον ακόλουθο χάρτη, οι Οθωμανοί διέθεταν ισχυρά κάστρα και κουλέδες, δηλαδή μικρά οχυρά, με τα οποία έλεγχαν το νησί. Αντίθετα οι ελληνικοί πυρήνες αντίστασης ήταν ελάχιστοι
- Τα ισχυρά στρατεύματα, συνολικά 20.000 άντρες, που περιλάμβαναν και 4 Συντάγματα Γενίτσαρων δύναμης 11.000 αντρών.
- Η πληθυσμιακή εξισορρόπηση έναντι των Ελλήνων. Με τον όρο αυτό εννοείται ότι υπήρχε ισορροπία μεταξύ των πληθυσμών στο νησί (120.000 Οθωμανοί και 140.000 Έλληνες), σε σχέση με άλλες περιοχές, όπως π.χ. στην Πελοπόννησο, όπου το ελληνικό στοιχείο υπερερούσε πληθυσμιακά σε αναλογία 10:1.

Εικόνα 32: Η Επανάσταση στην Κρήτη

Αποφασιστικά Σημεία για την επιτυχία της επανάστασης στην Κρήτη ήταν:

- Ο περιορισμός των Οθωμανών στα κάστρα.
- Η απόκτηση οπλισμού.

- Οι στρατιωτικές ενισχύσεις από την Ελλάδα.
- Η προβολή θαλάσσιας ισχύος στην ξηρά.
- Ο ανεφοδιασμός δια θαλάσσης.
- Η απαγόρευση ενισχύσεως των οθωμανικών δυνάμεων διά θαλάσσης από την Αίγυπτο

Κρίσιμες Τρωτότητες (αδυναμίες) των Ελλήνων ήταν:

- Η μικρή δύναμη μόλις 1.200 μαχητών και 20 μικρών πλοίων.
- Οι μεγάλες ελλείψεις σε ναυτικές δυνάμεις.
- Οι μεγάλες ελλείψεις σε οπλισμό.
- Οι δυσκολίες ανεφοδιασμού.
- Η έλλειψη εδαφικών ερεισμάτων. Ελάχιστοι ζούσαν ανεξάρτητοι ως κλέφτες, γνωστοί και ως Χαϊνήδες, στα Σφακιά και τα Λευκά Όρη.
- Η έλλειψη προπαρασκευής και κεντρικού συντονισμού, καθώς λόγω της ισχυρής οθωμανικής παρουσίας, η Φιλική Εταιρία δεν είχε επεκταθεί στο νησί.
- Η αδυναμία συγκέντρωσης από άλλες περιοχές σημαντικής ναυτικής δύναμης που είναι απαραίτητη για την υπεράσπιση της Επανάστασης από την θάλασσα και την ενίσχυση των δυνάμεων ξηράς στις επιχειρήσεις κατά οχυρών θέσεων και ισχυρών δυνάμεων.
- Οι έριδες και ασυμφωνίες των Οπλαρχηγών.

Η έναρξη της επανάστασης στην Πελοπόννησο οδήγησε προληπτικά τους Οθωμανούς της Κρήτης σε σκληρές διώξεις. Αρκετοί Έλληνες κατέφυγαν στα Σφακιά, όπου αποφάσισαν να κηρύξουν την Επανάσταση, στις 7 Απριλίου 1821.

Από την 14 Ιουνίου 1821 έως την 29 Αυγούστου 1821 οι Έλληνες κατάφεραν μερικές τοπικές επιτυχίες. Τον Οκτώβριο του 1821 και ύστερα από αίτημα των Κρητικών εκπροσώπων, η Φιλική Εταιρεία ανέλαβε την αρχηγία στέλνοντας στην Κρήτη τον Ρώσο Αξιωματικό ελληνικής καταγωγής Αφεντουλιέφ. Το 1822 οι Οθωμανοί κλείστηκαν στα κάστρα τους και τον Μάιο του 1822

ενισχύθηκαν από ισχυρό αιγυπτιακό στρατό και στόλο και έκτοτε η επανάσταση άρχισε να χάνει σημαντικό έδαφος.

Εικόνα 33: Η σφαγή των Χανίων (Hydacobe)

Στις 22 Μαΐου 1823 την αρχηγία ανέλαβε ο Υδραίος Μανώλης Τομπάζης, όμως οι ενισχύσεις από την Ελλάδα αποδείχτηκαν ανεπαρκείς. Η Κρήτη υποτάχτηκε τον Απρίλιο του 1824, μετά την πτώση των Σφακιών. Οι μεμονωμένες προσπάθειες αντίστασης συνεχίστηκαν μέχρι το 1830 σε μικρές εστίες, αλλά χωρίς επιτυχία.

Το φαινόμενο της επανάστασης στην Κρήτη ήταν μοναδικό, διότι συνέβη αυθόρμητα και ανεξάρτητα από κάθε άλλη δράση της επανάστασης. Τα αίτια αποτυχίας επανάστασης της ήταν:

- Η έλλειψη προετοιμασίας.
- Η δυσχέρεια βοήθειας από τις άλλες επαναστατημένες περιοχές με μαχητές, εξοπλισμό, εφόδια και πλοία.
- Η ασυντόνιστη δράση των Σωμάτων.
- Η δυσκολία απόκρυψης των σχεδίων των επαναστατών.
- Οι διαφωνίες μεταξύ των Οπλαρχηγών.

- Η μεγάλη πληθυσμιακή και στρατιωτική ισχύς των Οθωμανών στο νησί και η ενίσχυση από την Αίγυπτο.

Η Κάσος συμμετείχε στις επιχειρήσεις με όλα τα πλοία της ωστόσο δεν ήταν αρκετά για να γείρουν την πλάστιγγα υπέρ των Επαναστατών. Οι Φιλέλληνες και η Διασπορά προσπάθησαν να εφοδιάσουν τους Κρητικούς με ότι χρειαζόνταν αλλά οι ελλείψεις ήταν τεράστιες και οι επιχειρήσεις διεξάγονταν. Χαρακτηριστικά, ο πλούσιος Έλληνας έμπορος Βαρβάκης αγόρασε και μετέφερε 1000 τουφέκια και πυρομαχικά στην Κρήτη από την Μασσαλία. Ο Καποδίστριας επιδίωξε να συμπεριλάβει την Κρήτη στις περιοχές του νέου Ελληνικού Κράτους, αλλά οι συνθήκες τόσο στο νησί όσο και διεθνώς δεν ήταν ευνοϊκές. Οι Κρητικοί θα έπρεπε να περιμένουν σχεδόν έναν αιώνα για να ενωθούν με την Ελλάδα.

6.6. Χαρακτηριστικές Μάχες & Γεγονότα στη Νότιο Ελλάδα

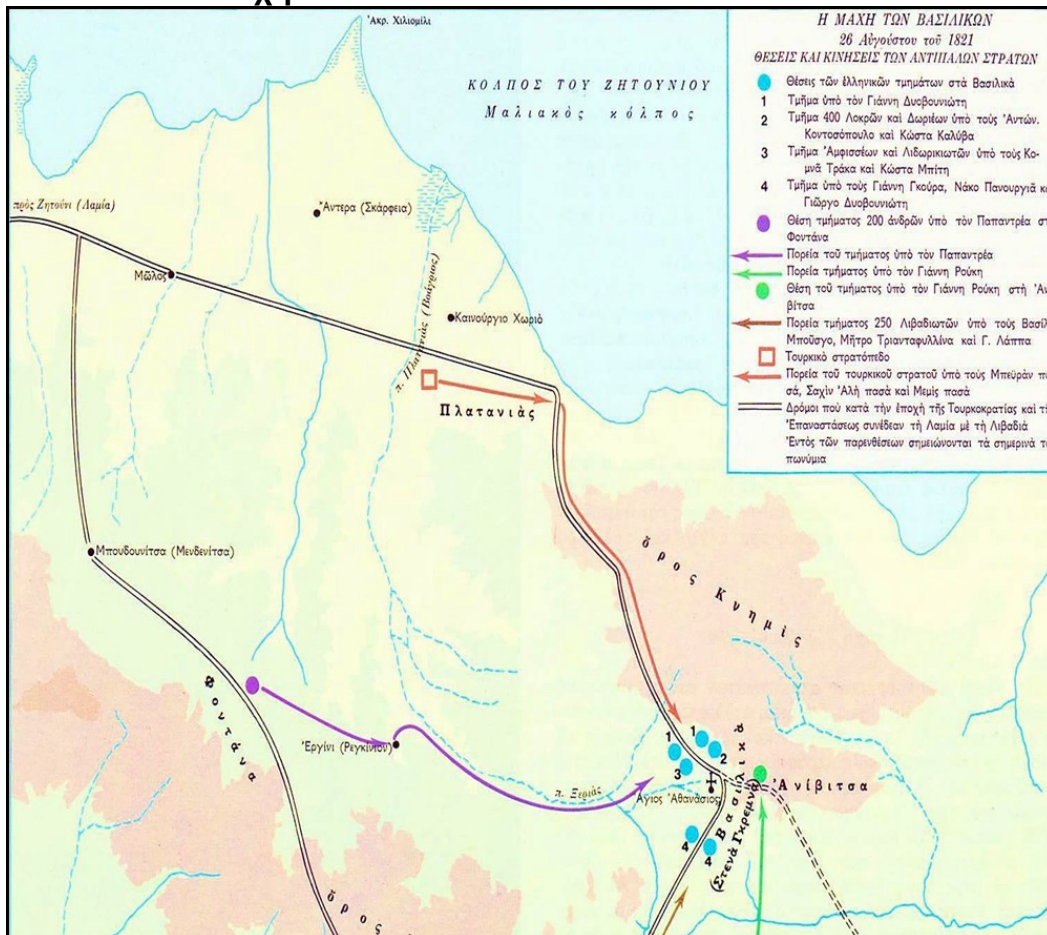
6.6.1. Μάχη Βασιλικών

Με τις μάχες στην Αλαμάνα (23 Απριλίου 1821), στο Χάνι της Γραβιάς (8 Μαΐου) και στα Βρυσάκια της Εύβοιας (15 Ιουλίου) οι Έλληνες επιχείρησαν να ανακόψουν την κάθοδο των Τούρκων στην Πελοπόννησο και τελικά κατόρθωσαν να τους καθηλώσουν στη Βοιωτία, όπου περίμεναν ενισχύσεις. Τον Αύγουστο του 1821 οι Οθωμανοί οργάνωσαν νέα, ενισχυμένη εκστρατεία κατά της Πελοποννήσου. Μια δύναμη από 8.000 ενόπλους και 1.000 άμαξες, με επικεφαλής τον Μπεϊράν Πασά, κατέβηκε από τη Λάρισα και στρατοπέδευσε στη Λαμία, ενώ μία άλλη από 4.000 άνδρες με επικεφαλής τον Μαχμούτ πασά της Δράμας στρατοπέδευσε στο Δομοκό. Το σχέδιο των Οθωμανών ήταν οι δυνάμεις αυτές, αφού ενωθούν με τις δυνάμεις του Κιοσέτ Μεχμέτ πασά και του Ομέρ Βρυώνη, να προελάσουν στην Πελοπόννησο και να λύσουν την πολιορκία της Τρίπολης.

Ο Δυοβουνιώτης προέβλεψε σωστά και προέκρινε την οχύρωση του στενού των Βασιλικών, με το σκεπτικό ότι το ιππικό και οι δυσκίνητες άμαξες με τα εφόδια που μετέφερε η στρατιά του Μπεϊράν δεν ήταν δυνατόν να περάσουν από το εναλλακτικό πέρασμα της Φοντάνας (οι δύο οδικές επιλογές φαίνονται στο σχεδιάγραμμα). Ο ίδιος σχεδίασε το κλείσιμο των στενών με 1.000 άντρες, ενώ είχε και εφεδρεία 600 αντρών.

Ο Μπεϊράν προσπέρασε τους άνδρες του Δυοβουνιώτη που ήταν κρυμμένοι σε δασώδη περιοχή στην είσοδο του στενού (θέσεις 1) και συγκρούστηκε με τους άνδρες του Κοντοσόπουλου και του Τράκα (θέση 2), οι οποίοι και υποχώρησαν παρασέρνοντας τις οθωμανικές δυνάμεις νοτιότερα. Τότε ο Δυοβουνιώτης επιτέθηκε στην οπισθοφυλακή των Οθωμανών, εγκλωβίζοντάς τους. Ο εχθρικός στρατός, αντιμετωπίζοντας τον κίνδυνο ολοκληρωτικής καταστροφής μέσα στην κοιλάδα, υποχώρησε άτακτα με μεγάλες απώλειες, χάνοντας το 1/3 της δύναμής του και σημαντικά εφόδια.

Εικόνα 34: Η Μάχη των Βασιλικών

Η εν λόγω μάχη ήταν μια χαρακτηριστική «βαθιά ενέδρα», με τακτικά επιλεγμένες θέσεις, και ελιγμό προσέλκυσης του εχθρού (τυρί) σε οργανωμένη περιοχή καταστροφής (φάκα). Είχε σωστή εκτίμηση πληροφοριών σε συνδυασμό με γνώση εδάφους που οδήγησε στην πρόβλεψη του εχθρικού τρόπου ενέργειας.

Το επιχειρησιακό αποτέλεσμα ήταν η καταστροφή μεγάλου τμήματος της Τουρκικής Στρατιάς, ενώ το στρατηγικό ήταν η ακύρωση του Οθωμανικού σχεδίου

για την αντιμετώπιση της επανάστασης, επιτρέποντας την επίτευξη του Ελληνικού στρατηγικού +ΑΝΣΚ, την εδραίωση της επανάστασης στην Πελοπόννησο.

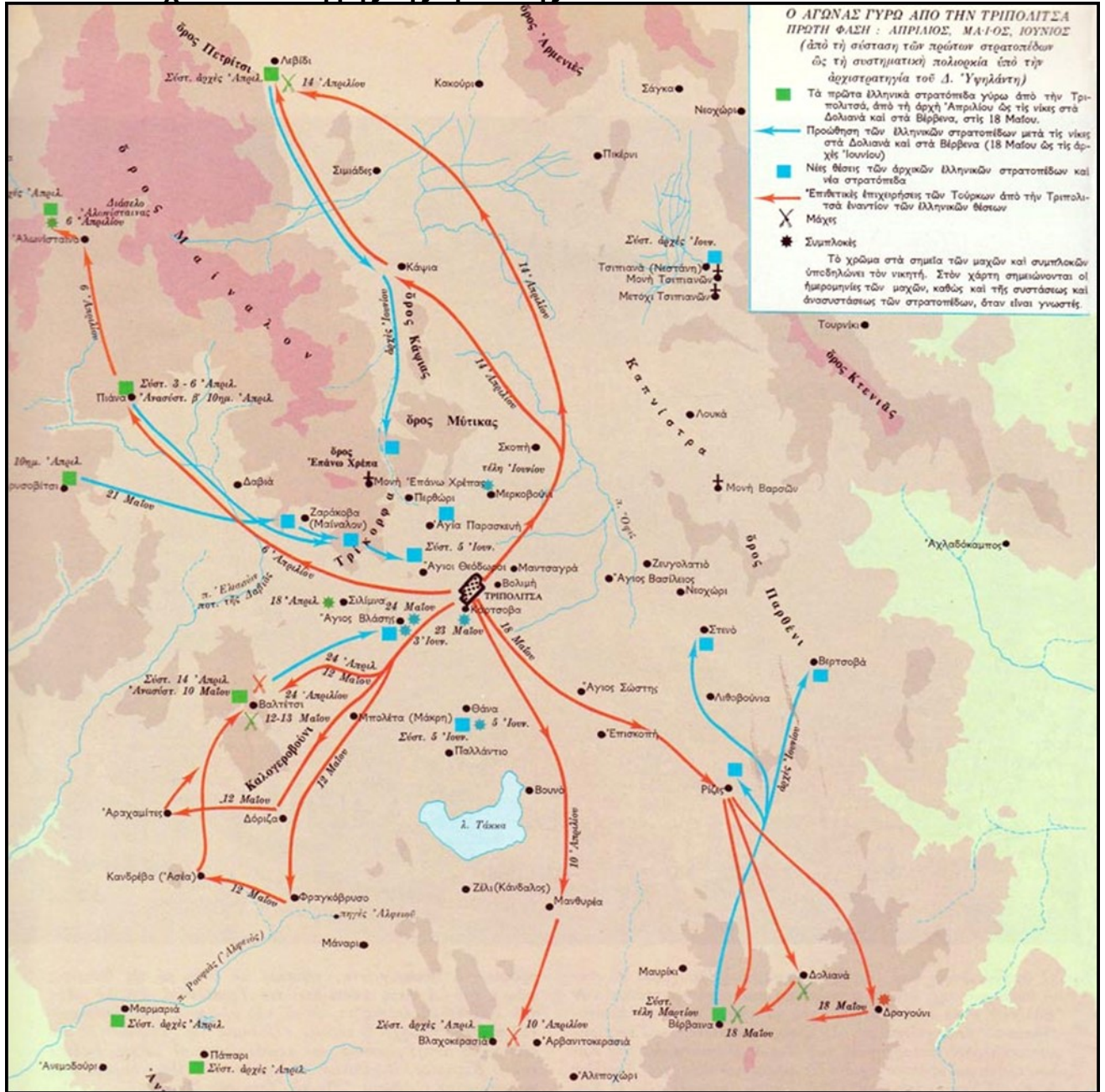
6.6.2. Σχέδιο Κατάληψης της Τρίπολης

Από τις πρώτες μέρες του εθνικού ξεσηκωμού, ο Κολοκοτρώνης υποστήριζε ότι πρώτα πρέπει να επικεντρωθούν στην πολιορκία και άλωση της Τρίπολης, αντίθετα με τους υπόλοιπους καπεταναίους και προεστούς που επιθυμούσαν να πολιορκηθούν πρώτα και σταδιακά οι παραλιακές πόλεις και οχυρά, επειδή κατείχε στρατηγική θέση και ήταν το διοικητικό, στρατιωτικό και πληθυσμιακό κέντρο της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας στον Μοριά. Η κατάληψη της δημιουργούσε τετελεσμένα υπέρ της επανάστασης, εξουδετέρωνε τη μεγαλύτερη τοπική εχθρική απειλή και επέφερε ψυχολογικό αποτέλεσμα στους Τούρκους των υπόλοιπων κάστρων και πόλεων ανυψώνοντας το ηθικό των Ελλήνων και τη πίστη τους στην τελική νίκη.

Σχεδίασε την πολιορκία και την ξεκίνησε σχεδόν μόνο με τα δικό του σώμα, δημιουργώντας μια θηλιά στρατοπέδων σε στρατηγικά σημεία στα γύρω υψώματα (πράσινο χρώμα), ώστε να απομονώσει την πόλη και τον κάμπο, να απαγορεύσει την προσέγγιση ενισχύσεων, να ελέγχει τις κινήσεις μέσα στον κάμπο της Τρίπολης και εντοπίζοντας κάθε προσπάθεια προσβολής ενός στρατοπέδου, να στέλνει δυνάμεις από τα άλλα στρατόπεδα είτε για ενίσχυση, είτε για πλαγιοκόπηση των Οθωμανών. Με αυτή τη στρατηγική και μετά τις νίκες στο Λεβίδι, στο Βαλτέτσι, στα Βέρβαινα και στα Δολιανά, οι Έλληνες μπόρεσαν να προωθήσουν τις θέσεις τους (μπλε χρώμα) και να σφίξουν περισσότερο τον κλοιό φέροντας τους Τούρκους σε δυσμενή θέση.

Στον χάρτη που ακολουθεί (Εικόνα 35) αποτυπώνεται ο αγώνας γύρω από την Τρίπολη, με τις θέσεις των ελληνικών στρατοπέδων, τις προωθήσεις των επαναστατικών στρατευμάτων, τις επιχειρήσεις των Οθωμανών, καθώς και τις μάχες που έλαβαν χώρα για την κατάληψη της εν λόγω πόλης.

Εικόνα 35: Σχέδιο κατάληψης της Τρίπολης

6.6.2.1. Μάχη Λεβιδίου

Η μάχη στο Λεβίδι πραγματοποιήθηκε στις 14 Απριλίου 1821 και αποτέλεσε το εφαλτήριο της πτώσης της Τρίπολης. Μέχρι τότε οι Έλληνες άπειροι οι περισσότεροι από μάχες (άκαπνοι) διέλυαν τα στρατόπεδά τους στην θέα οθωμανικών δυνάμεων. Τη νύχτα της 13ης προς τη 14η Απριλίου, αναχώρησαν από την Τρίπολη περίπου 3.000 Τούρκοι πεζοί και ιππείς, με στόχο την ανακατάληψη της περιοχής. Μόλις πληροφορήθηκαν την επικείμενη άφιξη του οθωμανικού στρατού, οι Έλληνες ζήτησαν βοήθεια από τα γειτονικά στρατόπεδα και έπιασαν τις εισόδους του Λεβιδίου, ώστε να εμποδίσουν τους Τούρκους να

μπουν στο χωριό. Στη φωτογραφία φαίνεται η φυσική οχυρή θέση (ύψωμα που έδινε παρατήρηση και πεδία βολής προς την πεδιάδα) και αμυντική στήριξη της τοποθεσίας στον ορεινό όγκο που διακρίνεται αριστερά ως οδός διαφυγής και ασφαλούς κίνησης ενισχύσεων.

Το πρωί της 14ης Απριλίου, αρκετοί Έλληνες πανικοβλήθηκαν στη θέα των Οθωμανών και εγκατέλειψαν τις θέσεις τους καταφεύγοντας στο βουνό. Ο Στριφτόμπολας με 70 άνδρες αποφάσισε να δώσει τη μάχη εντός του χωριού. Η τακτική επιλογή για αγώνα εντός κατοικημένου τόπου όπως θα λέγαμε σήμερα, αφενός αφείρεσε το επιχειρησιακό πλεονέκτημα του τουρκικού ιππικού και αφετέρου ανάγκασε τις πολυπληθείς τουρκικές δυνάμεις σε χρονοβόρα μάχη με πολλές απώλειες από σπίτι σε σπίτι, δίνοντας την ικανότητα για αποτελεσματικότερη άμυνα με λιγότερες δυνάμεις. Παράλληλα οι αμυνόμενοι με την εφαρμογή αυτής της τακτικής κέρδισαν χρόνο, μέχρι να καταφτάσουν ενισχύσεις από τα γειτονικά ελληνικά στρατόπεδα. Η τακτική απέδωσε και οι Οθωμανοί οπισθοχώρησαν προς την Τρίπολη.

6.6.2.1. Μάχη στο Λάλα

Πριν την κύρια προσπάθεια για την κατάληψη της Τριπόλεως, έπρεπε να αντιμετωπιστεί η απειλή των Λαλαίων¹⁰. Το Λάλα είναι χωριό της ορεινής Ηλείας, όπου εξισλαμισμένοι Αλβανοί με μεγάλη οικονομική και στρατιωτική δύναμη κυριαρχούσαν σε όλη την Ηλεία.

Στο στρατόπεδο των Ελλήνων επικρατούσαν δύο απόψεις όσον αφορά στην αντιμετώπιση των Λαλαίων. Οι Επτανήσιοι, οι οποίοι αποτελούσαν την πιο οργανωμένη στρατιωτική δύναμη, με 500 άντρες και κανόνια, ήθελαν να επιτεθούν αμέσως εναντίον τους, ενώ οι ντόπιοι προτιμούσαν να περιμένουν την κατάλληλη ευκαιρία. Οι Λαλαίοι προσπάθησαν να κερδίσουν χρόνο κυκλοφορώντας φήμες ότι ήταν έτοιμοι να παραδοθούν, αλλά παράλληλα ζήτησαν ενισχύσεις από τον Γιουσούφ Πασά της Πάτρας. Στις 13 Ιουνίου 1821 1000 Λαλαίοι και 1.500 Οθωμανοί χτύπησαν τις θέσεις των Επτανησίων, με στόχο να αποσπάσουν τα κανόνια τους και να τους εξουδετερώσουν. Ακολούθησε μάχη σώμα με σώμα στην οποία επικράτησαν οι επαναστάτες γεγονός που ανάγκασε τις δυνάμεις του

¹⁰ Κατά γενική ομολογία χαρακτηρίζονταν ως τα «καλύτερα ντουφέκια του Μοριά».

Γιουσούφ να υποχωρήσουν και τους Λαλαίους την επομένη να αναχωρήσουν για την Πάτρα όπου και ενίσχυσαν την φρουρά.

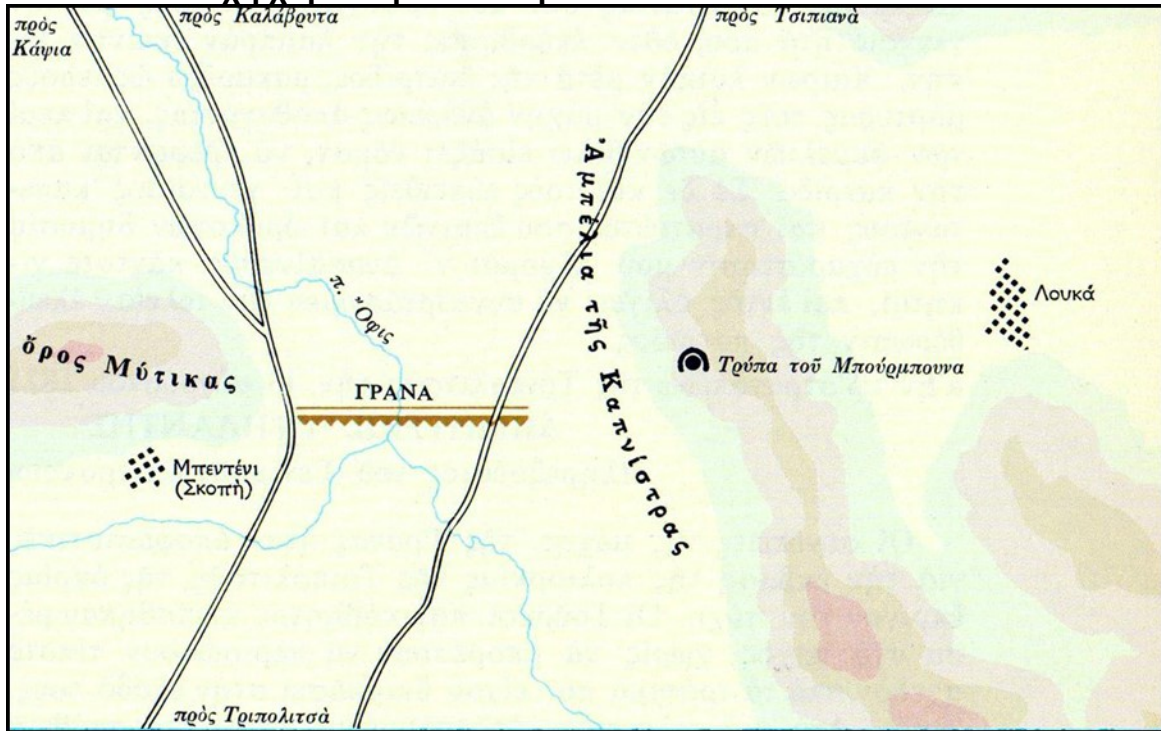
Ο κεφαλλονίτης αρχηγός των επανησιακών σωμάτων Ανδρέας Μεταξάς διακρίθηκε τόσο στη μάχη όσο και στις διαβουλεύσεις πριν τη μάχη. Τραυματίστηκε όμως και στα δύο χέρια και έτσι δεν μπορούσε πλέον να πολεμήσει. Γι' αυτό, έκτοτε, ασχολήθηκε με την πολιτική. Διετέλεσε το 1822 υπουργός Πολέμου προϊστάμενος «Φροντιστηρίου των Στρατιωτικών» επί Καποδίστρια, έλαβε μέρος στην επανάσταση της 3ης Σεπτεμβρίου και πήρε από τον Όθωνα εντολή σχηματισμού κυβέρνησης με σκοπό την προετοιμασία για την ψήφιση του Συντάγματος. Ήταν ο πρώτος αρχηγός Κυβερνήσεως στην Ελλάδα που έλαβε τον τίτλο του Πρωθυπουργού.

Οι Έλληνες πυρπόλησαν το χωριό (πάνω από χίλια σπίτια όπως θα κάνουν αργότερα οι Τούρκοι στο Σούλι), θέτοντας τέλος στην επιβολή των Λαλαίων στην περιοχή και εξασφαλίζοντας τα νώτα των ελληνικών δυνάμεων στην Τριπολιτσά.

6.6.2.2. Γράνα

Οι πολιορκημένοι Οθωμανοί επιχειρούσαν συχνές εξόδους από την Τρίπολη προς εξεύρεση εφοδίων. Η προσπάθεια των Ελλήνων να τους σταματήσουν απαιτούσε την προώθηση σε θέσεις εγγύτερα της πόλης, όμως αυτό δεν μπορούσε να πραγματοποιηθεί λόγω έλλειψης πυροβολικού. Ο Κολοκοτρώνης διέταξε να ανοιχθεί χαράκωμα (γράνα όπως ήταν η ονομασία της εποχής) βάθους ενός μέτρου, πλάτους δύο και μήκους 700 μέτρων, που ολοκληρώθηκε, μέσα σε τρεις ημέρες. Προς την πλευρά της πόλης, η γράνα είχε τη μορφή αναχώματος. Σκοπός ήταν η αναχαίτιση των οθωμανικών εξορμήσεων, η αποτροπή της προσπάθειας διαφυγής ή ενισχύσεων και η ενθάρρυνση των Ελλήνων να κατεβούν στην πεδιάδα γύρω από την Τρίπολη. Στις 10 Αυγούστου έγινε μάχη των Ελλήνων με δύο Τουρκικά τμήματα, που βρίσκονταν εκατέρωθεν της γράνας, ενός που είχε περάσει σε αναζήτησή τροφής και ενός άλλου που ήρθε από την Τρίπολη για να διευκολύνει την επιστροφή του πρώτου. Έτσι οι Έλληνες βρέθηκαν στη μέση με τον Κολοκοτρώνη να διατάζει να πολεμήσουν «πλάτη με πλάτη» εντός του ορύγματος της γράνας, αντιμετωπίζοντας και τα δύο μέτωπα.

Εικόνα 36: Μάχη χαρακωμάτων - Γράνα

Οι Οθωμανοί υπέστησαν σημαντικές απώλειες, ενώ καίριο πλήγμα ήταν η αδυναμία πλέον εξεύρεσης προμηθειών από τα γύρω χωριά καθώς ο κλοιός είχε στενέψει. Επιπλέον, οι Έλληνες πλησίασαν λίγο μακρύτερα από την απόσταση βολής κανονιού από το τείχος της πόλης, σκάβοντας γράνες και σε άλλα σημεία γύρω από αυτήν. Στις 23 Σεπτεμβρίου του 1821 η Τρίπολη με αποτέλεσμα να εδραιωθεί η επανάσταση στην Πελοπόννησο.

Η άλωση της Τρίπολης δημιούργησε ένα φαινόμενο «ντόμινο» στα κατεχόμενα από τους Τούρκους κάστρα. Ειδικά η φρουρά της Πάτρας επιδίωξε να παραδοθεί στον Κολοκοτρώνη γιατί τηρούσε τις «μπέσες» δηλαδή τις συμφωνίες με τους πολιορκημένους, όπως είχε γίνει και στην Τρίπολη που ο Κολοκοτρώνης είχε συνοδεύσει προσωπικά τα τμήματα που του είχαν παραδοθεί. Ισχυροί παράγοντες όμως, έκαναν ότι μπορούσαν για να αποτρέψουν την παράδοση, φοβούμενοι την περαιτέρω ενίσχυση του ήδη ισχυρού γοήτρου του Κολοκοτρώνη. Όταν τελικά του ανέθεσαν την πολιορκία της Πάτρας, η οποία είχε στο μεταξύ ενισχυθεί και οι Οθωμανοί διοικητές της δεν επιθυμούσαν πλέον να παραδοθούν, η Διοίκηση φρόντισε να μην έχει ικανό αριθμό στρατού και εφοδίων για να την εκπορθήσει. Η περίπτωση της Πάτρας που μαζί με το Ρίο και το Αντίρριο ήταν σημαντικότερα για την επικοινωνία των οθωμανικών δυνάμεων μεταξύ Πελοποννήσου και Δυτικής Ελλάδος, ήταν μία χαρακτηριστική περίπτωση και

δυστυχώς όχι η μοναδική, χαμένης ευκαιρίας που θα μπορούσε εκμεταλλευόμενη κατάλληλα, να έχει οδηγήσει σε ευνοϊκή κατάληξη της επανάστασης, νωρίτερα και υπό καλύτερους όρους.

6.6.3. Μάχη στα Δερβενάκια

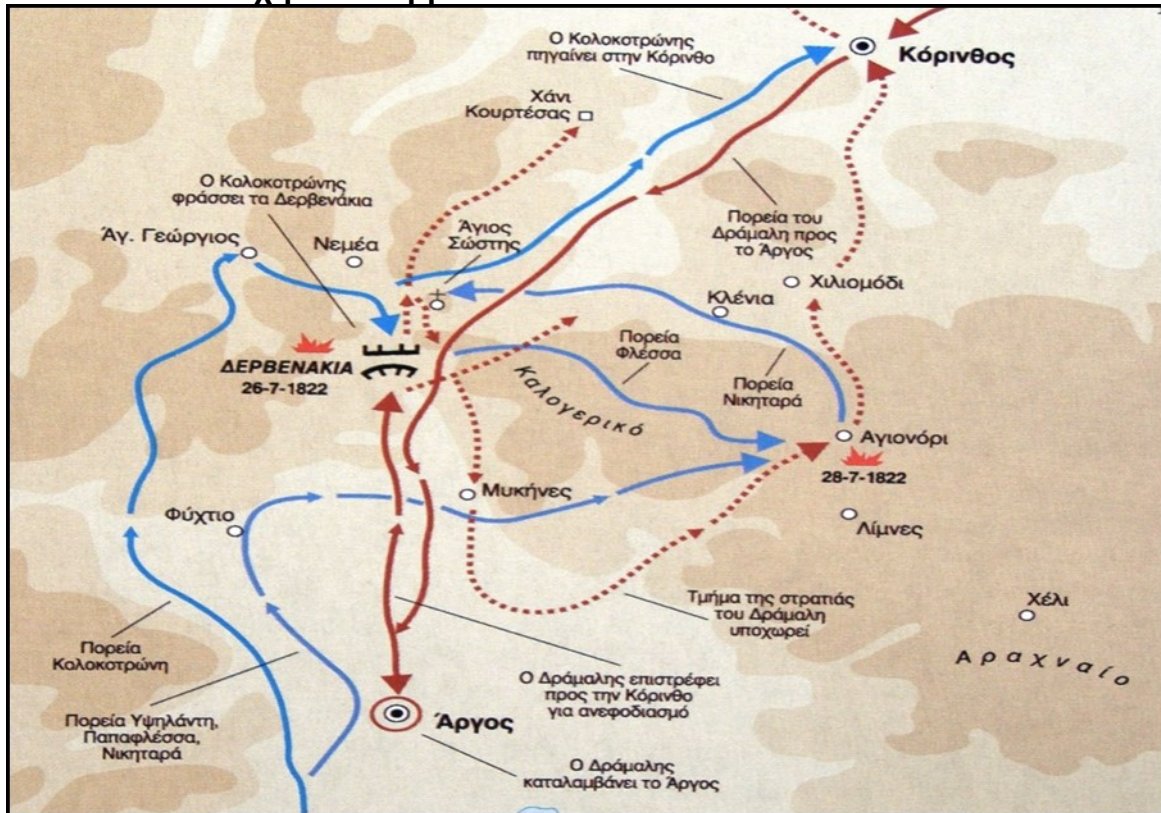
Το 1822 η τουρκική αντίδραση εκδηλώθηκε στη βάση του παρακάτω σχεδίου: «Επέμβαση με δύο στρατιές, από τις οποίες η μία θα καταλάμβανε την Ανατολική και η άλλη την Δυτική Στερεά. Κατόπιν και οι δύο θα εισέβαλλαν στην Πελοπόννησο». Η καταστολή της Επανάστασης ανατέθηκε στον Μαχμούτ Πασά Δράμαλη. Χωρίς να συναντήσει αντίσταση στην Ανατολική Στερεά Ελλάδα, ο Δράμαλης με 25.000 άνδρες προέλασε ταχύτατα και στις 6 Ιουλίου του 1822 στρατοπέδευσε στην Κόρινθο. Μόλις μαθεύτηκε ότι ο Δράμαλης με τον στρατό του πλησιάζει στο Άργος, και ότι λύθηκε η πολιορκία του Ναυπλίου, Κυβέρνηση και βουλευτές αναχώρησαν από το Άργος για τους Μύλους και από εκεί στα πλοία.

Μπροστά στον τρόμο που προκαλούσε η στρατιά του Δράμαλη, ο Κολοκοτρώνης με την τακτική της «καμένης γης¹¹», κατόρθωσε να μετατρέψει το πλεονέκτημα της μεγάλης και ισχυρής στρατιάς του Δράμαλη σε μειονέκτημα, χρησιμοποιώντας το ίδιο το μέγεθος της εναντίον της, δημιουργώντας σοβαρό επισιτιστικό πρόβλημα. Με κατάληψη στρατηγικών θέσεων στην Αργολίδα (κυριότερη απ' όλες ήταν η Λάρισα, η αρχαία Ακρόπολη του Άργους), και άμυνα σε αυτές με συνεχή επαφή και παρεμπόδιση των εχθρικών κινήσεων, πέτυχε την «έρπουσα» προώθηση του Δράμαλη και την εμπλοκή του σε έναν «αγώνα τριβής» που δούλευε υπέρ των Ελλήνων, καθώς κάθε καθυστέρηση σήμαινε μεγαλύτερο επισιτιστικό και εφοδιαστικό πρόβλημα για την Οθωμανική στρατιά.

Ο Κολοκοτρώνης κατόρθωσε να περιορίσει τον στρατό του Δράμαλη στην Αργολίδα, ματαιώνοντας την πορεία του προς την Τρίπολη τον ανάγκασε να πάρει την απόφαση επιστροφής στην Κόρινθο. Το σχέδιο υποχώρησης του Δράμαλη έγινε αντιληπτό από τον Κολοκοτρώνη και παρά τις διαφωνίες των προκρίτων, έσπευσε να καταλάβει τις στενές διαβάσεις που οδηγούσαν από το Άργος στην Κόρινθο, με 2.500 άνδρες.

¹¹ Η εν λόγω τακτική εστίαζε στην καταστροφή της σοδειάς και των σπαρτών, καθώς και στην μόλυνση των πηγών, τακτική που εφάρμοσαν και οι Ρώσοι εναντίον του Ναπολέοντα.

Εικόνα 37: Η Μάχη των Δερβενακίων

Στις 26 Ιουλίου 1822 στα στενά των Δερβενακίων, οι Τούρκοι έχασαν πάνω από 3.000 άνδρες. Ο Δράμαλης και οι εναπομείναντες άνδρες του προσπάθησαν να διαφύγουν την επομένη από την κλεισούρα του Αγιονορίου. Όμως, ο Νικηταράς, ο Υψηλάντης και ο Παπαφλέσσας ήταν εκεί και προκάλεσαν νέες απώλειες στον Δράμαλη στις 28 Ιουλίου. Η σωστή στρατηγική επιλογή έμμεσης αντιμετώπισης του Δράμαλη, η ακριβής επιχειρησιακή εκτίμηση του εχθρικού τρόπου ενεργείας (επιστροφή στην Κόρινθο και όχι προέλαση στην Τρίπολη), ο εντοπισμός και η επιχειρησιακή εκμετάλλευση της ευκαιρίας που δόθηκε στους Έλληνες¹², η άριστη τακτική εκτέλεση της ενέδρας (και μάλιστα διαδοχικών ενεδρών σε κάθε οδό διαφυγής), οδήγησε στην αποτυχία του Τουρκικού σχεδίου καταστολής της επανάστασης.

Η οθωμανική στρατιά έχασε, καθ' όλη τη διάρκεια της εκστρατείας στην Πελοπόννησο, περίπου το ένα πέμπτο της αρχικής δύναμης, σχεδόν το σύνολο του πολεμικού της υλικού και το μεγαλύτερο μέρος των υποζυγίων και των αλόγων, ωστόσο οι απώλειες θα μπορούσαν να αναπληρωθούν. Όμως το

¹² Πλην του Κολοκοτρώνη οι υπόλοιποι οπλαρχηγοί δεν αντιλήφθηκαν τον εχθρικό τρόπο ενεργείας που αφορούσε την επιστροφή στην Κόρινθο και όχι την προέλαση στην Τρίπολη.

ψυχολογικό αποτέλεσμα ήταν τόσο βαρύ που χρειάστηκαν σχεδόν δύο χρόνια και αλλαγή στρατηγικής από την Πύλη για την επόμενη Οθωμανική ενέργεια εναντίον των Ελλήνων.

6.6.4. Η Πυρπόληση της οθωμανικής Ναυαρχίδας στη Χίο

Στις 6 Ιουλίου 1822 πυρπολήθηκε η οθωμανική Ναυαρχίδα έξω από το λιμάνι της Χίου, η οποία ήταν ένα από τα ισχυρότερα και πολυτιμότερα πλοία του στόλου.

Εικόνα 38: Πυρπόληση της οθωμανικής Ναυαρχίδας (Νικηφόρος Λύτρας)

Η πυρπόληση ήταν η απάντηση των επαναστατών στην καταστροφή της Χίου η οποία έπληξε ένα από τα Επαναστατικά Κ.Β. που εστιάζονταν στον τομέα της θέλησης.

Μέσω της πυρπόλησης της ναυαρχίδας επλήγη ένα από τα Κ.Β. του αντιπάλου, καθώς απωλέσθη σχεδόν το σύνολο των υψηλόβαθμων Αξιωματικών και Επιτελών του οθωμανικού στόλου συμπεριλαμβανομένου του Καπουδάν Πασά (Αρχηγού του Ναυτικού), καταστράφηκε μία από τις πολυτιμότερες

μονάδες του στόλου και καταρρακώθηκε το ηθικό των Οθωμανών. Η σφαγή της Χίου και η ανατίναξη της οθωμανικής ναυαρχίδας συγκαταλέγονται στα σημεία καμπής του αγώνα, διότι συνετέλεσαν στην μεταστροφή του κλίματος της ευρωπαϊκής κοινής γνώμης υπέρ της επανάστασης. Με την ανατίναξη της ναυαρχίδας εκτός των Οθωμανών, έχασαν τη ζωή τους και αρκετοί Ευρωπαίοι Αξιωματούχοι, οι οποίοι αν και Χριστιανοί παρευρίσκονταν επί της ναυαρχίδας, στους εορτασμούς για το μπαϊράμι.

6.6.5. Η Ναυμαχία των Σπετσών

Η ναυμαχία των Σπετσών πραγματοποιήθηκε στις 8 Σεπτεμβρίου 1822. Στόχος των Οθωμανών ήταν:

- Η καταστροφή των Σπετσών που αποτελούσε Επαναστατικό Κ.Β., καθώς ήταν μία από τις τρεις κύριες βάσεις του επαναστατικού ναυτικού.
- Ο ανεφοδιασμός της στρατιάς του Δράμαλη από θαλάσσης που αποτελούσε Οθωμανικό ΑπΣ.
- Ο ανεφοδιασμός του Ναυπλίου, που αποτελούσε Οθωμανικό ΑπΣ., το οποίο πολιορκείται από τους Επαναστάτες.

Η ήττα των Οθωμανών στην ναυμαχία των Σπετσών οδήγησε στη διάλυση της στρατιάς του Δράμαλη λόγω έλλειψης εφοδίων, στην παράδοση της Οθωμανικής Φρουράς του Ναυπλίου, καθώς και στον αποκεφαλισμό του Οθωμανού Ναυάρχου από τον Σουλτάνο.

6.6.6. Τα γεγονότα στη Δυτική Ελλάδα

Μετά την εξουδετέρωση του Αλή Πασά από τον Χουρσήτ, τον Ιανουάριο του 1822, οι Οθωμανοί ετοιμάστηκαν να εκστρατεύσουν στο Μοριά με δύναμη 36.000 Τουρκαλβανών. Οι Τσάμηδες σύμμαχοί τους φοβούνταν τους Σουλιώτες και, προκειμένου να μην αφήσει εκκρεμότητες, ο Χουρσήτ τους πρότεινε συνθήκη ειρήνης. Όταν οι Σουλιώτες αρνήθηκαν τους πολιορκήσε.

Οι Σουλιώτες ζήτησαν ενισχύσεις από την Πελοπόννησο και οι Επαναστάτες ανταποκρίθηκαν, καθώς μια εκστρατεία στην Ήπειρο εξυπηρετούσε την επανάσταση, διότι θα ανακοπτόταν η πορεία των Τούρκων προς την Αιτωλοακαρνανία, ενώ η επανάσταση θα εδραιωνόταν στο Μοριά. Η εκστρατεία ανατέθηκε στο Μαυροκορδάτο, που στερείτο στρατιωτικής γνώσης, ενώ το στράτευμα απαρτιζόταν από ετερόκλητα σώματα, κλεφταρματολών, φιλελλήνων και ενός μικρού τακτικού σώματος. Οι ασυντόνιστες κινήσεις, η ανεξάρτητη δράση και η έλλειψη εφοδίων και τα τακτικά λάθη οδήγησαν γρήγορα τις ελληνικές δυνάμεις σε αποσύνθεση και τους Σουλιώτες να διαπραγματευθούν την εγκατάλειψη της πατρίδας τους στην οποία μόλις είχαν επιστρέψει.

Οι δυνάμεις του Μαυροκορδάτου αφού υπέστησαν ήττα στην περιοχή της Πλάκας, στις 22 Ιουνίου 1822, απώλεσαν και τα λίγα πλοία που είχαν στον Αμβρακικό. Αντί να αποφασιστεί η υποχώρηση, οι ελληνικές δυνάμεις παρασύρθηκαν σε αγώνα φθοράς έναντι ισχυρότερης δύναμης. Στο Κομπότι διεξήχθη αγώνας σε κατοικημένους τόπους, όπου 150 αγωνιστές αντιμετώπισαν 1.000 Τουρκαλβανούς. Την κατάσταση έσωσε η ενίσχυση από άλλα στρατιωτικά

σώματα. Η περίπτωση είναι παρόμοια με τη μάχη σε κατοικημένους τόπους στο Λεβίδι.

Εικόνα 39: Οι συγκρούσεις στη Δυτική Ελλάδα

Η επιμονή των φιλελλήνων να πολεμήσουν σε μάχη εκ παρατάξεως έναντι ισχυρότερου εχθρού, οδήγησε στη Μάχη του Πέτα, στις 4 Ιουλίου 1822. Στο Πέτα σημειώθηκε διχογνωμία για το σχέδιο μάχης, διότι οι Φιλέλληνες ήθελαν να πολεμήσουν ανοιχτά χωρίς προφυλάξεις, ενώ οι Έλληνες σύστηναν ταμπούρια και λήψη

θέσης μάχης στα υψώματα, προκειμένου να αποφύγουν το οθωμανικό ιππικό. Χαρακτηριστική ήταν η φράση του Ιταλού Τορέλλα, ο οποίος είπε ότι «εμείς έχουμε τα στήθη μας για προχώματα». Ο Κιουταχής εκμεταλλεύτηκε τις αδράνειες, την αδυναμία συντονισμού μεταξύ τακτικών και άτακτων στρατευμάτων και τα τακτικά λάθη των Επαναστατών, με αποτέλεσμα η ελληνική δύναμη 2.000 αντρών να διαλυθεί από τους 8.000 Τουρκαλβανούς.

Στη συνέχεια οι Οθωμανοί πολιορκήσαν το Μεσολόγγι για τρεις μήνες, με δύναμη 12.000 άντρες, έναντι 1.700 Ελλήνων. Τα Χριστούγεννα του 1822 οι Οθωμανοί υπό τους Κιουταχή και Ομέρ Βρυώνη έλυσαν την 1^η πολιορκία του Μεσολογγίου, μετά από αποτυχημένη έφοδο. Τα στρατεύματα αυτά δεν καταδιώχθηκαν από ελληνικές δυνάμεις και κατόρθωσαν να απαγκιστρωθούν, με αποτέλεσμα να χρησιμοποιηθούν εκ νέου σε επόμενες επιχειρήσεις στη Στερεά Ελλάδα.

Τα γεγονότα του 1822 στη Δυτική Ελλάδα αποτέλεσαν χαμένες ευκαιρίες για την περαιτέρω εδραίωση της Επανάστασης στη Ρούμελη και την Ήπειρο και στέρησαν σημαντικές δυνάμεις από τον αγώνα.

6.6.7. Ναυμαχία του Γέροντα

Ο Ιμπραήμ ακολουθώντας το στρατηγικό σχέδιο του Σουλτάνου, που αποσκοπούσε στην καταστολή¹³ της επανάστασης μέσω της ταυτόχρονης επίθεσης του Κιουταχί από το βορά και του Ιμπραήμ από το νότο, χρησιμοποίησε στην κίνησή του από την Αλεξάνδρεια προς την Πελοπόννησο, ως ενδιάμεσους σταθμούς την Αλικαρνασσό της Μικράς Ασίας και τη Σούδα της Κρήτης.

Εικόνα 40: Οι ναυτικές επιχειρήσεις του ενωμένου Οθωμανοαιγυπτιακού Στόλου

Ο προβληματισμός του Ιμπραήμ έγκειτο στην ασφαλή μεταφορά ενός στρατεύματος 26.000 ανδρών και 2.000 αλόγων, συνοδευόμενων από τα αντίστοιχα εφόδια και πυρομαχικά, εντός 300 μεταγωγικών πλοίων, τα οποία προστατεύονταν από 100 Πολεμικά. Ο Ελληνικός Στόλος διέθετε 70 πλοία. Οι αντίπαλοι πραγματοποίησαν από τον Αύγουστο έως το Νοέμβριο του 1824 μια σειρά συμπλοκών στα Δωδεκάνησα και το Κρητικό Πέλαγος, στις οποίες

¹³ Στην παρούσα χρονική περίοδο υπήρξε σαφέστατη αλλαγή του Αντικειμενικού Σκοπού του Σουλτάνου, λόγω της εγγενούς αδυναμίας του για την ανακατάληψη της Πελοποννήσου με ίδια μέσα. Ως εκ τούτου, ο Σουλτάνος συμμάχησε με τον Πασά της Αιγύπτου, με σκοπό την εξάλειψη της Επανάστασης, με αντάλλαγμα την παραχώρηση της Πελοποννήσου στον Ιμπραήμ για εποικισμό.

συγκαταλέγεται και η ναυμαχία του Γέροντα, με αποτέλεσμα την πρόκληση σημαντικότερων απωλειών στις ενωμένες δυνάμεις των Τούρκων και Αιγυπτίων που ανέρχονται σε 12.000 νεκρούς και 4.000 αιχμαλώτους. Στις παραπάνω απώλειες συνυπολογίζονται και οι θάνατοι λόγω ασθενειών των οθωμανοαιγυπτιακών στρατευμάτων, τα οποία ήταν εφοδιασμένα μόνο με καλοκαιρινό ιματισμό, καθώς ο Ιμπραήμ στο σχεδιασμό του εκτιμούσε ότι τα στρατεύματά του θα αποβιβάζονταν στην Πελοπόννησο εντός ενός μήνα και όχι σε επτά, με αποτέλεσμα την απουσία τόσο χειμερινών στολών, όσο και των απαιτούμενων ποσοτήτων τροφίμων. Από ελληνικής πλευράς οι απώλειες ήταν ελάχιστες, ενώ παράλληλα διασώθηκε και η ιδιαίτερα δραστήρια Σάμος που, υπό τον Λυκούργο Λογοθέτη, αποτελούσε Επαναστατικό ΑπΣ..

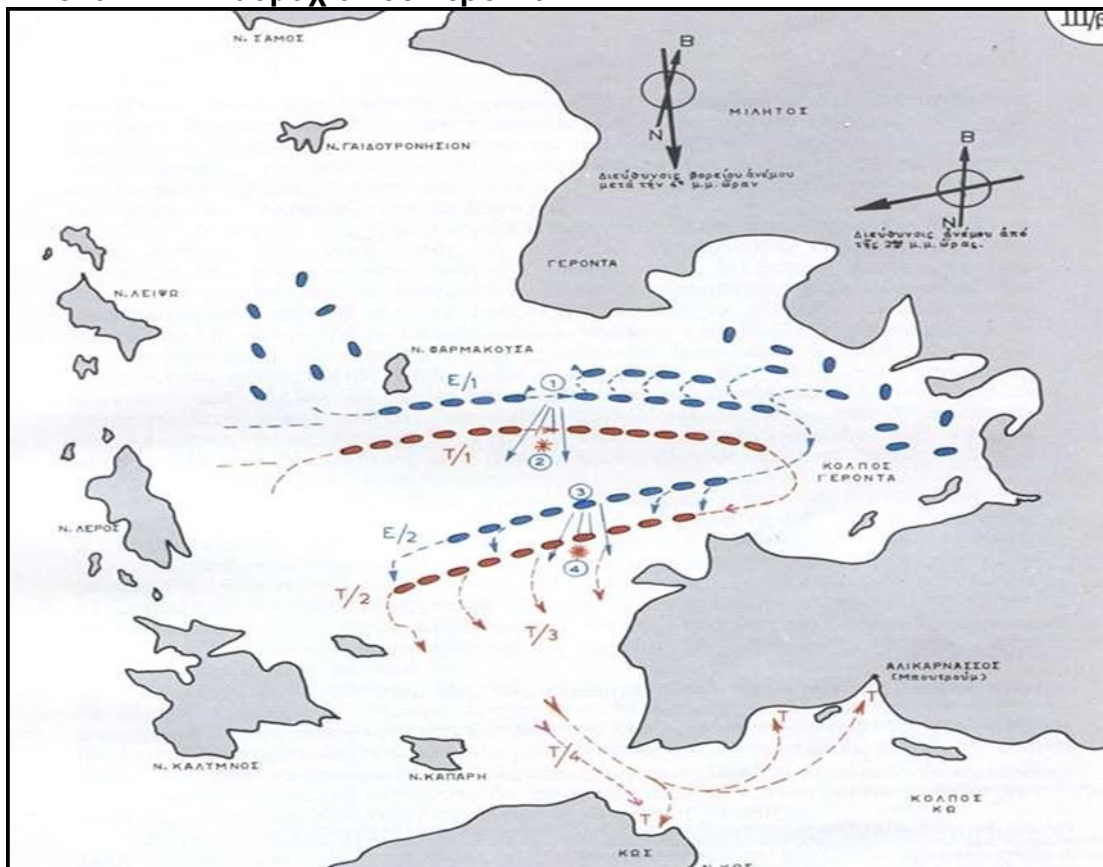
Λίγο πριν την έναρξη της ναυμαχίας του Γέροντα, η οποία πραγματοποιήθηκε στο στενό μεταξύ Καλύμνου και Μικρασιατικών παραλίων στις 29 Αυγούστου 1824, ο ελληνικός στόλος ακινητοποιήθηκε λόγω νηνεμίας. Τότε ο Μιαούλης έδωσε εντολή να ρυμουλκηθούν τα πλοία με βάρκες έξω από το στενό, για να βρουν ευνοϊκό άνεμο. Παράλληλα απέστειλε πυρπολικά για την διάσπαση της διάταξης του οθωμανοαιγυπτιακού Στόλου, ο οποίος για να τα αντιμετωπίσει διέλυσε τον σχηματισμό του. Ακολούθως, βρίσκοντας ευνοϊκό άνεμο ο ελληνικός στόλος διείσδυσε στις γραμμές του εχθρικού στόλου που δεν είχε προλάβει ακόμα να ανασυνταχθεί προκαλώντας μεγάλες απώλειες. Αν η ναυμαχία δινόταν κατά παράταξη ο Ελληνικός Στόλος δεν θα είχε καμία ελπίδα επικράτησης.

Χαρακτηριστική είναι η αναφορά του Γάλλου Ναυάρχου Edmond Jurien de la Graviere, ο οποίος δήλωσε για τη ναυμαχία τα εξής: *«Η παγκόσμια Ναυτική ιστορία ίσως να μην έχει σελίδα περισσότερο ενδιαφέρουσα από αυτήν, για ένα ναυτικό»*.

Η Ναυμαχία του Γέροντα αποτέλεσε μία μεγάλη νίκη, ενώ και στην συνέχεια ο ενωμένος ελληνικός στόλος κατάφερε να νικήσει τον οθωμανοαιγυπτιακό Στόλο σε άλλες δύο ναυμαχίες στην Σούδα και στο Ηράκλειο, εμποδίζοντας την αποβίβαση των στρατευμάτων του Ιμπραήμ στην Σούδα. Όταν στα μέσα του Νοεμβρίου του 1824, ο ελληνικός στόλος επέστρεψε στις βάσεις του λόγω οικονομικών προβλημάτων και εκτέλεσης επισκευών, ο αιγυπτιακός στόλος ανασυντάχθηκε και αναδιοργανώθηκε στην Ρόδο στο τέλος Νοεμβρίου. Μέχρι το

τέλος Δεκεμβρίου οι αιγυπτιακές δυνάμεις αποβιβάσθηκαν στην Κρήτη¹⁴ και προετοιμάσθηκε η εισβολή στην Πελοπόννησο. Τελικά, τον Φεβρουάριο του 1825 ο Ιμπραήμ διεκπεραιώνεται στη Μεθώνη της Πελοποννήσου, που αποτελούσε οθωμανικό προγεφύρωμα και είχε παραμείνει στα χέρια των Οθωμανών .

Εικόνα 41: Η Ναυμαχία του Γέροντα

Η εν λόγω ναυμαχία αποτέλεσε Σημείο Καμπής του αγώνα, καθώς εάν είχε ηττηθεί ο ελληνικός στόλος, η επανάσταση θα είχε σβήσει πριν προλάβουν να επέμβουν οι Ευρωπαίοι και η ναυμαχία του Ναβαρίνου δεν θα είχε γίνει ποτέ. Η ναυμαχία του Γέροντα καθυστέρησε επί επτάμηνο την αποβίβαση του Ιμπραήμ στην Πελοπόννησο (όπως παρομοίως καθυστέρησαν οι Γερμανοί στον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο την επίθεσή τους στη Ρωσία, λόγω της ελληνικής αντίστασης). Όμως το γεγονός αυτό δεν έτυχε κατάλληλης εκμετάλλευσης από τους επαναστάτες, ούτως ώστε να οργανωθούν καλύτερα για την αντιμετώπισή του Ιμπραήμ στη στεριά.

¹⁴ Η επανάσταση στην Κρήτη είχε σχεδόν σβήσει και ως εκ τούτου, το νησί ήταν κατάλληλο να χρησιμοποιηθεί ως ορμητήριο του Ιμπραήμ και χώρος στρατολογίας. Επιπροσθέτως, η Κρήτη φιλοξενούσε μεγάλο και εμπειροπρόλομο οθωμανικό πληθυσμό.

Από την εν λόγω ναυμαχία μας έχει κληροδοτηθεί η φράση «μου έκανε τα νεύρα τσατάλια» (μου κατέστρεψε τα νεύρα) από το όνομα της βραχονησίδας της Μικράς Ασίας Τσατάλ, εγγύς της οποίας πραγματοποιήθηκε η ναυμαχία.

Χρήζει δε επισήμανσης το γεγονός ότι την χρονική περίοδο που αναλύουμε ο ελληνικός στόλος πολεμούσε επί επτά συνεχόμενους μήνες με το σύνολο των δυνάμεών του. Λόγω λανθασμένων αποφάσεων της τότε Κυβερνώσας ομάδας (μην ξεχνάμε ότι ο 2ος και καταστροφικός εμφύλιος βρίσκεται στην κορύφωσή του αυτή την περίοδο), έχουν χαθεί η Κάσος και τα Ψαρά με μεγάλο μέρος των πλοίων και των πληρωμάτων τους. Δηλαδή ο ελληνικός στόλος έχει χάσει δύο προκεχωρημένες βάσεις στον χώρο των επιχειρήσεων και σημαντικό αριθμό μονάδων και πληρωμάτων. Ως εκ τούτου, με στρατηγικούς όρους, ο ελληνικός στόλος στερείται πλέον της κρίσιμης μάζας και των ναυτικών βάσεων, που απαιτούνται για να αντιμετωπιστεί η συνολική οθωμανικοαιγυπτιακή απειλή και να συντηρηθεί αποτελεσματικός ο ρυθμός μάχης σε βάθος χρόνου. Παρόλο που έχει βγει νικητής ο ελληνικός στόλος επιδεικνύοντας μαχητική ανωτερότητα, είναι υποχρεωμένος να αποσυρθεί στα μέσα Νοεμβρίου για επισκευές, αφήνοντας ελεύθερο το πεδίο μάχης στον αντίπαλο.

6.6.8. Προσπάθεια πυρπόλησης του Αιγυπτιακού ναυστάθμου της Αλεξάνδρειας

Παράλληλα με τα τεκταινόμενα στο πεδίο επιχειρήσεων του Νοτίου Αιγαίου και του Κρητικού Πελάγους, που αναλύθηκαν στην προηγούμενη παράγραφο, επισημαίνεται και η προσπάθεια του Κανάρη να πυρπολήσει τον Αιγυπτιακό στόλο μέσα στο λιμάνι της Αλεξάνδρειας τον Ιούλιο του 1825, που αποτελούσε Οθωμανικό Κ.Β. Αν και αποτυχημένη, καταδεικνύει την εξαιρετική τακτική που υιοθετήθηκε, κατά την οποία, ως παραπλάνηση υψώθηκαν Ρωσικές σημαίες στα ελληνικά πλοία, καθώς αυτά προσέγγιζαν το λιμένα της Αλεξάνδρειας. Σε περίπτωση επιτυχούς κατάληξης της επιχείρησης θα αποστερείτο ο Ιμπραήμ από κρίσιμες εφεδρείες στην εκστρατεία του στην Πελοπόννησο. Αντίστοιχη καταδρομική επιχείρηση επαναλήφθηκε 2 έτη αργότερα πάλι με τον Κανάρη επικεφαλής, όπου για ακόμα μία φορά ο αντίθετος άνεμος απέτρεψε την επιτυχία του εγχειρήματος.

Τέλος τον Μάρτιο του 1826 καταστρώθηκε σχέδιο δημιουργίας δεύτερου μετώπου έναντι του Ιμπραήμ στον Λίβανο, μέσω της ενίσχυσης του επαναστατικού κινήματος του Λιβανέζου Εμίρη Μπεσίρ, με τη συμμετοχή δεκατεσσάρων ελληνικών πλοίων. Το εν λόγω σχέδιο το οποίο ήταν απότοκο ιδιωτικής πρωτοβουλίας, τελικά δεν καρποφόρησε διότι στερούνταν ελληνικής νομιμοποίησης από την επαναστατική αρχή, που αποτελούσε όρο απαράβατο του Εμίρη για να συνδράμει με μέσα και δυνάμεις στην υλοποίηση του όλου εγχειρήματος.

6.6.9. Μάχη στους Μύλους της Λέρνης

Στις αρχές του Φεβρουαρίου του 1825 ο Ιμπραήμ ανεμπόδιστος αποβίβασε τα πρώτα του τμήματα στην Μεσσηνία καθώς η Μεθώνη και η Κορώνη παρέμεναν πάντα στους Οθωμανούς. Σταδιακά αφού εδραιώθηκε, επιδόθηκε με πολύ γρήγορο ρυθμό στην καταστολή της επανάστασης, καταλαμβάνοντας πόλεις που είχαν απελευθερωθεί με μεγάλη προσπάθεια από τους επαναστάτες, με χαρακτηριστικότερη αυτή της Τρίπολης. Η πρώτη ήττα του Ιμπραήμ, ύστερα από επανειλημμένες νίκες του κατά των ελληνικών στρατευμάτων στην Πελοπόννησο, ήταν στους Μύλους, ενώ το σημείο καμπής για να λυθεί το στρατηγικό αδιέξοδο που είχε φέρει η παρουσία του Ιμπραήμ στην Πελοπόννησο ήλθε πολύ αργότερα με την ναυμαχία του Ναβαρίνου.

Συγκεκριμένα ο Ιμπραήμ μετά τις μάχες στο Κρεμμύδι, το Μανιάκι και την Τραμπάλα, κατόρθωσε να εδραιώσει τη θέση του στην Πελοπόννησο, επιτυγχάνοντας τον επιχειρησιακό του στόχο με την κατάληψη της Τριπόλεως. Έχοντας επιβληθεί στα πεδία των μαχών φάνταζε ανίκητος στα μάτια των Ελλήνων. Χαρακτηριστικά, ο Κολοκοτρώνης μετά την μάχη της Τραμπάλας (5 έως 7 Ιουνίου 1825), είπε χαρακτηριστικά για τον Ιμπραήμ: «Ο Μπραΐμης δεν έμοιαζε με τους Τούρκους Πασάδες. Είναι Στρατηγός της επιστήμης με επιτελείς και άφθονα πολεμικά μέσα». Επόμενός του στόχος ήταν το Ναύπλιο.

Στους Μύλους της Λέρνης¹⁵, επτά χιλιόμετρα νότια του Άργους, υπήρχαν μεγάλα αποθέματα δημητριακών, τα οποία είχε συγκεντρώσει εκεί η κυβέρνηση για τον εφοδιασμό του στρατού του Κολοκοτρώνη. Οι Μύλοι λειτουργούσαν ως επίνειο της Τριπόλεως, και ήταν φυσικά οχυρή θέση, καθώς περιβαλλόταν από ελώδη περιοχή, ενώ προσφερόταν ως εξαιρετική θέση για την υπεράσπιση του

¹⁵Περιοχή γνωστή από τον δεύτερο άθλο του Ηρακλή.

Ναυπλίου. Η σπουδαιότητα των Μύλων οφειλόταν επίσης στο ότι από εκεί θα μετέφεραν νερό στο Ναύπλιο, στην περίπτωση που ο Ιμπραήμ κατέστρεφε το υδραγωγείο της πόλης. Παρόλα αυτά, η περιοχή ήταν ανοχύρωτη.

Στους Μύλους έδρασαν ο Υψηλάντης, ο Μακρυγιάννης και ο Μαυρομιχάλης με δύναμη 500 ανδρών και την υποστήριξη από τα πυροβόλα τριών πολεμικών βρικίων. Ο Άγγλος ναύαρχος Χάμιλτον και ο Γάλλος Δε Ριγνύ παρακολουθούσαν τις προετοιμασίες οχυρώσεων και αργότερα την εξέλιξη της μάχης. Μάλιστα ο Μακρυγιάννης φαίνεται να απάντησε σε παρατήρηση του Δε Ριγνύ ότι οι θέσεις άμυνας είναι αδύνατες, λέγοντας: «μπορεί να είναι αδύνατες οι θέσεις και εμείς, είναι όμως δυνατός ο θεός που μας προστατεύει και παρηγορούμαστε μ' έναν τρόπο, ότι η τύχη μας έχει τους Έλληνες πάντοτε ολίγους και όταν οι λίγοι πάρουν την απόφαση να πεθάνουν, λίγες φορές χάνουν και πολλές κερδίζουν».

Εικόνα 42: Η Μάχη στους Μύλους της Λέρνης

Στις 13 Ιουλίου 1825 οι Αιγύπτιοι εξαπέλυσαν γενική επίθεση. Τρεις φορές όρμησαν εναντίον της δεξιάς πτέρυγας των Ελλήνων, αλλά και τις τρεις φορές απωθήθηκαν. Στη διάρκεια της μάχης οι Έλληνες παρατηρώντας την αδράνεια των αντιπάλων στρατιωτών χωρίς τους επικεφαλής, επικέντρωσαν τα πυρά τους

εναντίον των αξιωματικών των Αιγυπτίων, αποσυντονίζοντας τις επιθέσεις τους. Ο Ιμπραήμ αναγκάστηκε τελικά να υποχωρήσει προς την Τρίπολη και εν συνεχεία να σπεύσει σε βοήθεια του Κιουταχί στο Μεσολόγγι. Η μάχη των Μύλων ήταν η πρώτη μεγάλη νίκη των Ελλήνων κατά του Ιμπραήμ και του τακτικού του στρατού, έπειτα από συνεχείς ήττες, ενώ απέτρεψε και την κατάληψη του Ναυπλίου.

Μέσω αυτής της μάχης οι επαναστάτες συνειδητοποίησαν πως οι μόνες διαθέσιμες επιλογές στη σύγκρουσή τους με τα στρατεύματα του Ιμπραήμ ήταν δύο: οι τακτικές ανταρτοπολέμου εναντίον απομονωμένων μικρών εχθρικών δυνάμεων και οι αντιμετώπιση των Αιγυπτίων από φυσικά οχυρές θέσεις, χάρη στις οποίες θα αντισταθμίζονταν τα πλεονεκτήματα που ο τακτικός στρατός του αντιπάλου διέθετε στη μάχη κατά παράταξη. Έτσι, ενώ η επανάσταση είχε σχεδόν καμφθεί, οι αιφνιδιαστικές νυχτερινές επιθέσεις, οι ενέδρες από οχυρές θέσεις, οι επιχειρήσεις δολιοφθοράς σε εφοδιοπομπές, στάθηκαν ικανές να περιορίσουν την ορμή του Ιμπραήμ κερδίζοντας πολύτιμο χρόνο.

Ο Αιγύπτιος Στρατηγός προσπάθησε να προκαλέσει τον Κολοκοτρώνη σε μια αποφασιστική μάχη στέλνοντάς του επιστολή στην οποία τον χαρακτήριζε δειλό. Ο Γέρος του Μωριά απάντησε: «Δεν μπορείς να κάνεις τον παλικαρά σέρνοντας μαζί σου τόσο ασκέρι και τα επιτελεία και την επιστήμη της Ευρώπης. Αν είσαι πραγματικά παλικάρι, όπως μου γράφεις, πάρε όσους ανθρώπους σου θελήσεις, να πάρω και εγώ άλλους τόσους και έλα να κάνουμε δίκαιο πόλεμο. Ή αν αγαπάς πάλι έλα μονάχος σου εσύ και μονάχος μου εγώ να μετρηθούμε»!

Εν κατακλείδι, εκείνη η εποχή χαρακτηρίζεται από στρατηγικό αδιέξοδο. Ο Ιμπραήμ επικρατούσε στρατιωτικά αλλά δεν εξάλειψε την Επανάσταση. Από ελληνικής πλευράς αν και δεν σημειώθηκε κάποια αποφασιστική νίκη εναντίον του Ιμπραήμ, εν τούτοις επιτεύχθηκαν νίκες που εμπόδισαν την επίτευξη των στόχων του (κατάληψη Μάνης) και ανέτρεψαν τη στρατηγική του. Η διατήρηση των εστιών αντίστασης επέτρεψε τη συνέχιση αναζήτησης λύσης του ελληνικού ζητήματος στο διπλωματικό πεδίο, κερδίζοντας χρόνο για τις απαραίτητες ζυμώσεις, που οδήγησαν αφενός στη συνθήκη του Λονδίνου και τη ναυμαχία του Ναβαρίνου και αφετέρου σε οικονομική αιμορραγία για την οθωμανική πλευρά. Ωστόσο, περισσότερος χρόνος σήμαινε και περισσότερη εξαθλίωση του πληθυσμού και καταστροφή της γης της Πελοποννήσου και της οικονομίας της, που ήταν ήδη

εξαθλιωμένη από τον εμφύλιο πόλεμο, καθώς ο Ιμπραήμ είχε συμπεριλάβει στους αντικειμενικούς του σκοπούς την καταστροφή των περιοχών και του πληθυσμού που υποστήριζε τους επαναστάτες, όπως συχνά γίνεται στις επιχειρήσεις κατά ανταρτικών στρατιωτικών δυνάμεων. Το σύνθημα της Επανάστασης «Ελευθερία ή Θάνατος» χαρακτήριζε με ακρίβεια αυτό το στρατηγικό αδιέξοδο.

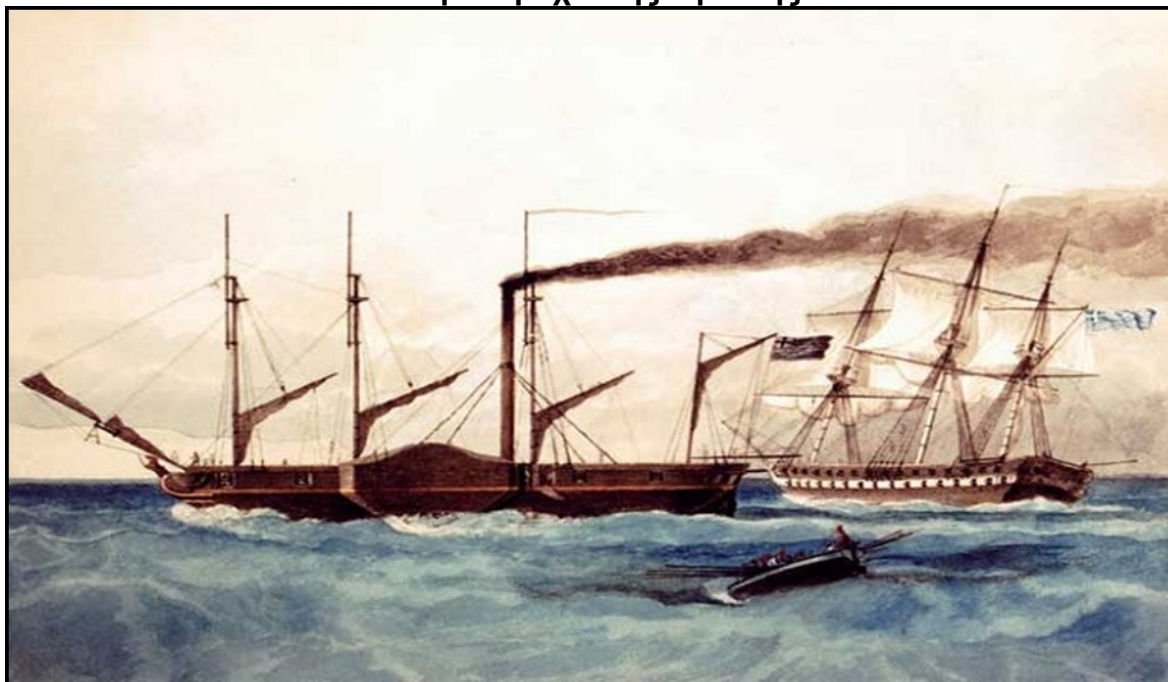
6.6.10. Απόπειρα αιχμαλωσίας του Ιμπραήμ

Το 1827 ο Ιμπραήμ κυριαρχούσε στην Πελοπόννησο, ενώ ο Κιουταχής στη Ρούμελη. Το Μάιο οι επαναστάτες επιχειρώντας να πλήξουν καίρια ένα από τα Οθωμανικά Κ.Β., σχεδίασαν να αιχμαλωτίσουν τον Ιμπραήμ. Μία μοίρα σκαφών του επαναστατικού στόλου κινήθηκε εναντίον σκαφών του αιγυπτιακού στόλου που συνόδευαν τον Ιμπραήμ, καθώς αυτός βρισκόταν εν πλω, παραπλέοντας τα ύδατα της βορειοδυτικής Πελοποννήσου. Ο Αιγύπτιος στρατηγός πρόλαβε μόλις την τελευταία στιγμή να αποβιβαστεί στην ξηρά διαφεύγοντας την σύλληψη.

6.6.11. Η Ναυμαχία της Αγκάλης (Ιτέα)

Στις 17 Σεπτεμβρίου 1827 έλαβε χώρα η Ναυμαχία της Αγκάλης, κατά την οποία το ατμοκίνητο ΚΑΡΤΕΡΙΑ κατέστρεψε 9 αντίπαλα πλοία με ισάριθμες βολές πυροβόλων, σε αντίθεση με τον καταιγισμό πυρός που απαιτείτο μέχρι τότε.

Εικόνα 43: Το ΚΑΡΤΕΡΙΑ στη ναυμαχία της Αγκάλης

Επίσης αποκατέστησε την επικοινωνία των επαναστατικών τμημάτων Πελοποννήσου και Στερεάς Ελλάδας που αποτελούσαν Επαναστατικό ΑπΣ., ενώ παράλληλα εξόργισε τον Ιμπραήμ, ο οποίος αποφάσισε να σπάσει την ανακωχή

που επιβαλλόταν από τη Συνθήκη του Λονδίνου και να εφοδιάσει την Πάτρα, στέλνοντας ισχυρή μοίρα πλοίων, παρά την υπόσχεση που είχε δώσει στον Βρετανό Ναύαρχο Κόδριγκτον. Βρετανική μοίρα πλοίων την Αιγυπτιακή Μοίρα αναγκάζοντας τα πλοία να επιστρέψουν στο Ναβαρίνο. Η εν λόγω ναυμαχία όξυνε τις σχέσεις του Ιμπραήμ, με τον Κόδριγκτον, με αποτέλεσμα οι «διαφορές» τους να λυθούν λίγο αργότερα στο Ναβαρίνο με την πανωλεθρία του οθωμανοαιγυπτιακού Στόλου.

Αυτής της ναυμαχίας είχε προηγηθεί η καταστροφή του Γαλαξιδίου 6 έτη νωρίτερα την 22α Σεπτεμβρίου 1821, μετά από κοινή βρετανική και οθωμανική δράση. Οι Οθωμανοί επιδόθηκαν σε σφαγή των ηλικιωμένων κατοίκων του Γαλαξιδίου που είχαν παραμείνει στις εστίες τους, ενώ κατέσχεσαν τα 34 μεγαλύτερα πλοία από το στόλο του Γαλαξιδίου και όλα τα άλλα τα έκαψαν. Όμως έξι χρόνια αργότερα, οι γεωπολιτικές επιδιώξεις και τα συμφέροντα των Βρετανών είχαν αντιστραφεί, με αποτέλεσμα την συμμετοχή τους στη ναυμαχία του Ναβαρίνου.

6.6.12. Η Ναυμαχία του Ναβαρίνου

Η Συνθήκη του Λονδίνου του 1827 όριζε ότι σε περίπτωση που κάποιο από τα εμπλεκόμενα μέρη διέκοπτε την ανακωχή, στόλος αποτελούμενος από πολεμικά πλοία της Βρετανίας, Γαλλίας και Ρωσίας θα παρεμβάλλονταν μεταξύ των αντιμαχομένων, ενώ παράλληλα θα απέφευγαν οι ναυτικές πολεμικές μοίρες των Μεγάλων Δυνάμεων να εμπλακούν σε εχθροπραξίες. Χρησιμοποιώντας τη σύγχρονη ορολογία, οι οδηγίες αναφέρονταν σε επιβολή της ειρήνης (peace enforcement) και όχι σε επίτευξη της ανακωχής (peacemaking). Ο συμμαχικός στόλος, που υπερτερούσε στους τομείς της πειθαρχίας και της εκπαίδευσης, διέθετε συνολικά 27 πλοία έναντι του τριπλάσιου αριθμητικά στόλου του Ιμπραήμ.

Στις 20 Οκτωβρίου 1827 οι σύμμαχοι εισήλθαν στον κόλπο του Ναβαρίνου όπου ναυλοχούσε ο Στόλος του Ιμπραήμ, με σκοπό τη στενότερη επιτήρησή του. Σποραδικά πυρά Αιγυπτίων σκοπευτών και κινήσεις πυρπολικών εναντίων του Βρετανικού Στόλου έδωσαν το έναυσμα της ναυμαχίας, κατά την οποία απωλέσθησαν τουλάχιστον 6.000 άνδρες, καθώς και τα 2/3 του Στόλου του Ιμπραήμ, με αποτέλεσμα να εξουδετερωθεί η μεγαλύτερη στρατηγική απειλή κατά της Επανάστασης. Ο Συμμαχικός Στόλος απώλεσε 174 άνδρες και δεν έχασε πλοία.

Εικόνα 44: Η Ναυμαχία του Ναβαρίνου (Abroise Garneray)

Μετά τη ναυμαχία, η Γαλλία και η Ρωσία χαιρέτισαν την νίκη του συμμαχικού στόλου με ενθουσιασμό, ενώ η Βρετανία χαρακτήρισε την ναυμαχία «ατυχές και απαίσιο γεγονός». Οι δε Οθωμανοί ζήτησαν αποζημίωση από τις συμμαχικές κυβερνήσεις για την καταστροφή του Στόλου τους.

6.6.13. Η Μάχη της Πέτρας

Το καλοκαίρι του 1829, η Πελοπόννησος και μεγάλο μέρος της Στερεάς Ελλάδας είχαν απελευθερωθεί. Τη διακυβέρνηση των περιοχών αυτών είχε αναλάβει με απόφαση της Εθνοσυνέλευσης ο Ιωάννης Καποδίστριας. Πρώτο του μέλημα ήταν η δημιουργία τακτικού στρατού και η εκκαθάριση της Στερεάς Ελλάδας από τις δυνάμεις των Οθωμανών. Ο Καποδίστριας γνώριζε την αξία στο διπλωματικό τραπέζι των τετελεσμένων γεγονότων και γνώριζε ότι στο μελλοντικό ελληνικό κράτος θα συμπεριλαμβάνονταν όσες περιοχές θα είχαν απελευθερωθεί δι' ιδίων δυνάμεων.

Τον Αύγουστο του 1829 οι Οθωμανοί συγκέντρωσαν τις δυνάμεις τους για να τις οδηγήσουν στην Αδριανούπολη, ώστε να αντιμετωπίσουν τους Ρώσους. Ο Υψηλάντης έστησε ενέδρα στην οθωμανική στρατιά που αποτελούνταν από 7.000 στρατιώτες στη στενή δίοδο της Πέτρας, μεταξύ Θήβας και Λιβαδειάς (η λίμνη Κωπαΐδα έφτανε μέχρι το βράχο της φωτογραφίας) . Ήταν μία από τις ελάχιστες φορές που οι Έλληνες παρουσίασαν τακτικό στρατό αποτελούμενο από 4.000 άνδρες. Ο Υψηλάντης δημιούργησε οχυρώματα και τα χαράματα της 12ης

Σεπτεμβρίου οι Τούρκοι προσπάθησαν να τα διασπάσουν. Οι Τουρκαλβανοί ήταν οι πρώτοι που υποχώρησαν παρασύροντας και τους υπόλοιπους Οθωμανούς, που κινδύνευαν να περικυκλωθούν.

Αν και το αποτέλεσμα της μάχης ήταν μικρό από τακτικής απόψεως, επηρέασε σε σημαντικό βαθμό το ηθικό της οθωμανικής δύναμης. Την επομένη της μάχης οι Οθωμανοί πρότειναν συνθηκολόγηση, προκειμένου να περάσουν προς τη Θράκη. Οι επαναστάτες δέχθηκαν, υπό τον όρο να τους παραδοθεί η περιοχή από τη Λιβαδειά ως τις Θερμοπύλες και την Αλαμάνα. Έπειτα από διαπραγματεύσεις που κράτησαν όλη τη μέρα, η συνθήκη υπογράφηκε τη νύχτα της 13ης προς τη 14η Σεπτεμβρίου. Η Μάχη της Πέτρας έχει ιδιαίτερη αξία, διότι ήταν η πρώτη και μοναδική φορά κατά τη διάρκεια της Επανάστασης του '21, που οθωμανική στρατιά συνθηκολόγησε και παρέδωσε έδαφος εγγράφως.

Η μάχη της Πέτρας ήταν η τελευταία μάχη της επανάστασεως και ουσιαστικά η τελευταία μάχη των επιχειρήσεων που διεξήγαγε με ταχύ ρυθμό η ελληνική Κυβέρνηση υπό τον Καποδίστρια, για να δημιουργήσει όσο πιο πολλά τετελεσμένα, εν όψει των διεργασιών στο Λονδίνο στις αρχές του 1830, σκοπεύοντας να συμπεριλάβει και την Στερεά στα εδάφη του νέου κράτους. Με την πτώση του Μεσολογγίου, τον θάνατο του Καραϊσκάκη, την ήττα στον Ανάλατο και την παράδοση της Ακροπόλεως πριν την άφιξη του Καποδίστρια, η Στερεά βρισκόταν υπό τον έλεγχο των Οθωμανών. Η αρχική βρετανική θέση ήταν η Ελλάδα να περιλαμβάνει μόνο την Πελοπόννησο και τις κοντινές νήσους και σε κάθε περίπτωση όχι την δυτική Στερεά, καθώς ήταν απέναντι από την Επύρνησο. Από την άφιξη του Καποδίστρια τον Ιανουάριο του 1828 οι επαναστάτες προσπάθησαν να δημιουργήσουν εδαφικά τετελεσμένα στην Στερεά και στην Κρήτη, στην πρώτη επιτυχημένα στην δεύτερη δυστυχώς χωρίς επιτυχία.

Κεφάλαιο 7: Συμπεράσματα

Τα κύρια σημεία που προέκυψαν από την ανάλυση των στρατιωτικών επιχειρήσεων της Επανάστασης από γεωπολιτική, στρατηγική, επιχειρησιακή και τακτική πλευρά και συνοψίζονται ως ακολούθως:

Απόφαση για την Επανάσταση των Ελλήνων

Η Επανάσταση του 21 ήταν επιλογή της Φιλικής Εταιρείας για την ανεξαρτησία των Ελλήνων και βασιζόταν σχεδόν αποκλειστικά στις δυνάμεις του έθνους σε αντίθεση με τις άλλες διαθέσιμες λύσεις που ήταν ή η ομαλή εκ των έσω άλωση των ελληνικών περιοχών της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας ή πιθανή επέμβαση της Ρωσίας για δημιουργία Αυτόνομων περιοχών στην Βαλκανική στις οποίες σταδιακά θα περιλαμβανόταν και η Ελλάδα.

Το σχέδιο της Φιλικής Εταιρείας

Το σχέδιο προέβλεπε να προηγηθεί επανάσταση στην Μολδοβλαχία υπό την ηγεσία του Αλεξάνδρου Υψηλάντη, παραπλανώντας τους Οθωμανούς ότι πρόκειται για κύρια προσπάθεια υποκινούμενη και υποστηριζόμενη από την Ρωσία.

Η επανάσταση στην Πελοπόννησο, που ήταν η καταλληλότερη περιοχή για να εδραιωθεί η επανάσταση, ήταν η κύρια προσπάθεια και εκδηλώθηκε ένα σχεδόν μήνα μετά ενώ μέχρι τον Ιούλιο του 1821 η επανάσταση είχε κηρυχθεί από όλες σχεδόν τις περιοχές στην Ελλάδα.

Επιδίωξη των Φιλικών ήταν η εδραίωση μίας επαναστατικής κυβερνήσεως *de facto*, ώστε η Ελληνική Επανάσταση να αναγνωρισθεί από τις άλλες χώρες της Ευρώπης υπό την πίεση της κοινής γνώμης

Οι ναυτικές δυνάμεις των νησιών και ναυτικών πόλεων (Ύδρα, Σπέτσες, Ψαρά, Κάσος, Γαλαξίδι, Αίγινα), ήταν απαραίτητες για την επανάσταση, με αποστολή να προστατεύουν τις επαναστατημένες περιοχές από θαλάσσης, να προστατεύουν τον ανεφοδιασμό των επαναστατών από θαλάσσης, να εμποδίζουν τον οθωμανικό στόλο να ανεφοδιάσει τις οθωμανικές δυνάμεις και κάστρα και να εμποδίζουν τον οθωμανικό στόλο να ανακτήσει τις επαναστατημένες περιοχές

Στην στεριά η κύρια προσπάθεια ήταν η εκπόρθηση των κάστρων και προπυργίων των Οθωμανών μέσω πολιορκίας και ο έλεγχος των περασμάτων, ώστε να μην μπορεί ο Οθωμανικός Στρατός να ενισχύσει τους πολιορκημένους ή να ανακαταλάβει τις επαναστατημένες περιοχές.

Διεθνές Περιβάλλον

Το διεθνές περιβάλλον ήταν ιδιαίτερα δυσμενές για τους επαναστάτες. Τα ισχυρά ευρωπαϊκά κράτη επιθυμούσαν διατήρηση του status quo. Τηρούσαν δε ίσες αποστάσεις, ή και ευνοϊκή ουδετερότητα προς τους Οθωμανούς, ενώ δεν έλειψαν οι περιπτώσεις που συνεργάζονταν μαζί τους.

Συμμετοχή

Στην επανάσταση συμμετείχαν με μαχητές, χρήματα και υποστήριξη και περιοχές που δεν ήταν δυνατόν να επαναστατήσουν, περιοχές που η επανάσταση δεν κατάφερε να ριζώσει, ή περιοχές που βρίσκονταν υπό βρετανική κατοχή, όπως τα Επτάνησα, η Κρήτη, το Σούλι, η Θεσσαλία, η Μακεδονία, η Θράκη, η Ήπειρος κ.ο.κ.

Στην επανάσταση συμμετείχαν ιδιαίτερα ενεργά και μαζικά γυναίκες, τόσο στο πεδίο της μάχης ως ηγέτες και ως πολεμιστές, όσο και στην υποστήριξη των επιχειρήσεων και της πολεμικής προετοιμασίας.

Οι Φιλέλληνες και οι Έλληνες από πιο «εξευρωπαϊσμένες» περιοχές όπως οι Επτανήσιοι, συμμετείχαν μαζικά στην επανάσταση, τόσο από το εξωτερικό, όσο και επί του πεδίου της μάχης και συνεισέφεραν μεταξύ άλλων άγνωστες στους Επαναστάτες τεχνικές και μεθόδους διεξαγωγής πολέμου όπως πχ το πυροβολικό, η χρήση τακτικών σχηματισμών, η χρήση ατμόπλοιου με ειδικά βλήματα πυροβολικού, ιατρική επί του πεδίου της μάχης κ.ο.κ.

Συγκριτικά Ισχυρά Σημεία – Αδυναμίες Ελληνικών – Οθωμανικών

Δυνάμειων

Στις αδυναμίες των επαναστατών στην ξηρά συμπεριλαμβάνονταν η έλλειψη πόρων, τακτικού στρατεύματος πεζικού, πυροβολικού, ιππικού, μηχανικού, οργανωμένης επιμελητείας και ενιαίας οργανώσεως στην διεύθυνση, συντονισμό και υποστήριξη των επιχειρήσεων.

Στις αδυναμίες των επαναστατών στην θάλασσα συμπεριλαμβανόταν η έλλειψη ισχυρών πλοίων για διεξαγωγή μαχών εκ παρατάξεως, η έλλειψη ενιαίας οργανώσεως για διεύθυνση, οργάνωση, συντονισμό των επιχειρήσεων και χρημάτων για την υποστήριξη των μονάδων του Στόλου.

Η Οθωμανική Αυτοκρατορία αντιμετώπιζε σοβαρά εσωτερικά προβλήματα και απειλές στα εξωτερικά σύνορά της. Ωστόσο παρέμενε ένα ισχυρό κράτος σε μέσα και πόρους, σε σχέση με τους επαναστάτες. Την πλάστιγγα έγειρε ακόμα περισσότερο υπέρ του Σουλτάνου, η εμπλοκή των τακτικού τύπου αιγυπτιακών δυνάμεων υπό τον Ιμπραήμ.

Οι επαναστατημένοι Έλληνες υπερείχαν στον ασύμμετρο πόλεμο, είχαν καλύτερη γνώση του πεδίου επιχειρήσεων, είχαν αποκτήσει πολεμική εμπειρία, είτε ως κλέφτες και αρματολοί, είτε υπηρετώντας σε ευρωπαϊκούς στρατούς, είτε αντιμετωπίζοντας πειρατές, είτε από την διάσπαση θαλάσσιων αποκλεισμών κατά τη διάρκεια των Ναπολεόντειων Πολέμων.

Η συντριπτική υπεροχή των οθωμανικών Δυνάμεων σε μέσα και πόρους οδήγησε τους επαναστάτες στην υιοθέτηση έμμεσης στρατηγικής, ανταρτοπολέμου, τακτικών ενέδρας, μαχών σε στενά και περιορισμένα ύδατα και χρήση πυρπολικών, όπως και την υιοθέτηση καινοτομίας, με την χρήση για πρώτη φορά στην ιστορία ατμόπλοιου σε πολεμικές επιχειρήσεις, με χρήση πρωτοποριακών βλημάτων.

Εξέλιξη του Σχεδίου – Στρατηγική - Διεξαγωγή Επιχειρήσεων

Έγιναν μεγάλες προσπάθειες ώστε να μην δοθούν αφορμές για στρατιωτική επέμβαση της Ιεράς Συμμαχίας προς όφελος του Σουλτάνου και να γίνει αντιληπτό ότι η επανάσταση ήταν εθνική.

Η δράση των Σουλιωτών στην Ήπειρο κράτησε ανοιχτό το μέτωπο μεταξύ Αλή Πασά και Χουρσήτ Πασά, ώστε να μην στραφεί ο Χουρσήτ στην Πελοπόννησο.

Η επανάσταση στην Μακεδονία και στην Θράκη απασχόλησε σημαντικές δυνάμεις του Σουλτάνου κατά την πρώτη φάση της επαναστάσεως.

Η απόφαση του Σουλτάνου να μην διακινδυνεύει τον Στόλο του έδωσε πολύτιμη ελευθερία κινήσεων στους Έλληνες στην αρχή της Επανάστασεως.

Παρά τις προβλέψεις των Ευρωπαίων για σύντομη εξάλειψη της επανάστασης, το τέλος του 1822 η Επανάσταση ήταν ακόμη ισχυρή και είχε δημιουργηθεί de facto κυβέρνηση. Οι εκστρατείες των Οθωμανών από ξηρά και θάλασσα είχαν αντιμετωπισθεί επιτυχώς από τους Επαναστάτες.

Οι εσωτερικές έριδες και ανταγωνισμοί που από το 1823 και μετά έλαβαν την μορφή εμφυλίων πολέμων, οδήγησαν σε μεγάλη σπατάλη χρόνου και χρημάτων εξαθλίωση και απώλεια ευκαιριών σε σημείο που να απειλούν την επανάσταση περισσότερο από τις οθωμανικές Δυνάμεις και τον Διεθνή Παράγοντα.

Η απώλεια χρόνου και η εστίαση στους εσωτερικούς ανταγωνισμούς οδήγησε στην απώλεια του Γαλαξιδίου, της Εύβοιας, της Κρήτης, της Κάσου και των Ψαρών. Αντίστοιχα στην ξηρά χάθηκαν το Σούλι, η Εύβοια, η Μαγνησία και το Μεσολόγγι με αποτέλεσμα να χαθεί ο έλεγχος στην Στερεά Ελλάδα και η κύρια εστία της επανάστασης να απομονωθεί στην Πελοπόννησο, τις Σπέτσες και την Ύδρα.

Η απώλεια του Γαλαξιδίου, της Κάσου και των Ψαρών μείωσε την κρίσιμη μάζα και την δυνατότητα του ελληνικού Στόλου να διατηρεί σταθερό ρυθμό μάχης ώστε να αντιμετωπίζει τον οθωμανικό σε παρατεταμένες επιχειρήσεις. Αποτέλεσμα ήταν, παρά τις νίκες του ελληνικού στόλου κατά τις ναυμαχίες, ο Ιμπραήμ να καταφθάσει με τις δυνάμεις του στην Κρήτη και ακολούθως να αποβιβασθεί στην Μεσσηνία από όπου άρχισε την επιχείρηση ανακαταλήψεως και εποικισμού της Πελοποννήσου. Οι Επαναστάτες επιχείρησαν επανειλημμένα να διακόψουν τον ανεφοδιασμό του Ιμπραήμ από την Αίγυπτο και την Κρήτη, ωστόσο παρά τις τακτικές νίκες δεν μπόρεσαν να επιτύχουν αποφασιστικό αποτέλεσμα.

Σημαντικότερο μέρος των επιχειρήσεων αποτελούν οι πολιορκίες, όπως της Τριπόλεως, της Ακροπόλεως, του Ναυπλίου, του Ακροκορίνθου και η μεγαλειώδης σε έκταση πολυπλοκότητα και ένταση τελευταία πολιορκία του Μεσολογγίου, που χαρακτηρίστηκε προμαχώνας της Ελλάδας και έληξε με την επική Έξοδο.

Η αλλαγή του αντικειμενικού σκοπού του Σουλτάνου από ανακατάληψη της Πελοποννήσου, σε παραχώρηση της Πελοποννήσου στην Αίγυπτο για εποικισμό, με αντάλλαγμα την εξάλειψη της Επανάστασης, απεδείχθη ιδιαίτερα

αποτελεσματική. Σε συνδυασμό με τους καταστροφικούς εμφυλίους πολέμους παρολίγον να οδηγήσει σε πλήρη καταστολή της Επανάστασεως.

Σημεία καμπής αποτελούν η άλωση της Τριπόλεως, καθώς έφερε την Πελοπόννησο στον έλεγχο των επαναστατών, η καταστροφή της Χίου και η πυρπόληση της οθωμανικής ναυαρχίδας από τον Κανάρη, καθώς σηματοδότησαν την μεταστροφή της κοινής γνώμης των ευρωπαϊκών κρατών, με αποτέλεσμα να επηρεασθεί η στάση των κυβερνήσεων τους. Αντίστοιχα, χαρακτηριστικό σημείο καμπής του Αγώνα αποτελεί και η νικηφόρος Ναυμαχία του Γέροντα, καθώς σε διαφορετική περίπτωση ο ελληνικός Στόλος θα είχε καταστραφεί και ο Ιμπραήμ θα είχε εδραιωθεί γρηγορότερα στην Πελοπόννησο, επιτυγχάνοντας σχεδόν καταστολή της επανάστασεως πριν επέμβουν οι Ευρωπαϊκές Δυνάμεις στο Ναβαρίνο.

Το πεδίο διεξαγωγής επιχειρήσεων ξεκίνησε από την Μολδοβλαχία και απλωνόταν σε όλο τον χώρο της Ανατολικής Μεσογείου, με κύριο χαρακτηριστικό από πλευράς Επαναστατών, τις ενέδρες, τον αιφνιδιασμό και τις τολμηρές επιθέσεις. Οι επαναστάτες μεταξύ άλλων επιχείρησαν καταδρομική επιχείρηση στην Αλεξάνδρεια, κατέστρωσαν σχέδια για υποστήριξη του Λιβάνου με ελληνικά πλοία κατά της Αιγύπτου και σχεδόν πέτυχαν να αιχμαλωτίσουν τον Ιμπραήμ.

Επίλογος

Η επιτυχία της επανάστασης ήταν γινόμενο πολλών παραγόντων και συνισταμένη πολλών δυνάμεων, ομορρόπων και αντιρρόπων. Η κύρια Δύναμη και βάση για οιαδήποτε πρόοδο, πόσο μάλλον για μία πρόοδο που απαιτεί πόνο, αίμα, δάκρυα και θυσίες, είναι το πάθος και η θέληση για ελευθερία με την ευθύνη που συνεπάγεται. Στα εννέα χρόνια των επιχειρήσεων οι αγωνιστές και πρωταγωνιστές, γνωστοί και άγνωστοι, τραγουδισμένοι και αφανείς ήρωες, αντιμετώπισαν πολλούς εχθρούς και εμπόδια στον δρόμο για την ελευθερία τους, που είναι και η δική μας ελευθερία: την θέληση και δύναμη της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας, τα αντίθετα συμφέροντα των Μεγάλων Δυνάμεων της εποχής, την αδράνεια που είχε επιβάλει η μακράιωνη υποδούλωση στην Οθωμανική Αυτοκρατορία, τα προβλήματα συντονισμού, εφοδιασμού, ηγεσίας και διοικήσεως. Όμως εάν θα ρωτούσε κάποιος ποιός ήταν ο μεγαλύτερος εχθρός, θα απαντούσαμε ότι είναι ο κακός μας εαυτός. Αυτό που γινόμαστε όταν αφήνουμε να μας παρασύρουν ο φθόνος και τα πάθη που γεννούνται μέσα μας, ή αφήνουμε να γίνουμε πιόνια στις ραδιουργίες. Η ανυπέβλητη θέληση για ελευθερία όταν συνδυάστηκε με φωτισμένη ηγεσία, καθαρή σκέψη, επιμέλεια, λογική, εργατικότητα, θάρρος και αγνό πατριωτισμό, κατάφερε να ξεπεράσει όλα τα εμπόδια εχθρών και αντιπάλων, με την προτροπή του Υψηλάντη να είναι πάντα επίκαιρη: «πρέπει να φιλοτιμούμεθα ποιός να ωφελήση περισσότερο την πατρίδα, χωρίς να φθονώμεν τον ωφελούντα αυτήν περισσότερο».

Προσπαθήσαμε να μην αναδείξουμε περισσότερο μία περιοχή, ή έναν ηγέτη, διότι ήταν πολλοί αυτοί που κινδύνευσαν, υπέφεραν, θυσιάστηκαν για να ποτίσουν το δένδρο της ελευθερίας. Προσπαθήσαμε επίσης να κρατήσουμε το φλέγμα στην στρατιωτική ανάλυση και μην αφήσουμε το συναίσθημα να επικρατήσει, γεγονός που αφήνουμε στην κρίση σας, ως προς το κατά πόσο το πετύχαμε ή όχι. Κάποια γεγονότα τα γνωρίζαμε, πολλά άλλα όχι, αλλά όσα εξετάσαμε τα είδαμε με φρέσκια ματιά που έφερε ενθουσιασμό, συγκίνηση και δέος. Είναι ίσως, για να δανειστούμε την φράση μίας αγαπημένης συγγραφέως, η μνήμη του αίματος. Πολεμιστές, Ναυμάχοι και πληθυσμοί της Μάνης, της Μεσσηνίας, των Σφακίων, του Σουλίου, της Κρήτης, της Στερεάς Ελλάδος, των Αθηνών, του Μεσολογγίου, της Ηπείρου, της Πελοποννήσου, των Επτανήσων, των νησιών του Αιγαίου και του Ιονίου, των Ψαρών, της Κάσου, των Σπετσών, της

Ύδρας, του Γαλαξιδίου, της Σάμου με τον Λυκούργο Λογοθέτη, της Θεσσαλίας, της Μακεδονίας και της Θράκης, άνθρωποι του κλήρου και μοναχοί από όλες τις βαθμίδες, Έλληνες του εξωτερικού, πολέμησαν, υπέστησαν αντίποινα και γενοκτονία, αναγκάστηκαν να αφήσουν τα σπίτια τους, ή να γκρεμίσουν τα σπίτια για να φτιάξουν οχυρώσεις, εργάζονταν χωρίς σταματημό για να κρατήσουν την πολεμική προσπάθεια. Οι Φιλέλληνες¹⁶ που υποστήριξαν, αγωνίστηκαν και πέθαναν για την ανεξαρτησία της Ελλάδας πότισαν επίσης το δέντρο της ελευθερίας με το αίμα τους μαζί με τους Έλληνες και στο εύλογο γιατί, θα αφήσουμε τον Κιουταχή να απαντήσει με το κείμενο μίας επιστολής του προς τον Σουλτάνο «είναι πολύ σημαντικό να πάρουμε την Ακρόπολη των Αθηνών, γιατί όλοι οι άπιστοι την έχουν για σπίτι τους». Όσοι λοιπόν έχουν την Ακρόπολη για σπίτι τους με ότι αυτό σημαίνει, είναι προγονοί μας, αδελφοί μας και συμπατριώτες μας και μάλιστα όχι εξ ανάγκης, αλλά κατόπιν δικής τους επιλογής.

Αυτό τον άθλο επιδιώξαμε να φωτίσουμε, ελπίζοντας η δική μας απόδοση, να μην μείωσε στα μάτια σας το μέγεθος των επιτευγμάτων αυτών, των τόσο κοντινών προγόνων, που δημιούργησαν κράτος από το τίποτα, με τίμημα πολλές φορές την ίδια τη ζωή τους και «απέδωσαν στους Έλληνες την κληρονομιά των προγόνων τους».

Εικόνα 45: Λιθογραφία (Μουσείο Μπενάκη)

(Στη λιθογραφία διακρίνεται αριστερά καθισμένος ο Ζακυνθινός Σπυρίδων Δαγγλιόστρος, ο οποίος γράφει με το αίμα της πληγής του στη μάνα του: «Σου αναγγέλλω ότι τον υιό σου απωλέσας, όστις υπέρ πατρίδος θνήσκει»).

¹⁶ Ενδεικτική του πάθους και της αγάπης των Φιλελλήνων για την υπόθεση του αγώνα, αποτελεί και η τελευταία επιθυμία του Γάλλου Συνταγματάρχου Olivier Voutier, σύμφωνα με την οποία ζήτησε πεθαίνοντας να χαράξουν αποκλειστικά και μόνο στην επιτύμβια στήλη του ότι, πολέμησε για την ελευθερία της Ελλάδος. Η εν λόγω επιθυμία φέρνει αβίαστα στο μυαλό μας τον μεγάλο ποιητή της αρχαιότητας Αισχύλο, ο οποίος κατά αντιστοιχία είχε ζητήσει να αναγραφεί στην επιτύμβια στήλη του η ανδρεία του στην Μάχη του Μαραθώνα.

Επίμετρο

Χαιρετισμός Πρύτανη ΑΠΘ και Νικόλαου Παπαϊωάννου

Με μεγάλη χαρά σας καλωσορίζουμε σε μία ακόμη κοινή εκδήλωση του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης και της Ανωτάτης Διακλαδικής Σχολής Πολέμου. Η μόλις προ μηνός συνάντησή μας, που είχε ως αντικείμενο το ενεργειακό ζήτημα της Ανατολικής Μεσογείου, αποτέλεσε, όπως και τότε τονίσαμε, το εναρκτήριο λάκτισμα της συνεργασίας μεταξύ των δύο εκπαιδευτικών φορέων.

Σήμερα, όπως αναφέρει και ο τίτλος της εκδήλωσης, οι ομιλητές μας θα εντυφλήσουν στη στρατιωτική πτυχή του αγώνα του 1821, από την έναρξη έως τη λήξη του, από τα Καλάβρυτα στο Ναβαρίνο. Η διάσταση αυτή είναι πολύ λιγότερο γνωστή από όσο θα άρμοζε στην ιστορική αποτίμηση της επανάστασης, και ιδιαίτερα στην κρατούσα ερμηνεία της. Στην αποψινή μας συζήτηση θα καταβληθεί προσπάθεια να φωτιστούν αυτές οι πλευρές του εθνικού αφηγήματος και της δημόσιας ιστορίας, που ορίζουν τη μνήμη και την κοινή γνώμη των πολιτών της χώρας μας.

Παράλληλα είμαστε ιδιαίτερα χαρούμενοι για μία εξέλιξη που θέτει σε νέα βάση τη συνεργασία των δύο φορέων. Βρισκόμαστε στην πολύ ευχάριστη θέση, που μόλις υπογράψαμε, εγώ προσωπικά ως Πρύτανης του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου, και ο Διοικητής της ΑΔΙΣΠΟ Υποναύαρχος Δημήτριος Καβουλάκος, Μνημόνιο συνεργασίας το οποίο, μεταξύ άλλων συμπράξεων, προβλέπει και την άμεση σύνδεση των αποφοίτων, των δύο εκπαιδευτικών φορέων.

Η υπογραφή αυτού του Μνημονίου συνεργασίας σηματοδοτεί τη στενότερη επαφή των δύο σχολών. Οι απόφοιτοι θα έχουν τη δυνατότητα να παρακολουθούν εκατέρωθεν μαθήματα και προγράμματα σπουδών, καθώς επίσης να εκπονούν διδακτορικές και μεταδιδακτορικές διατριβές, αντίστοιχες του ειδικού τομέα ενδιαφέροντός τους.

Θεωρούμε ότι βήματα όπως το σημερινό έχουν το δικό τους ειδικό βάρος, καθώς κατ' αυτόν τον τρόπο αποφεύγουμε, λόγω και έργω, την αυτοαπομόνωση, που αποτελεί μία επαναλαμβανόμενη πτυχή στην καθημερινότητα των ελληνικών

δημοσίων εκπαιδευτικών φορέων. Είμαστε πεπεισμένοι ότι η προσπάθεια που ξεκινά σήμερα θα έχει τον αντίκτυπο που της αναλογεί, τόσο σε ακαδημαϊκό, όσο και σε ερευνητικό επίπεδο.

Κλείνοντας, θα ήθελα να ευχαριστήσω θερμά όλους εκείνους που μόχθησαν για την επιτυχή έκβαση του συμφώνου, προσπάθεια κάθε άλλο παρά εύκολη, και βεβαίως, όλους τους συντελεστές της σημερινής μας εκδήλωσης. Θα συμφωνήσει ασφαλώς και ο Ναύαρχος ότι η άψογη συνεργασία μας, μέσα από τόσο ιδιαίτερες συνθήκες, αποτελεί δείγμα γραφής αυτού που θα ονομάζαμε τέχνη του εφικτού, όταν η επιμονή και η σκληρή δουλειά των ανθρώπων μας έρχονται στο προσκήνιο.

Σας ευχαριστώ θερμά.

Χαιρετισμός Αναπληρωτή Κοσμήτορα Νομικής Σχολής ΑΠΘ κου Παναγιώτη Γκλαβίνη

Κύριε Ναύαρχε,

Εκ μέρους του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου, και πιστεύω και εκ μέρους όλων των ακροατών μας, που μας παρακολούθησαν απόψε, και που θα παρακολουθήσουν αυτή την εκδήλωση για πολύ καιρό ακόμη, θέλω να σας ευχαριστήσω γι' αυτό το εκπληκτικό ταξίδι που μας χαρίσατε εσείς και τα Στελέχη σας. Έχει σημασία η δική σας ματιά στα γεγονότα, που φώτισε πτυχές που εμείς οι πολίτες δε μπορούμε να συλλάβουμε στον ίδιο βαθμό με σας.

Δεν είναι μόνο η τεχνική πτυχή των γεγονότων, που φωτίσατε απ' τη δική σας σκοπιά, αλλά και η συγκινητική, πολλές φορές στοργική ματιά που ρίξατε στους συναδέλφους σας, τους παππούδες μας, που έδωσαν αυτόν τον αγώνα. Αν ήταν χθες, σήμερα θα τους θρηνούσαμε, θα τους κλαίγαμε. Είναι παλιά, κι αυτό που σκέφτηκα σαν καλύτερο τρόπο σήμερα, απόψε, να τους χαιρετίσω, να τιμήσω τη μνήμη τους, είναι ένα ποίημα ενός σύγχρονου ποιητή, που έζησε από κοντά τα γεγονότα, με το οποίο και θέλω να κλείσω αυτή την εκπληκτική βραδιά:

Σε γνωρίζω από την κόψη του σπαθιού την τρομερή

Σε γνωρίζω από την όψη που με βία μετράει τη γη.

Απ' τα κόκκαλα βγαλμένη των Ελλήνων τα ιερά

Και σαν πρώτα αντρειωμένη χάιρε ω χάιρε ελευτεριά.

Σας ευχαριστούμε.

Βιβλιογραφία

- Brewer David. *Ελλάδα 1453-1821. Οι άγνωστοι αγώνες. Μετάφραση Νίκος Γάσπαρης*. Αθήνα: Πατάκης, 2018.
- Brewer David. *Η Φλόγα της Ελευθερίας. Ο αγώνας των Ελλήνων για την ανεξαρτησία 1821-1833. Μετάφραση Τίνα Σπερελάκη*. Αθήνα: Πατάκης, 2004.
- Βυζάντιος Χρήστος. *Η Ιστορία του Τακτικού Στρατού της Ελλάδος, από της πρώτης συστάσεώς του κατά το 1821 μέχρι το 1832*. Αθήνα: Ράλλης, 1837.
- Dakin Douglas. *British and American Philhellenes During the war of Greek Independence 1821-33*. Θεσσαλονίκη: Εταιρεία Μακεδονικών Σπουδών, 1955.
- Dakin Douglas. *The Greek Struggle for Independence 1821-33*. London: B.T. Batsford L.t.d., 1971.
- *Ευρετήριο Πολεμικών Γεγονότων του Ελληνικού Έθνους*. Αθήνα: ΓΕΣ/ΔΙΣ, 1989.
- *Η Ιστορία της Οργάνωσης του Ελληνικού Στρατού, 1821-1954*. Αθήνα: ΓΕΣ/ΔΙΣ, 2005.
- *Η Ιστορία του Πεζικού*. Αθήνα: ΓΕΣ/ΔΙΣ, 2014.
- Hastings Maurice Abney. *Commander of the Karteria. Honoured in Greece. Unknown at home*. Bloomington: AuthorHouse, 2011.
- Hobsbawm J. Eric. *Η Εποχή των Επαναστάσεων (1789-1848)*. Μετάφραση Μαριέτα Οικονομόπουλου. Αθήνα: ίδρυμα Εθνικής Τραπέζης, 2002.
- *Ιστορία Ελληνικού Πυροβολικού*. Αθήνα: ΓΕΣ/ΔΙΣ, 1997.
- *Ιστορία Ιππικού-Τεθωρακισμένων*. Αθήνα: ΓΕΣ/ΔΙΣ, 1995.
- *Ιστορία του Ελληνικού Έθνους*. Τόμος Β' (1821-1832). Αθήνα: Εκδοτική Αθηνών, 1975.

- Καρζής Θεόδωρος. *Η Γυναίκα της Νέας Εποχής (Αναγέννηση, Τουρκοκρατία, Γαλλική Επανάσταση, Ελληνική Επανάσταση*. Αθήνα: Φιλιππούτης, 1990.
- Καρύκας Παντελής. *Ελληνικός Στρατός 1821-1922*. Αθήνα: Επικοινωνίες Α.Ε., 2001.
- Κόκκινος Διονύσιος. *Η Ελληνική Επανάσταση*, Έκδοση 6^η. Αθήνα: Μέλισσα, 1974.
- Κονδυλάκης Ι., Ασπρέας Γ., Πετρουνάκος Ι., Τσοκόπουλος Γ., Παντελίδης Ε., Στράτος Α. *Μεγαλουργήματα του 1821*. Αθήνα: Φέξης, 1914.
- Μαραβελέας Α.Γεώργιος. *Η Επανάσταση του 1821 σε Σαράντα Μονογραφίες*. Αθήνα: ΓΕΣ/ΔΕΚ, 1983.
- Nicolle David, McBride Angus. *Armies of the Ottoman Empire 1775-1820, Series - Men at Arms 314*. London: Osprey Publishing, 1998.
- Ξηραδάκη Κούλα. *Γυναίκες του '21: Προσφορές, ηρωισμοί και θυσίες: Συμβολή στην έρευνα*. Αθήνα: Δωδώνη, 1995.
- Παπαρρηγόπουλος Κωνσταντίνος. *Ιστορία του Ελληνικού Έθνους, τόμοι Ε΄ και ΣΤ΄, Βιβλία 14-17*, Προσθήκες Παύλου Καρολίδη. Αθήνα: Ελευθερουδάκης, 1963.
- Παπασωτηρίου Χαράλαμπος. *Ο Αγώνας για την Ελληνική Ανεξαρτησία. Πολιτική και Στρατηγική των Ελλήνων και της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας 1821-1832*. Αθήνα: Σιδέρης, 1996.
- Πασχαλίδης Ιωάννης. *Ψυχολογικές επιχειρήσεις κατά τη διάρκεια της Τουρκοκρατίας και στην Επανάσταση του 1821*, Στρατιωτική Επιθεώρηση, Μαρ-Απρ (2007): 140-159.
- Τρικούπης Σπυρίδωνας. *Ιστορία της Ελληνικής Επανάστασης*, έκδοση 2η. Λονδίνο: Τυπογραφία Ταυλόρου και Φρανκίσκου, 1860-62.
- Φιλήμων Ιωάννης. *Δοκίμιον ιστορικόν περί της Ελληνικής Επανάστασης*. Αθήνα: Τύποις Π. Σούτσα & Α. Κτενά, 1859.

- Χαρούσης Χαρίτων. *Οι ελληνικές επαναστάσεις στη Μακεδονία τον 19^ο αιώνα*, Διακλαδική Επιθεώρηση 32 (2015): 65-84.
- Χρυσανθόπουλος Φωτάκος. *Απομνημονεύματα περί της Ελληνικής Επανάστασεως/Υπό Φωτάκου πρώτου υπασπιστού του Θεοδώρου Κολοκοτρώνου*. Αθήνα: Τύποις και βιβλιοπολείω Π. Δ. Σακελλαρίου, 1858.

ΠΑΡΑΤΗΜΑ Α: Σύντομα Βιογραφικά Σημειώματα

Υποναύαρχος Δημήτριος Καβουλάκος ΠΝ

Ο Υποναύαρχος Δημήτριος Καβουλάκος ΠΝ, είναι Διοικητής της Ανωτάτης Διακλαδικής Σχολής Πολέμου (Α.ΔΙ.Σ.ΠΟ). Γεννήθηκε στην Αθήνα, τον Φεβρουάριο 1966. Εισήλθε στη Σχολή Ναυτικών Δοκίμων το 1983 και αποφοίτησε το 1987 με το βαθμό του Μάχιμου Σημαιοφόρου ΠΝ.

Κατά την διάρκεια της σταδιοδρομίας του, υπηρέτησε κυρίως σε Φρεγάτες (Φ/Γ) του Πολεμικού Ναυτικού και σε θέσεις όπως Αξιωματικός Αεράμυνας, Ανθυποβρυχιακού Πολέμου, καθώς επίσης και ως Διευθυντής Επιχειρήσεων και Ύπαρχος.

Η επιτελική του εμπειρία περιλαμβάνει καθήκοντα ως Τμηματάρχη Αμυντικού Σχεδιασμού στο Γενικό Επιτελείο Ναυτικού (ΓΕΝ), Διευθυντής Πληροφοριών του Αρχηγείου Στόλου (ΑΣ), Διευθυντής Επιτελικού Γραφείου Αρχηγού Στόλου, Αξιωματικός Ναυτικών Ασκήσεων Διεύθυνσης Στρατιωτικής Συνεργασίας στο SHAPE, Διευθυντής Οργανώσεως στο ΓΕΝ (ΓΕΝ/Β1), Διευθυντής Πολιτικής, Αμυντικού Σχεδιασμού, Επιχειρησιακού Σχεδιασμού, και Χειρισμού Κρίσεων στο ΓΕΝ (ΓΕΝ/Α1), Αρχιεπιστολέας στην Διοίκηση Φρεγατών (ΔΦΓ) και Διευθυντής Επιτελικού Γραφείου Αρχηγού ΓΕΝ, Διευθυντής Αμυντικού Σχεδιασμού Στρατηγικής Προγραμματισμού και Τυποποίησης του Γενικού Επιτελείου Εθνικής Άμυνας και Εθνικός Αντιπρόσωπος στην Ανώτατη Επιτροπή Τυποποίησης του NATO και στις επιτροπές εξετάσεως της συνεισφοράς της χώρας στο Πλαίσιο Αμυντικού Σχεδιασμού NATO.

Προσφάτως διατέλεσε Διευθυντής του Κλάδου Πολιτικής Στρατηγικής, Αμυντικού Σχεδιασμού, Διεθνών Σχέσεων, Διαλειτουργικότητας και Μετεξέλιξης του Γενικού Επιτελείου Εθνικής Άμυνας (Δ' Κλ. ΓΕΕΘΑ).

Έχει διατελέσει Κυβερνήτης της Κανονιοφόρου (Κ/Φ) ΚΑΡΤΕΡΙΑ και της Φρεγάτας (Φ/Γ) ΣΠΕΤΣΑΙ.

Έχει διατελέσει Διοικητής 1^{ης} Μοίρας Φρεγατών.

Παρακολούθησε με επιτυχία όλα τα σταδιοδρομικά σχολεία εσωτερικού, σχολεία εσωτερικού και εξωτερικού στον Α/Υ Πόλεμο και είναι απόφοιτος Ναυτικής

Σχολής Πολέμου Επιτελών, ΑΔΙΣΠΟ και ΣΕΘΑ. Επιπρόσθετα κατέχει MASTER Ηλεκτρολόγου Μηχανικού, από το Ναυτικό Πανεπιστήμιο των ΗΠΑ NPS (Naval Postgraduate School) στο Monterey, CA.

Έχει άριστη γνώση Αγγλικής γλώσσας και επάρκεια στην Γαλλική.

Είναι παντρεμένος και έχει ένα γιο.

Σμήναρχος (I) Χαρίτων Χαρούσης

Γεννήθηκε στη Θεσσαλονίκη το 1968.

Εισήλθε στη Σχολή Ικάρων το 1987, από όπου αποφοίτησε το 1991 με το βαθμό του Ανθυποσμηναγού. Υπηρέτησε σε διάφορες Μοίρες αεροσκαφών της Πολεμικής Αεροπορίας (348 ΜΤΑ, 355 ΜΤΜ, 383 ΜΕΕΑ, ΣΜΕΤ/113ΠΜ). Επίσης υπηρέτησε σε επιτελικές θέσεις στην 113ΠΜ, στο ΑΤΑ/ΕΚΑΕ, στο ΓΕΑ και στο ΓΕΕΦ, καθώς και ως Εκπαιδευτής στην ΑΔΙΣΠΟ.

Η πτητική του εμπειρία ανέρχεται σε 3.300 ώρες πτήσης, κυρίως σε μαχητικά RF-4E Phantom II, μεταγωγικά C-47 Dakota και πυροσβεστικά CL-415 (με τα οποία πετά μέχρι σήμερα).

Είναι απόφοιτος της Σχολής Πολέμου Αεροπορίας (ΣΠΑ/Κ), της ΑΔΙΣΠΟ και της ΣΕΘΑ, καθώς και των απαιτούμενων σταδιοδρομικών σχολείων της ειδικότητας του Ιπταμένου.

Εκπαιδεύτηκε την περίοδο 2009-2013 στις διαδικασίες του Ευρωπαϊκού Μηχανισμού Πολιτικής Προστασίας, στη δεξαμενή στελεχών του οποίου έχει ενταχτεί ως εμπειρογνώμονας επιπέδου High Level Coordinator.

Την παρούσα περίοδο (2021) υπηρετεί στην ΑΔΙΣΠΟ ως Εκπαιδευτής και Προϊστάμενος του Γραφείου Θεμάτων Ηγεσίας της Έδρας Ακαδημαϊκών Σπουδών.

Ασχολείται συστηματικά (2005-2021) με θέματα ιστορικού ενδιαφέροντος, με κύριο αντικείμενο την αεροπορική ιστορία και την ιστορία της Ελληνικής Πολεμικής Αεροπορίας. Έχει δημοσιεύσει 90 άρθρα και 5 μονογραφίες στον ειδικό και υπηρεσιακό τύπο, ενώ έχει συμμετάσχει ως ομιλητής σε 5 συνέδρια και εκδηλώσεις ιστορικού ενδιαφέροντος.

Έχει πολύ καλή γνώση της αγγλικής γλώσσας και επάρκεια της γερμανικής.

Είναι παντρεμένος και έχει ένα γιο και μία κόρη.

Πλοίαρχος Ιωάννης Σαμοθράκης ΠΝ

Ο Πλοίαρχος Ιωάννης Σαμοθράκης ΠΝ γεννήθηκε στην Αθήνα το 1966 και είναι απόφοιτος της Σχολής Ναυτικών Δοκίμων (1986 – 1990). Υπηρέτησε κυρίως σε Φρεγάτες του Πολεμικού Ναυτικού ως Αξιωματικός Αεράμυνας και Διευθυντής Οπλισμού. Έχει διατελέσει Κυβερνήτης του Ναρκαλιευτικού ΚΙΧΛΗ.

Η Επιτελική του εμπειρία περιλαμβάνει καθήκοντα Τμηματάρχου Ασφαλείας του Ναυστάθμου Σαλαμίνας, Επιτελούς στο Τμήμα Ενημέρωσης Τύπου του Επιτελικού Γραφείου Αρχηγού ΓΕΕΘΑ, Τμηματάρχου Προβολής και Ενημέρωσης στη Διεύθυνση Δημοσίων Σχέσεων & Εθιμοτυπίας του Γενικού Επιτελείου Ναυτικού, Τμηματάρχου Περιβάλλοντος του Γενικού Επιτελείου Ναυτικού και Εκπαιδευτού στην Ανώτατη Διακλαδική Σχολή Πολέμου.

Παρακολούθησε με επιτυχία όλα τα σταδιοδρομικά σχολεία της ειδικότητάς του και είναι απόφοιτος της Ναυτικής Σχολής Πολέμου Επιτελών και της Ανώτατης Διακλαδικής Σχολής Πολέμου.

Επιπρόσθετα κατέχει μεταπτυχιακό τίτλο σπουδών (Master of Business Administration) από το Naval Postgraduate School στο Monterey της Καλιφόρνιας των ΗΠΑ.

Είναι παντρεμένος και έχει δύο παιδιά.

Συνταγματάρχης (ΠΒ) Αναστάσιος Μπλέτσας

Ο Συνταγματάρχης Αναστάσιος Μπλέτσας γεννήθηκε στη Λευκωσία Κύπρου το 1972. Εισήχθη στη ΣΣΕ το 1990 και αποφοίτησε ως Ανθυπολοχαγός του Πυροβολικού το 1994. Από το 1996 έχει υπηρετήσει σε Μονάδες Πυροβολικού και Επιτελεία, σε όλα τα συστήματα Πυροβολικού Μάχης των ΕΔ, ενώ έχει διατελέσει Διοικητής Μοίρας Αμέσου Υποστηρίξεως και Διοικητής Διοικήσεως Πυροβολικού. Έχει εμπειρία από ΝΑΤΟικές θέσεις και Ειρηνευτικές αποστολές καθώς υπηρέτησε στην SFOR, στο NRDC-GR, στο HQ ARRC και στο IJC HQ / ISAF.

Εκπαιδεύτηκε στη Σχολή Πυροβολικού στις ΗΠΑ, είναι απόφοιτος ΑΔΙΣΠΟ και ΣΕΘΑ και έχει μεταπτυχιακές σπουδές στη Διοίκηση Επιχειρήσεων στο ΕΑΠ και στις Διεθνείς Σχέσεις στο ΠΑΜΑΚ. Από το 2017 είναι εκπαιδευτής Επιχειρησιακής Σχεδίασης και Διαχείρισης Κρίσεων στην ΑΔΙΣΠΟ, εκπρόσωπος στο Ευρωπαϊκό Κολλέγιο Ασφάλειας και Άμυνας και υπεύθυνος εκπαίδευσης σε σχολεία και εκπαιδεύσεις ΚΠΑΑ της ΕΕ. Είναι παντρεμένος με την Κοινωνιολόγο – Ειδική Παιδαγωγό Αικατερίνη Τσακάλου και πατέρας του 12χρονου Άγγελου – Ιωάννη και του 7χρονου Ιάσονα – Θωμά.

Δρ. Αικατερίνη Μπάλλα

Σπούδασε Αρχαιολογία στο ΑΠΘ. Είναι κάτοχος Διδακτορικού Διπλώματος και δύο Μεταπτυχιακών Διπλωμάτων Ειδίκευσης. Εργάστηκε ως Αρχαιολόγος σε έργα του Υπουργείου Πολιτισμού σε διάφορες Αρχαιολογικές Υπηρεσίες. Από το 2019 ανήκει στο μόνιμο προσωπικό της ΑΔΙΣΠΟ και εργάζεται στο Τμήμα Μελετών της Σχολής.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Β: Φωτογραφικό Υλικό

Εικόνα 46: Υπογραφή Μνημονίου Συνεργασίας μεταξύ Διοικητού ΑΔΙΣΠΟ & Πρυτάνεως ΑΠΘ

Εικόνα 47: Ανταλλαγή αναμνηστικών

Εικόνα 48:Χαιρετισμός Πρύτανη ΑΠΘ

Εικόνα 49: Παρουσίαση από τον Υποναύαρχο Δημήτριο Καβουλάκο ΠΝ

Εικόνα 50: Παρουσίαση από τον Πλοίαρχο Ιωάννη Σαμοθράκη ΠΝ

Εικόνα 51: Παρουσίαση από τον Σμήναρχο (Ι) Χαρίτωνα Χαρούση

Εικόνα 52: Οι συντελεστές της εκδήλωσης από πλευράς ΑΔΙΣΠΟ

Εικόνα 53: Παρουσίαση από τον Συνταγματάρχη (ΠΒ) Αναστάσιο Μπλέτσα

Εικόνα 54: Παρουσίαση από την Δρ Αικατερίνη Μπάλλα

Εικόνα 55: Χαιρετισμός από τον Αναπληρωτή Κοσμήτορα της Νομικής Σχολής του ΑΠΘ

Εικόνα 56: Συζήτηση - σχολιασμός από τα στελέχη της ΑΔΙΣΠΟ

Εικόνα 57: Συμπεράσματα & Επίλογος από τον Υποναύαρχο Δημήτριο Καβουλάκο ΠΝ

Εικόνα 58: Αφίσα της Εκδήλωσης

1821
Τιμή και μνήμη

**Από τα Καλάβρυτα στο Ναβαρίνο:
Η στρατιωτική αφήγηση της Επανάστασης**

Εκδήλωση Τιμής στο Στράτευμα
σε μια συνεργασία του ΑΠΘ με την ΑΔΙΣΠΟ

ΔΙΑΔΙΚΤΥΑΚΗ ΜΕΤΑΔΟΣΗ
Τετάρτη 27 Ιανουαρίου 2021
Ώρα έναρξης: 17:30

Σύνδεσμος ζωντανής διαδικτυακής μετάδοσης: <https://www.auth.gr/video/28821>